

DE BUPHTHALMO.

Græcè, Βούφθαλμος: Latinè, Buphthalmus, offic. bouis oculus, capparorania, crispula herba: Hispanicè: ben mequeres amarilho: Italicè, occhio di boue herba, chrispula: Gallicè, œil de beuf: Arabicè, bihar: Germanicè, Rindsaug.

Enarratio CLIII.

INdemonstranda herba ista errat Fuchsius, veluti plures alij, quum tamen non difficilis inuentu sit. Nascitur enim in pratis & iuxta vias, folio chamomillæ, flore vero toto luteo, vnde nomen accepisse creditur. Hæc vero crispula à multis dicitur, vnguentum exornans, marciaton dictum, & de ea, ita Gal. tradit lib. vj. de Facultat. simpl. medic. Buphthalmos, flos eius floribus chamæmeli est, tum maior, tum acrior: vehementiusque digerit, adeo vt & durities sanet, cerato mistus.

Buphthalmos.
Oculus bouis herba.
Crispula herba.

DE PÆONIA.

Græcè, πικρονία: Latinè, Glycyfida, pæonia: Hispanicè, rosa del monte, rosa albardeira: Italicè, peonia: Gallicè, pinoesne: Arabicè, feonia: Germanicè, Vene dische rosen.

Enarratio CLIIII.

PÆonia tam masculus, quàm fœmina, tum semina rubra, tum etiam nigra mittens, vbique vulgaris est, de qua Galenus lib. vj. de Facultatibus simplicium medic. ita tradit: Radicem habet leuiter astringentem cum quadam dulcedine: At si plusculum dentibus mādās, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies, proinde menses ciet ex melicrato, amygdali pota quātitate, expurgat porro etiam iecur obstructum & renes, vētrisq; sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est præterea omnino resiccatoria, quare ex collo pueris suspensa, meritò comitiale morbum persanat, idque aut

Pæonia.

Peonia.

collo obuincias, mirifice profueris: tum paristhmiis, tum omnibus iis quæ in collo expullulât, pæonia itaq; & exiccat: & tenuium est partium, calfacit autem mediocriter.

DE LITHOSPERMO.

Græcè, λιθόσπερμον: Latine, Lithospermon, offic. lachryma, lachryma Mariæ: vulgò lachryma simiente: Arabicè, Culb; Germ. Marien trahen.

Enarratio C. L V.

Lithospermon lachryma est.

Litho Spermon nō est milium Solis, vt hucusq; omnes omnes seplasiarij, & vulgares medici putarunt: Quū milium Solis, phalaris est, vt capite sequēti dicetur: lithospermon verò, semen album, rotundum, durum, lapidosum magnitudine cicercis, quo mulieres suos indices quibus preces, & patres nostros ad deos fundunt, parant: & ipsum Italicè præcipue, lachrymam Mariæ appellât. Nascitur enim semen hoc, vt tradit Dioscorides, & viuã ipsa herba indicat, prope summitatem iuncea cuiusdam ramusculi,

*Lithospermum maius.**Minus.*

sculi, à quo quoq; per medium perforatur iunco ipso, tanquam spica, in summa parte apparente, De qua Plinius libro xxvij. cap. ii. admiratus, sic tradit: Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij dios pyron, alij heraclion, herba quincúcialis fere foliis duplo maioribus quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci, gerit iuxta folia singulas velut barbudas, & in earum cacuminibus, lapillos candore, & rotunditate margaritarum magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi quæ pediculis adhæreant cauernulas habent, & intus semen. Nascitur in Italia, sed laudatissima in Creta, nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi, tantus est decor, velut aurificum, arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis, iacere atq; humi serpere, auctores tradunt. Ego vulsam non hærentem vidi: Iis lapillis drachmę pondere potis vino albo, calculos frangi, pelliq; constat, & stranguriam discuti, nec in alia herbarum fides

Plinius

est: At de ista herba, quòd sciam, Galenus libris Simpli-
cium, nullam fecit mentionē. Paulus tamen, vt solet, egre-
gie ita de ea differit: Lithospermon, quòd alij diosporon,
alij heraclion, vocant, herbæ ætonychi dictæ semen est la-
pideum, album, quod cum vino albo potum calculos fran-
git, & vrinas eiicit.

DE PHALARIDE.

Gracè, φάλαρις: *Latinè*, phalaris, *milium Solis*:
Hispanicè, mijo del Sol, *hierna*: *Italicè*, milium
solis: *Gallicè*, gremil, *ou herbe aux perles*: *Ger-
manicè*, Meer hirsch.

Enarratio CLVI.

*Milium
Solis.
Phalaris.*

HAec officinarum milium Solis est, granum scilicet
emittens herba, candidum, longum, milio persimi-
le, quæ in vniuersa Italia frequens admodum est, & vbiq;
nascitur, pluribus composita ramulis, in quibus folia oli-
uæ, parua sed hirsuta conspiciuntur, & de illius viribus, ita
tradit Galenus lib. viij. de Facultatibus simplicium medi-
camentorum. Phalaridis tum succus, tum semen, tum fo-
lia potari vtiliter creduntur ad vesicæ dolores, ceu in sese
habeant tenue quiddam & calidum.

DE ERYTHRODANO.

Gracè, ἐρυθρόδανον: *Latinè*, rubia tinctorum: *Hi-
spanicè*, larunia, à ruiua: *Italicè*, robbia da tin-
gere: *Gallicè*, Garance, *Arabicè*, Paue: *Ger-
manicè*, Roete.

Enarratio CLVII.

*Rubia tin-
ctorum.*

NOtissima omnibus rubia tinctorum est, cuius rubra ra-
dice, panni lanei & sericei inficiuntur, & de illius viri-
bus, Galenus ita lib. vj. de Facultatibus simplicium medi-
ca. dixit. Est autem tinctorum rubia radix acerba & ama-
ra: quare lienem & iecur expurgat, & vrinas crassas mul-
tas,

*Rubia sativa.**Rubia sylvestris.*

tas, & interdum sanguinolētas promouet, quin & mēses ciet, extergitq; mediocriter, proinde vitiliginēs albas cum aceto illita iuuat.

DE LON-
CHITIDE.

Gracè, λουχίτις: Latine,
lonchitis, lanceola.

Lonchitis prior.

DE ALTERA
LONCHITIDE.

Gracè, λουχίτις ἑτέρα:
Latine, altera lonchitis,
altera lanceola.

na 5 Enarra

Enarratio CLVIII. CLIX.

Secundam
pingit Ma
thiæus.

NVllum hucusque inuenire medicum potui, qui mihi vnâ vel alteram lôchitidem indicare potuisset, proinde silentio eas præteribo.

DE ALTHAEA.

Græcè, ἀλθαία : Latine, *Althea*, *agrestis malua*, *hibiscus*, Hispanicè, *maluauisco* : Italicè, *maluauisco* : Gallicè, *guimmaues* : Germanicè, *Ybisch*.

Enarratio CLX.

Althea.

Dicitur althæa, id est medica, quia plures facultates medendi habeat, herba omnibus vbiq; familiaris, de qua eclegma id est loch & cum aromatibus, & sine illis, in officinis contra pectoris & pulmonis vitia prostat, & vt tradit Galenus libro vj. citato, facultate digerendi, laxandi, phlegmone liberandi, mitigandi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterum, radix & semen, quàm folia, & tenuiorum sunt partium, magis quàm exficcoriam & extersoriam facul-

tatem ostendunt, vt vitiligines detergant, & semen, renum calculos frangat: At radice decoctum, ad dysenteriam, diarrhœam & sanguinis reiectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringat, hæc Galenus. Verum scire licet, quòd ebiscus siue hibiscus, ex iis herbis est, quarum radices, foliis potentiores sunt, vt tradit Galenus libro secundo de Facultatibus alimentorum, capite 61.

DE ALCEA.

Græcè, ἀλκία: Latinè, *Alcea*, *Officinis*, *herba Un-*
garica, *herba Simeonis*, *syluestris malua*: Hispani-
 nicè, *malua de Vngria*, *malua montesina*: Ita-
 licè, *Malua saluatica*, *buon vischio*: Gallicè,
Guimauue sauuage, *ou rustique*: Germanicè,
Sigmars vuurtz

Enarratio CLXI.

Alcea.

Simplicium, nullum præfixit, quòd equidem sciam caput:
 credere tamen est, inter maluas, lib. vij. eam collocasse.

DE CANNABI SATIVA.

Græcè, κάνναβις ἑπιγῆ : Latinè, *Cannabis sativa*:
 Hispanicè, *canhamo*, *canauo domestico*: Italicè,
Canape domestico: Gallicè, *chanure*: Arabicè,
Canab. Germanicè, *Hanff*.

AMATI LV SIT. COMMENT.
DE CANNABI SYLVESTRIS.

Gracè, κάνναβις ἄγρια.

Enarratio CLXII. CLXIII.

Cannabis
sativa.

Cannabis.

Cannabis sativa vulgaris est, excellens tamen apud Hollandos nascitur, ex qua linei panni Hollandiæ dicti, quos Itali, de renzo appellant, fiunt. Huius porro semen comestum, hominibus genituram extinguit, gallinis verò auget, videmus enim gallinas rigida hieme hoc semine pastas, oua parere, id quod aliis semine non comedentibus, non euenit: & ut tradit: Gale. lib. vii. de Facultat. simplic. medic. cannabis semen adeo flatus discutit exiccatque, ut si argius edatur, genituram absumat. In fine

vero libri j. de Facul. Aliment. de illo quoque; ita tradit, multum autem calefacit, ideoque sumptum paulo largius caput ferit, vaporè sursum ad ipsum mittens calidum simul ac medicamentosum. Ex quibus Galeni verbis, satis clarè liquet, quam perperam agant ij, qui semen hoc contra epilepsiam, ac capitis affectiones dent. Cannabis sylvestris, sua sponte in aruis nascitur, nec enim est, ut multi rentur, ea herba quam multi pro eupatorio hucusque arripiebant.

Cannabis
sylvestris.

DE ANAGYRI.

Gracè, ἀνάγυρις: Latine, Anagyris: Hispanicè,
Anagyro: Italicè, eghelo.

Enarratio CLXIII.

Nascitur anagyris arbor in syluis, quæ multorum spectatulo in hortis quoque seritur, procreare enim crescit,

scit, folio, quàm viticis, maiori, flore racemoso, aureo, pendente, visui grato, sed omnino tetri odoris, semen in siliquis seruat, subnigrum, renum figura, vomitum maxime prorritans, de qua Galenus libro sexto de Faculta. simpl. medic. sic dixit: anagyris frutex est grauius olens, & digerentis, excalescentisq; facultatis, cuius folia viridia tumores reprimunt: at resiccata, incidentis sunt, exiccantisq; potentia: similem fere vim habet eius radicis cortex: Semen autem subtiliorum est partium, vomitum tamen prouocat.

DE CEPAEA.

Græcè, κηπάρα: Latine, Cepæa herba: Germanicè, Vuild purtsel. Enarratio CLXV.

Hæc ad littora arenosa præcipue nascitur, portulacæ *Cepæa herba.* perquam similis, quam Galenus siluit, sed Paulus de ea ita dixit: cepæa portulacæ similis est, folia ipsius contra vesicæ scabies vtiliter bibuntur, radix cum asparago, quem myacanthinum appellant, pota, vrinæ stillicidia, quæ oppleto vrinario meatu fiunt, abigit.

DE ALISMATE.

Græcè, ἄλισμα: Latine, Alisma, Damasonium: Officinis barba syluana, plantago aquatica, fistula pastoris: Hispanicè, herba fistola: Italicè, piantagine aquatica: Gallicè, plantain aquatiq: Germanicè, Vvasser vuegreich, froschloeffel.

Enarratio CLXVI.

Alisma siue damasonium, doctorum hominum consensu, aquatica plantago est, quæ barbam syluanam, siue fistulam pastoris, pharmacopolæ appellant: Nascitur enim aquosis in locis, & lacubus, & eam Lusitani nostri, cannam fistolam herbam sua voce appellant: cuius duas species meminit Plinius capite decimo, lib. xxv. sic dicēs: Item alisma quam alij damasonion, alij lyron appellant, folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaq; in terram, aliàs & venosa, similiter caule simplici, & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acris, odoratis, pinguibus, nascitur

Planta
incognita
Mathiolo.

scitur in aquosis: Alterum genus eiusdē in syluis nigrius, maioribus foliis, & c. De cuius viribus Galenus ita meminit, libr. vj. citato: Damasonij decoctū radicis, calculos renum cōminuit, quare absterforiæ facultatis est particeps.

DE ONOBR YCHI.

Græcè, ὄνοβρυχίς: Latine, onobrychis, opaia.

Enarratio CLXVII.

Onobrychē
ipsi noui-
mus.

NVllus ex multis, quibuscum versatus sum medicis, pro dignoscendis herbis, hucusq; mihi onobrychim monstrare valuit, de qua Plinius, libr. xxiiij. cap. 16. dixit, Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem, nascitur circa fontes, siccata in farinae modum & insparsa vino albo strangurias finit, aluum fistit, succus eius perunctis cum oleo sudores mouet, & vt refert Galenus, lib. viij. Simplicium, rarefaciendi, digerendiq; vim obtinet, proinde folia eius virentis illita, phymata digerūt, arefacta verò, & cum vino pota, strangurias sanant, sudoresq; eliciunt, cum oleo inuncta.

DE HYPERICO.

Græcè, ἵπποκρίδης: Latine, hypericum: Officin. mille perforata: Arabicè, Keiofaricon: Hispanicè, corraion zilho, mil furado: Italicè, perforata: Gallicè, millepertuis: Germa. Sant Iohans kraut.

Enarratio CLXVIII.

Hypericō.

Mathiolum
Senensis.

Hypericon, officinis familiarissima est herba, quæ ideo mille perforata, quia folia pertusa ac crebris foraminibus perforata habeat, in cuius lectione, male & corruptè Marcellus Virgilius Græcum exemplar suum, habebat, hypericum ornari flore albo, violæ matronali simili, quia in melioribus, & emendatioribus exemplaribus, flore luteo hypericū, albæ violæ simili, ornari legamus. Proinde non est, quòd quis in hac re deinceps dubitet, veluti multi hucusq; hæsitantes, rutam syluestrem albo flore cōpositam, pro hypericone accipi contendebant, vt doctissime sane Mathiolum Senensem hic adnotasse legimus, communis autem perforata, hypericon quoq; dicta, Dio
scoridis

feoridis hypericum est, in quo quoque Plinius, errore comprehenditur, libr. xxvj. cap. 8. quum dicat historiam Dioleoridis describens: hyperici semen in siliqua claudi nigrum, quod cum hordeo maturefcit, quum tamen Dioleorides hoc non asserat: sed potius hypericum siliquam habere non adeo hirsutam, in rotundo oblongam, magnitudine hordei, in qua semen nigrum clauditur, odore resinæ: Sed ultra quod Plinij error satis patet, ex hoc quoque conuinci potest, quia hordeum in fine Maij exiccatur, hypericonis verò granum, in fine Iulij. Ex hypericone, quasi supra remedio, dicta herba, oleum conficitur saluberrimum, & ad multos vsus accommodatum, cuius confecturam, elegantissime apud Ioanem Agricola Ammonium, sic descriptam comperio: Sume, cacumina hyperici ad quantitatem trium vnciarum, & in vinum odoratum infundantur, trium dierum & noctium curriculo, mox duplici vase optime obturato bulliant, denique exprimantur, & abiciantur cacumina, in eodemque vino eandem quantitatem cacuminum hyperici infundito totidem diebus & noctibus: postea adde terebinthinæ vncias tres, olei veteris vncias sex, croci scriptulum vnum, misceantur hæc, & in duplici vase coquantur, quo ad vinum euanescet, postea in vitriato vase, vitreæue seruato, Est enim oleum hoc, coxendicis dolori accommodatissimum, vlcera immedicabilia sanans, & vt tradit Galenus de ipsa herba, lib. viij. de Facultatibus simpl. medicamen. calfacit & siccat, essentia tenui, adeo vt menses vrinasque prouocet, illitum viride, ad cicatricem omnia perducit vlcera: siccum contusumque si inspergas, mollia, humida, & putrilaginosas sanabis, sunt qui & ischiadicis bibendum propinent.

oleum de hypericone.

DE ASCYRO.

Græcè, ἀσκύρον: Latine, ascyron: Vulgò herba hircina:

Gallicè, supparu: Germanicè, Hartavu.

ENARRATIO CLXIX.

Ascyron, planta nobis satis est cognita, quam vulgares herbarij, herbam hircinam appellant, pluribus autem & viticosis protenditur ramis, in quibus folia sunt, matris syluæ folijs similia, inter quæ, semina quædam cicoris magnitudine nascuntur, viridia, resinosa, tetro

Herba hircina.

odoris,

odoris, vnde hircina herba fit dicta, creditur. Cuius meminit Galenus, quum de androsæmo libro sexto Simpli-
cium agit, dicens: Planta est fruticosa androsæmum,
natura duplex, vnum enim dicitur ascyron, species hy-
perici: alterum à quibusdam appellatur Dionysias. Est au-
tem semen eorum purgatorium, foliorum vero facultas
modice extergens, & desiccans, vt & ambusta curare
credantur: cæterum in vino austero decocta, vinum
ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

DE ANDROSAEMO.

Androsæmon.

Gracè, ἀνδρόσαυμος:
Latinè, androsæmum,
hyperici species: Germa-
nicè, Ruonradt, &
rotharthavu.

Enarratio CLXX.

Hanc Euritius Cor-
dus, vulgatum hype-
ricum esse putat, què ho-
die quoq; imitatur An-
dræas Lacuna Secobien-
sis, in epitomen à se re-
ducto Galeno, sed revera
falso, quia hypericū Dio-
scoridis, cū nostro cōue-
nire certū sit. Est igitur
androsæmum, hyperici
altera species, cuius vires
superiori capite, ex Ga-
leno audiuius.

Errat Au-
dræas Lacu-
na.

DE CORI.

Gracè, κόρις: Latinè, coris: Altera species hyperici:
Germanicè, Erdkiuer.

Enarratio CLXXI.

Coris pro chamæpity ab aliquibus vsurpatur, tam-
enim inter se herbæ istę conueniunt, simile sue sunt,
cuius Galenus, libris Simpli-
cium non meminit: Paulus
tamen

Cori.

tamen libro septimo suæ medicinæ, ita de ea tradit: Coris herba, quam alij vocant hypericon, acris est, & odorata: semen eius ad vrinam & menses ciendos bibitur. Succurrit & phalangiorum moribus, item ad opisthoto non cum oleo inungitur.

DE CHAMAEPITY.

Græcè, χαμαίπιτυς: Latine, chamæpitys, abiga, aiuga:
 Officin. iua arthetica: Hispanicè, Lusitanicè, pinilho: Italicè, iua, chamepitio: Arabicè, hamefitheos: Gallicè, iue muscate: Germanicè, Yelenger yelieber.

DE ALTERA CHAMAEPITY.

Græcè, χαμαίπιτυς ἑτέρα: Latine, altera chamæpitys:
 Officin. iua moschata: Vulgò, iua moschata.

Chamæpitys 1.

Chamæpitys 2.

oo Enarra

Enarratio CLXXII. CLXXIII.

Chamæpitys, in officinis gignendi casu, Chamæpiteos appellatur, ab aiuga vero, siue abiga, vel ibiga corruptè iua hodie dicitur: Altera vero minutioribus foliis reperitur chamæpitys, boni odoris, ac ea de causa à seplasiariis iua moschata vocatur, notæ enim hæ sunt herbæ, & à seplasiariis in frequenti vsu habitæ: quarum vires, profecutus est Galenus, libro octauo de Faculta. simpl. medic. ad istum modum dicens: chamæpitys magis amara est quàm acris: quare abstergit, purgatq; viscera, magis quàm calfacit, proinde auriginosis, & quibus facile iecur obstruitur, bonum remedium est, quin & vrinam, & menses ducit, tum pota, tum illita cum melle, viridis vulnera magna glutinat: vlcera putrescentia sanat: durities vberum discutit.

Est enim in siccando tertij
ordinis, in calfacien-
do, secundi.

Finis Libri Tertij,

IN DIOSCORIDIS ANAZARBEI DE MEDICA

MATERIA, LIBRVM QVARTVM,

Enarrationes Doctoris Amati

Lusitani Medici in Italia

celebratissimi.

*

DE BETONICA.

Gracè, κέσρορ: Latinè, Betonica, Vetonica, ferratula: Hispanicè, bretonica: Italicè, betonica: Gallicè, betoine: Arabicè, chastara: Germanicè, Braun betonick.

Enarratio Capitis Primi.

DE O est communis, & vulgaris, herba Betonica, vel Vetonica dicta, vt eam indicare, vel delineare non sit opus. Vocatur vero ferratula à nonnullis, vt testatur Plinius, quia circumcirca in modum ferræ diuisa est: De cuius viribus ac laudibus, libellum Antonius Musa, Cæsaris Augusti medicus, descripsit. Cæterum, errat Otho Brunphelsius, qui betonicam, flores albos habentem, herbam paralyfis esse dixerit, quanquam, vt noto, tomo vltimo erratum fateatur. Non minus quoque Auerrois, in præsentis accusandus venit, qui lib. v. Colliget, betonicam calidam & siccam in quarto gradu constituit, quum tamen eius sapor amarus indicat secundū non excedere, vt rectè admodum elici potest ex Galeno lib. vij. de Facultat. simplic. medic. vbi de ea ita loquitur: Cestrum, id est betonica, vim habet incidendi, vt gustus indicat, est enim subacris & amariu- scula, quare calculos renum frangit, pulmonem, pectus, &

*Otho Brū
phelsius er
rat.*

*Auerrois
errat.*

*Betonica. 1.**Betonica. 2.*

iecur expurgat, menses promouet, comitialibus prodest, rupta conuulsaque curat, omnibusq; bestiarum morfibus illita auxiliatur, postremo acidum ructantibus & ischiadicis bibita prodest. Cæterum, hodie ex herba ista, syrupus à seplasiarijs paratur, quem Ferrarienses prætermittunt, nec eo vnquam ante me vsi fuerunt, quum tamen in omnibus ægri tudinibus frigidis, sed præcipue capitis, inter cæteros syrupos primatum obtineat, non minus quoque ex ea vnguentum, ac etiam cerotum conficiuntur, quibus nunc chirurgici maxime vtuntur,

DE BRITANNICA.

Græcè, Βεῖτανικὴ, Latine, Britannica: Offic. bistorta,
SECUNDA BISTORTA.

Græcè, Βεῖτανικὴ ἑπτάφυλλον: Latine, Heptaphyllon, septem folium, bistorta secunda, tormentilla: Hispanicè, Sette enrama: Italicè, settifoglio herba, la tormentilla: Germanicè, Genß ampffer.

Enarratio I I.

Britannica.

compagesq; in genibus soluerentur, Stomacacen medici vocabant, & sceletirben. Ei malo reperta auxilio est herba, quæ vocatur britannica, non neruis modo, & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes, folia habet oblonga, nigra, radicem nigram, succus eius exprimitur, & ex radice, florem vibones vocant, qui collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit. Frisij quæ castra erant, nostris demonstrauerunt illam. Miror quidem quæ nominis, esset causa, nisi forte confini Oceano Britaniæ veluti propinquæ dicauerent: non enim inde appellatam eam quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. Cæterum est & alia bistorta, herba satis vulgaris, & pentaphylli species: quæ nonnunquam quinque, aliquando verò septem emittit folia, & ideo bistorta dicta quoq; quia eius radix tormentilla appellata, cū prædicta similes habeat potestates viræve. Est enim vt obiter dicam radix hæc crassa, breuis, plena granis, ad ruborem

Q Vum de Britannica doctorū hominum varia inquirerent iudicia, nō aliud extorquere valui, quàm quod britannica, bistorta herba sit, acetosæ magnæ similia folia habens, nigriora tamen, & cuius radices varie cōspiciuntur, nam quandoque subtiles apparēt, aliquando verò crassæ, rubricantes, & tortuosæ, de qua Plin. lib. xxv. cap. 3. ita dixit: In Germania trans Rhenum, castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis solus, qua pota, intra biennium dentes deciderent,

Hanc opinionem refutat Matthiæ.

inclinans: quæ veluti prima astringentem vim habet, & ad omnia quæ densari syrupus utilis est, priuatim verò, vino austero pota, tum etiam super aluum, ac renes, aceto mixta, & admota, fœtum solitum per abortum perire, retinet, & seruat: eius quoq; puluis cum succo plantaginis, iis propinatur, qui vrinam retinere non valent, non minus quoque super vulnera, puluis eius respersus, ad cicatricem facillime ea perducit, demum menses muliebres supprimit, & choleram morbum compefcit. Porro tormentillam contra omne genus veneni, præstantissimum antidotũ, recentiores affirmant, qua de causa, ab ea aquam per elambicum parant, veluti ex radicibus decoctum, imo multi grassante peste, cõditum ex ista radice parant, quo ieiuno stomacho muniti, luem pestilentem minime formidant. Contra dysenteriam quoque radicem istam multum prodesse fertur, imo internum omne vlcus, ad cicatricem ducere, tum epota ad foris applicita creditur. De Britãnica verò, ita meminit Galenus lib. vj. de Facultatibus simplicium medicamentorum. Huius folia astringentia sunt, & vulnerum glutinatoria, similia agrestibus lapathis, at expressus ex illis succus perinde natus est astringere, videturque sanare iam putrescentia.

DE LYSIMACHIA.

Gracè, λυσιμάχιον: Latinè, Lysimachia, salicaria: Hispanicè, lismacho, Gallicè, Chassebousse: Germanicè, Vveiderich.

Enarratio III.

Lysimachion siue Lysimachia, frequens & multis cognita herba est, quæ aquosis potissimum locis gaudet. Nascitur enim ad ripas Padi, magna in copia, flore quandoq; ruffo, aliquando verò aureo, folio verò salicis, sed viridiori, nam huic cauliculi cubitales sunt, & maiores, fruticosi, tenues, ac nodosi, & vt paucis dicam, persicariæ omnino similis herba ista est. Vnde Leoniceum, ac post eum Ruellium Gallum errasse, clarũ est, quum corniolam herbam, qua infectores pro tingendis lanis vtuntur, lysimachium esse crediderunt, Nam reuera corniola longe

*Ruellius
errat.*

*Lysimachia. 1.**Lysimachia. 2.*

longe à lysimachio alia est herba, quam luteam quoque nonnulli appellant, & Hispani simul & Lusitani Lirium infectorium sua voce dicunt: Itali verò Cerretam, vel bragliam, in qua nec salicis folia videntur, nec in eis aliqua percipitur stypticitas, imò in ea potius cauliculi & folia lini conspiciuntur, vt liquido constet, corniolam Lysimachiam non esse. Lysimachium verò nos verum nouisse, nouit vniuersa Ferraria, ad quam, quicumque de re herbaria, veluti de bona medicina exactam notitiam habere desiderat, accedat consulo: Sunt enim Ferrarienses, cœlesti quodam influxu fauente, medici doctissimi, ac rerum naturalium cognoscendarum diligentissimi, qua de causa, apud eos, per sex annos, nunquam pœnitendos commorati sumus. Dicitur verò lysimachion quia Lysimachus rex eam primo inuenerit, vt testatur Plinius li. xxv. cap. 7. dicens: Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato, folia habet salicis viridia, florem aureum, fruticosa, ramulis erectis,

odore graui, gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat, & vt inquit Galenus lib. vii. de Facult. simpli. medic. Superantem astrictionem sortitur, per quam omnes sanguinis fluxus reprimat, tum pota, tum cataplasmatibus modo admota.

DE POLIGONO MASCULO.

Græcè, πολύγωνον ἀρρῆν: Latine, Polygonon centinodia, seminalis herba, corrigiola, proserpinaca, sanguinaria, sanguinalis: Hispanicè, cien nudos corriola: Italicè, corrigiola, centinodia: Gallicè, Corrigiole, ou herbe aulx innocens: Arabicè, Castalrahagi: Germa. Vveggrafs, denngrafs, vueg dritt.

DE POLIGONO FOEMINA.

Græcè, πολύγωνον θῆλυ: Latine, Polygonon fœmina, sanguinalis fœmina, corrigiola fœmina, centinodia fœmina: Germanicè, Klein schafftheuu.

Enarratio IIII. V.

Polygonō. **T**Am masculus quàm fœmina, polygonon, siue centinodia dicta herba, officinis familiaris est, quæ ideo sanguinaria vel sanguinalis dicitur, quia sanguinem vnde cunq; fluentem maxime constringit compescitue. **Proserpinaca.** Masculum quia serpit, humiue repit, Apuleius proserpinacam appellat, quam aliquis potius fœminam nominaret. Alteram vero in altum crescentem, masculum. Sed reuera, quæ humi serpit, masculi denominationem habens, viribus potentior est, vt ex Galeno didicimus, lib. viij. de Facultatibus simpl. med. ad istum modum dicente. Vti astrictionis est particeps: ita in eo frigidum aqueum vincit, vt secundo excessu refrigeret, aut etiam initio tertij. Itaq; æstuanti ventriculo, erysipelati, atq; calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur, sistit præterea vniuersas fluxiones, quæ ratione videtur exiccatorium: quare ad herpetas, vlceraq; bonum remedium est: quin etiam cruenta vulnera glutinat, auriumq; puri & vlceribus confert, stillis

stillicidio & stranguria affectis exhibitum, vrinam mouet, vt Dioscorides ait, fœmina ad omnia mas præstat.

DE POLYGONATO

Græcè, πολυγώνιον: Latine, Polygonatũ, Offic. geniculata, fraxinella, secacul, sigillum Salomonis, sigillum Marie: Hispanicè, fraxinella: Italicè, fraxinella: Gallicè, Signet de Salomon ou genouillée: Germanicè, Vveils vuurtz.

Polygonatum mas.

Fœmina.

Enaratio VI.

Polygonatum, hodiæ fraxinella, siue geniculata appellatur, pratis frequens herba, & Italiæ quoq; hortis satis familiaris, quam Manardus Secacul Arabum esse autumat, reclamante tamen Mathiolo Senense, Reuera tamen, polygonatum, siue fraxinella, à similitudine quam cum foliis fraxini habet, dicta, Secacul est, cuius radices saccharo pro irritanda libidine, à multis parantur,

& vt tradit Galenus lib.viij.de Facul.simpl.medic. Astri-
ctiōnis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum fasti-
diosa quadam amaritudine. Quare non vsq; adeo est ve-
scum, Sunt qui radicem eius illinant vulneribus, alij eo
næuos in facie detergant.

DE CLEMATIDĒ.

Græcè, κλημαῖς: Latinè, Clematis, vincaperuinca:
Hispanicè: peruinqua: Italicè, prouenca: Gallicè,
Esperuenche, ou Lyseron: Germanicè, Ingrien,
oder singrien.

Enarratio VII.

Clematis.

Clematis.

li polygono idem appellant, quæ tantum abest vt exulce-
ret, vt profluuiis, & dysenteriis cum vino pota auxilietur,
manfaq; dentium dolores mitiget, ac deniq; doloribus
vteri in pello admota sit vsui.

Clematis prima, vt
historia clamat, of-
ficinarum peruinca est,
herba humi serpens, & qua
hortulani, & hortorum
mulierculæ, herbarum
fasciculos ligat, viciunt-
ue, vnde illi peruinca nō
men inditum est. Cete-
rum, quidam peruinca
chamædaphnē esse con-
tendebant, non sine ta-
men errore, quia chamæ-
daphnes, alia vt dicemus
est herba. De hac vero cle-
matide, Galenus in me-
dio capituli de clematide,
libro septimo de Facult.
simplic. medic. ita dixit:
Dicitur etiam clematis
illa herba, quam nonnul-

DE

DE ALTERA CLEMATIDE.

Græcè, κλημάτις ἑτέρα: Latinè, *Altera clematis*,
ambuxum, *flammula*: Hispanicè, *Italicè*, *flam-*
mola: Gallicè, *Viorne*: Germanicè, *Vvald*
raeben Lynen.

Enarratio VIII.

HAec vero ab Herbariis, *flammula* dicitur, quia *flam-*
mæ modo vrit, exulceratue: An vero alio nomine à
flammula Hispani herbam istam vocent, mihi non suc-
 currit, nobis vero herba satis nota est, quæ validissime
 linguam rodit: in secunda tamen editione huius libri, viri
 doctissimi Hispani, quibus herbarum nomina vulgaria in
 promptu sunt, lemmati ea addere possunt, vt pharmaco-
 polis, & aliis exteris nationibus, herbarum integram co-
 gnitionem præstent: porro huius naturam, & vires, Ga-
 lenus initio capituli citati, ita prosequitur, dicens: Huius
 folia acrem & adurentem obtinent Facultatem, adeo vt
 lepras excoriant, fuerit itaq; in quarti ordinis excalfa-
 cientium initio.

DE POLEMONIO.

Græcè, πολεμώνιον: Latinè, *Polemonium*.

Enarratio IX.

Ferrariensium cōsensu, *polemonium* ruta capraria est,
 herba ubiq; nota, & quam omnes ob raras eius dotes,
 plurimi faciunt: quum vero Ferrarienses dico, intelliga-
 tis velim, *Leonicenum*, *Manardum*, ac *Musam Brasauo-*
lam, ex quibus vltimus, se frequentissime per huius
 herbæ succi potum, obseruasse tradit, plures pestilentia
 correptos, in sanitatem restitutos, id quod Dioscorides
 quoq; fateri videtur, quum contra serpentes, & venena
 valere tradat. Quibus de causis, ex huius succo, *Aloe*,
Myrrha, & *Croco*, contra puerorum vermes singulare
 paratur vnguentum. Nec est, quòd *Mundella Brixien-*
sis, vir mea sententia doctus, sed in praxi parum instructus,
Brasauolam in hac re vellicet, quum ex variis simplicibus
 tandem vim habētibus, vnum medicamentū componere,
 apud

Contradi-
 cit *Mathio-*
lus, nullā
 tamen de-
 pingit.

apud medicos nouum non fit. De polemonio Galeus lib. viij. de Facul. simpl. medi. ita inquit: Polemonium tenuium partium est, & desiccandi vim obtinet, vnde quidam radicem eius cum vino, ad Ischiadas, dysenteriam, lienemq; induratum propinant.

DE SYMPHYTO PETRAEO.

Græcè, σμψυτὸν πέτραϊον, Latine, Symphytum petraeum, consolida: Hispanicè, Suelda: Italicè, Simphyta consolida: Gallicè, Bugle: Germanicè, Stein gunsel.

Enarratio x.

*Symphytū
Petraeum.*

Symphyton Petraeon.

EX herbis, quas Ioannes Falconerius Anglus, secum afferebat, Symphytū petraeum erat quam consolidam nonnulli appellant, quæ ut testatur Ruellius, familiaris Gallis admodum est, & eam sua lingua, buglam vocant: in Italia quoq; nasci, cum Paulo Castiliono medico affirmamus, quanquam Matthiolus nunquam eam se vidisse tradat: de cuius viribus Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medi. ita dixit: Habet quandam vim incidendi, qua collectum in thorace pulmoneq; pus expurgare potest, ac simul contrahendi facultatis est particeps: qua eiectionibus sanguinis auxiliatur, estq; humidum, ac non immodice calidum, vnde & dulce apparet, ac odoratu iucundum: Ad hæc, mansum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates, liquet igitur ipsum etiam & digerere & constrin-

constringere posse: vnde & enterocæliis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

DE ALTERO SYMPHYTO.

Græcè, *σβμφύσιον ἄλλο*: Latinè, *symphytum alterum, consolida maior, alum, solidago*: Hispanicè, *suelda maior*: Italicè, *consolida maggiore, alo*: Gallicè, *consyre, & oreille d'asne*: Germanicè, *Vval vvurtz*.

Enarratio XI.

HAec, omnibus consentientibus, consolida maior est, *Consolida maior.* quæ flore non solum luteo, sed rubro, & albo ornatur, cuius radicem, tum intus, tum extra, contra rupturas, casus, ac vulnera, hoc tempore medici frequentissimè adhibent. Dicitur verò, consolida maior, alterius minoris respectu, quã falso multi seplasiarij, pro petræo symphyto vsurpare minime verentur, iis Germani, sanniculam addunt, quinquefolio, aut fragariæ persimilem herbã quam diapensam quoq; vocât, quia eius folium in quinq; partes diuisum habet, vnde multi inter pentaphylli genera eam reponunt, cuius radix alba mira nodorũ concatenatione implicita, ad eosdẽ dictos effectus valet, est quoq; præter dictas, alia consolida, quam margaritam aliqui, alij verò *Margarita.* primulam veris, nonnulli verò herbam sancti Petri, herbam paralysis, vel clauium herbam appellant, hortis familiarissimã, utpote flores iucundos, ex albo rubricantes, ac oculis gratos emittentem. Est quoq; altera consolida, regia vel regalis dicta, herba mira pulchritudine obuia, quæ flore purpureo, violæ magnitudine ornatur, & quam *Consolida regalis.* Germani militis calcar appellant, quia calcaris similitudine, corniculum, eius flos in infima sui parte emittat. Huius herbæ flores, oculorũ ardori opitulari tradunt, præcipue si pisti, ac aqua rosacea excepti, desuper apponatur, paratur quoq; ex herba ipsa decoctum, quod multum valere scimus, ardoribus tulsis, inflammationibus, veneno, ac cholericæ passioni, non minus quoq; vrinæ retentioni, renum calculo, & coxendicis dolori prodest, demum pro aluo purganda à multis vsurpatur. De altero verò Symphyto, quod magnum appellat, loco citato Galenus ita tradit:

tradit: Symphytum magnum, similem dicto vim habet
cæterum neq; videtur dulce, neq; odoratum. Est verò se-
cundum viscositatem mordacitatemq; scillæ simile.

DE HOLOSTEO.

Græcè, ὀλέσιον: Latinè, holosteon.

Enarratio XII.

HAllucinantur, qui Holosteum pilosellam esse autu-
mant, quum inter se maxime, vt conferenti manife-
stum erit: nam pilosella folia oliuæ emittit, albis onusta
pilis, vnde nomen traxisse certum est, cuius quoq; ramusculi
serpunt, lanuginosi, pilosæ, in quibus flores lutei nascun-
tur, nam radices tametsi illi graciles insunt, longæ tamen
non sunt, sed perbreues admodum, vt inter se differre cer-
tum sit: Non ab re tamen esset, nec contra rationem actum,
si quis vice holostei, pilosellam acciperet, & ea vteretur,
quia vtraq; astringendi vires habet: ita enim pilosella po-
tenter adstringit, vt animalia, præcipuè pecora, quæ illam
pascuntur, ob restrictos ventres, de vita periclitentur: vnde
pastores hoc scientes, præcauent suos greges à campis &
pratis herba ista scatentibus. Caue tu tamen optime lector,
ne Auriculam muris, pilosellam quoq; dictam, hanc pi-
losellam esse autumes, de qua nunc sermonem habemus.
Cæterum, est holosteon, ea herba quam rura, molle gra-
men, vel canis denticulum appellant, quæ humi serpit, fo-
liis, viticulisque coronopo, aut gramine similibus gustu
astringentibus, radice alba, prætenui vsq; in capillamenti
speciem protracta, longitudine quatuor digitorum, de qua
Galenus lib. viii. de Facultatibus simplicium medica-
torum ita tradit: Olosteum desiccandi vim obtinet, cum
astrictione, ideoq; propinatur ad rupta.

CONSTANTINVS.

GRÆCIS codex Dioscoridis ante octingentos annos conscriptus,
consecratusq; bibliotheca regia, munere illustrissimi viri do-
mini d' Aramont regis legati apud Mahumetanos, in pictura ho-
lostei, mihi notissimam herbam ostendit, quam ab effectu herbarum
vocant herniam, nosq; vulgò de l'herbe au turc. hæc explet omnes
notas holostei apud Dioscoridem & Plinium, qui ipsam plantam
ita descripsit lib. xxvij. cap. 10. Holosteon sine duritia herba, ex-
aduerso appellata à Græcis, sicuti sel dulce (nam, vt in supplemen-

solingua Græca omnium primi adnotauimus, ex Calio, Aureliano, lib. iij. Chronion cap. j. multa contraria interpretationis vocabulum sumpserunt, vt fella qua Græci γλυκία, vocant, cum sint amarissima) tenuis vsque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu folijs angustis, astringens gustu. Nasitur in collibus terrenis, vsus eius ad conuulsa, rupta in vino pota, vulnera quoq; conglutinat, Nam & carnes coquuntur addita. legendum verò ex autoritate Galeni & Plinij holosteon (vti etiam in prædicto manu scripto Dioscoridis exemplari legitur) non autem Olesion, vt in impresso Græcè codice,

DE STOEBE.

Græcè, στοβή: Latine, stœbe, colymbas, phleon.

Enarratio XIII.

PRætermittit Dioscorides stœbes historiam tanquam herbæ vulgaris, & omnibus notæ, quæ Theophrasto phleos est, herba fruticosa, aculeata, tum caule tum folio, semine molli, rubido, radice tenera, quam oues vtilissime comedunt, nec alibi quàm in aquaticis nascitur. Galenus verò libro primo, de Antidotis, vbi de vinis sermonem facit, inquit: patrem suum, ad cõseruanda vina imbecillia & aquosa, ne quoque acescerent, stœbe copiosa, calida, apud domum calidissimã vasa plena vino cooperiebat, & affectus fuit id quod sperabat, & subdit: porro herba quæ apud nos nascitur fruticosa, admodum est calida, acris, & odoratum quippiam respiciens. Vocant ipsam incolæ colymbadem, nonnulli stœben, ad vini cõseruatione aptissimam, & cætera. Libro quoque de Fœtuum formatione, stœben herbam, iecori assimilat, quum dicat, ipsa propria hepatis substantia, de qua antea dixi, in orbem circumnascitur, & media fissurarũ spatia ad similitudinem stœbes herbæ explet, atq; ita quidem exortus ex inferiore vena, in simis huius visceris partibus fiunt. Hæc Galenus. In quibus stœben herbam iecori similem facit, at quæ illa hodie sit, ignoratur: In Græcia tamẽ, vulgarem herbam esse, Græcus quidã medicus mihi retulit. Multi verò stœben, scabiosam esse dixerunt, sed falso, quia scabiosa aculeata herba non est, imò folia erucae multidiuisa, ac subhirsuta habet, flores verò cæruleos, albicantes: item, scabiosa nascitur in campis, & siccis locis: stœbe verò in aquosis, vt

Stœbe.

Scabiosa
herba.

liquid

liquido constet scabiosam non esse stœben. Proinde Pandectarius, in hac, vt in aliis sæpe solet, hallucinatur, credens utiq; stœben scabiosam esse. Sed nos Matthæū istum Syluaticum, cum suis erroribus missum facimus, & ad scabiosæ facultates accedamus, quæ ita habent: Scabiem & pforam curat, non decoctum vel solum aqua ebibita, sed etiam vnguentis eius succus mixtus, qua de causa purgat, & abscessus rumpit, ac carbunculos curat. De stœbes vero viribus, ita tradit Galenus lib. viij. de Facul. simplic. medic. Fructus eius & folia astringunt citra mordacitatem, desiccantq; in tertio fere incipiente ordine, quare decoctum eorum iniicitur dysentericis, auribusq; pure fluentibus, quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cum vino atro & austero. Valenter enim desiccatur omnes præter naturam humiditates: folia viridia illita erumpentem sanguinem supprimunt, suffusionibusq; oculorum ex ictu medentur.

DE CLYMENO.

Græcè, κλύμενον: Latine, clymenum.

Enarratio XIII.

*Clymenos
herba.*

CAule tantum, clymenos à saponaria vulgari, differre videtur, quia clymeno, caulis fabaceus quadrangulus inest: Saponariæ verò rotundus, ac nodosus, utriq; tamen eadem sunt folia plantaginis: cæterum clymenum mulierculæ Lusitaniæ, apud quas, præ cæteris nationibus, Romanorū voces seruatas inuenio, sua voce, sexafriguam, vel saxifragā appellant, vnde in mentem venit, quod non ab re esset, herba hac, quadratum caulem habente, quam nos clymenū dicimus, saponariæ veræ loco vti, quia vera saponaria saxifragia dici potest, quia calculos vesicæ frangit, & eos cum vrina pellit: imò Mathiolus Senensis, vir mea sententia, in re herbaria veluti cæteris medicine partibus, satis instructus, pro vera saponaria, hanc quadrangulum caulem habentem recipit, & eam clymenum esse dicit, De qua Galenus, nullam libris Simpli. mentionem fecit, veluti nec Paulus: Plinius tamen libro xxv. cap. 7. hanc à rege Clymeno, vnde & nomen traxit, inuentam contendit, cui, quæ periclymeno debebatur, non sine errore tribuit.

*Mathiolus
Senensis.*

*Plinius er-
rat.*

CONST

CONSTANTINVS.

Cum hominis sit oris durissimi, & perfricta frontis, in re aperta mentiri, subit mirari Amati Lusitani (cui sane alioqui, sua etiam laus debetur) ingenium atq; audaciam, quem Mathioli viri insigniter doctis, auctoritatem ementiri non pudeat: nec id quidem semel, sed saepius, ut facit hoc in loco de Clymeno, quam plantam sibi incognitam esse ingenuè confitetur ipse Mathioli, contenditq; non esse saponariam: iure quidem, nam pleriq; iam veram clymenon mecum agnoscunt, longe diversam à saponaria, ut in alio opere graphica ipsius pictura, testabimur. Immerito tamen Plinius à Mathiolo, ita culpatur: Hanc inquit, ut Plinius memoria prodidit lib. xxv. cap. 7. inuenit rex Clymenus, unde & nomen herbae. Quo in loco idem Plin. Clymeno perperam illa omnia reddidit, qua Dioscorides periclymeno assignat. haecenus Mathioli, cuius postrema clausula plane falsa est (quod tamen cum tanti viri bona venia dixerim) optimè enim Dioscoridis vestigijs insistentis Plinius periclymenon distinxit à Clymeno: sed pro diversitate anihorum quos sequitur, Clymenon duplicem describit, in secunda non dissentit à Dioscoride, in prima tantum specie, non omnes. ut inquit ipse Mathioli, sed quasdam periclymeno attributas notas à Dioscoride, Clymeno ascribit Plinius, pro plantarum, aut scriptorum differentia & varietate. Qua omnia ut plana faciam, Plinij locos super hac re adducere opera pretium est, lib. xxvij. cap. 12. Periclymenos fruticat & ipsa, ex intervallo, duo folia habens, subcaudata, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Nasitur in aruis ac sepibus, conuolvens se adminiculis quibuscunq; semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, trienis diebus, ad lienem: eumq; vrina cruenta, aut per aluum absorbit, quod intelligitur à decimo (Dioscorides habet sexto) statim die. vrinam cient & folia decocta, qua & orthopnoicis prosunt, Partum quoque adiuuant. secundasq; pellunt pota simili modo. At verò lib. xxv. cap. 7. sic inquit, Clymenos à rege appellata est, hederæ folijs, eramosa, caule inani, articulis practincta, odore graui, & semine hederæ, syluestribus & montosis nasens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus (nempe lib. xxvj. cap. 8.) sed hic indicandum est, dum medeatur sterilitatem pota etiam in viris fieri. Graeci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis inter se implexis, velut in polyporum cirris. Et succus autem in vsu, vs eius summa in refrigerando. Haecenus

Plinius, quem etiam, vt debitorem creditor appellat, & obtorto collo pertrahit Lusitanus, ipse qui totus est in ære Mathioli, ex cuius non mutuatitia, vt loquitur Gellius, sed surreptitia pecunia, suas facultates exornat, & amplificat.

DE PERICLYMENO.

Græcè, *περικλυμνον*: Latinè, *periclymenos*: Officinæ *volucrum maius*, *mater sylua*, *vinciboscum*: Hispanicè, *madre sylua*: Italicè, *matri selua*: Gallicè, *sucetz*, ou *cheurefeuille*: Germanicè, *Geyfs blatt*, *speck* oder *vualdgilgen*, vnd *zeünling*.

Enarratio xv.

Periclymenos, omnium doctorum hominum voto, Matrifilua est, quia omni ex parte inter se maxime respondent, quam quoq; nonnulli caprifolium appellant, sed reuera non sine errore: quum caprifolij nomen pyxanthæ Dioscoridis magis conueniat: Sed huius erroris Matthæus Syluaticus author fuit, quem subticere fatius est. Cæterū ex periclymeni siue matris syluæ succo, optimum confici solet cerotum capitale, quod medici & chirurgici iuniores miris extollunt laudibus. At Ioannes de Vigo, non asperrendus chirurgus hanc herbam, crurium vlceribus, multum valere scriptū reliquit, qui remedium hoc, à Galeno lib. viij. accepisse fatetur, sed sua pace bona dixerim, non sine menda, quum apud Galenum hoc non reperiatur, vt ex suis verbis percipitur, quæ ita habent: Fructus eius & folia adeo vehementer incidunt & calfaciunt, vt si diutius bibantur vrinam sanguinolentam efficiant, principio tantum vrinam mouentia, foris cum oleo illita etiam exalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes, competens mensura est, drachmæ vnus cum vino, desiccatur etiam semen (& vt quidem tradunt) si liberalius bibatur, sterilitatem inducit.

Ioānes de
Vigo errat

DE TRIBULO.

Græcè, *τείβωλος*: Latinè, *tribulus*: Hispanicè, *abroyos*, *abrolhos spinas*: Italicè, *tribolo*: Arabicè, *hasäch*: Gallicè, *maeres*, *saligots*, & *chaudetrapes*.

DE

DE TRIBULO AQUATICO.

Græcè, Τριβύλος ἁλιῶνος: Latine, *Tribulus aquaticus*:
 Hispanicè, *abroyos delhagoa*: Italicè, *tribolo aqua-*
tico, *castagne del aqua*: Gallicè, *triboli aquatici*:
 Germanicè, *Vvasser nufs*.

Enarratio xvi.

NOrunt terrestrem tribulum, qui exalciati in pratis
 secus flumina, & in domorum areis vagantur. Humi
 enim serpit herba hæc, cuius folia minuta portulacæ figu-
 ra sunt, inter quæ spinæ tribuli dictæ, magnitudine ciceris
 nascuntur. Cuius alteram speciem Theophrastus lib. vj. de
 Historia Plantarū, cap. 5. facit. Est præter terrestrem tribu-
 lum, alter aquaticus, ob id quod in aquis dulcibus, quàm
 maritimis nascatur, dictus, qui supernatat & triangularis
 magnitudine castanæ apparet: qua de causa, Mantuani
 & Ferrarienses, imò omnes ferè Longobardi, tribulos istos,
 castaneas aquaticas appellāt, vel potius forsan ob id quòd
 castanearum saporem in gustu referant, ex quibus quoq;
 peregrini suas coronas parant, vt collo suspensis melius
 hypocrisim suam ostentent. Nam Venetiis apud Riuum
 altum tribuli ij venduntur, & marini dicuntur. Nascun-
 tur enim, vt sæpe vidimus in lacubus prope Clodiū por-
 tum. De quibus Galenus lib. viij. de Facult. simplic. medi.
 ita inquit. Tribulus ex humida essentia modice frigida, &
 sicca non mediocriter, cæterum similiter frigida constat:
 Vnde contra phlegmonarū generationes, & cōtra omnes
 influxus congruit: porro terrestris ipsius fructus, quum
 tenuium sit partium, potus renum calculos conterit.

*Tribulus
terrestris.*

*Tribulus
aquati-
cus.*

DE SAXIFRAGA.

Enarratio xvii.

TAmeti saxifraga verbum Latinum quàm Græcum
 potius referre videatur, cuius causa, caput hoc multi
 cum Marcello adiectitium Dioscoridi esse putarunt: ni-
 hilominus tamen verum & germanū esse attestatur quod
 in omnibus Dioscoridis exemplaribus reperiatur. Quæ
 tamen hodie saxifraga Dioscoridis sit, multi non alle-
 quantur, quum illius vice, herba quadam inter saxa ple-
 runq; nascente vtantur, quæ pimpinellæ similis videtur,

Saxifraga

Sed in hoc differunt, quia pimpinella habet pilos: Saxifragia verò illos non habet, vnde notum euadit, quòd recentiorum saxifragia, apud Dioscoridem non est saxifraga, quia Dioscoridis saxifraga epithymo potius, quàm pimpinellæ similis est. Reuera tamen, Dioscoridis saxifraga, epithymo omnino respondens in Italia conspicitur, qua in minuendo renum & vesicæ calculo, ac lotio euocando, non infelici successu operamur, cæterum de empetro alibi caput habetur.

CONSTANTINVS.

Supposititium & spurium est illud caput de saxifragia, non enim in antiquis Dioscoridis exemplaribus legitur, Quin hæc quæ à falsario quodam, interposita sunt de saxiphragia, ita depravatè & corruptè Græcè traduntur, vt qui hæc interiecta & non legitima non potest agnoscere, nesciat planè quid distent era Lupinis. Plinius vocat Adiantum saxifragum, quòd calculos comminuat, libro xxij. capite 21.

DE LIMONIO.

Græcè, λειμώνιον: Latine, limonium, beta syluestris:

Hispanicè, aselga montesina: Gallicè, bette, ou reparee de pré: Ger. Vvald mangolt.

Enarratio xviii.

VT testatur Plinius, lib. xx. cap. viij. limonium beta est syluestris, quâquam Galenus, lib. ij. de Facult. alimen. nullam reperiri betam syluestrem dicat, Reuera tamen, Limonium hodie variis in locis reperitur, folio paruo betam referente, caule cubitali, & maiori, subtili, simili corneolæ, siue luteæ dictæ herbæ, Sed semine omnino

Limonium.

omnino onusto, cui radix alba raphani similitudine inest. Cæterum, non sunt audiendi medici illi, qui contendunt Limonium apud Paulum Aeginetam, fructum vulgo limonem dictum, esse, inest enim limonij herbæ dictæ semini vel fructui dicto, austeritas quædam, ob quam limonem fructum esse falso opinati sunt: Vnde Galenus libr. vij. de Facul. simpl. medic. ita quoq; dixit: Eius fructum, vt pote acerbum, ex vino exhibent cæliacis, dysentericis, & hæmoptoicis, iuuat & profluuium muliebri: Satis est oxybaphi mensura.

DE LAGOPO.

Græcè, λαγόπυς: Latinè, lagopus.

Enarratio xix.

Lagopus.

Iam succinctè ac breuiter de Lagopo loquutus est Dioscorides, vt quæ illa sit herba, difficile sit diuinare, vt tamen coniecturis assequi potuimus, lagopum, herbam illam, quam trinitatis appellat, esse, credendum est. Quæ ideo trinitatis herba dicitur, quia folia sua maculata, in tres partes diuisa, & longis pediculis à radicibus ortis, adalligata habeat, in cuius cubitali cauliculo, ineunte vere, cæruleus quidam flos peruincæ similis nascitur: nam radix huic multiplex est, subtilis & in nigrum ru-

bricans. Cæterum hæc herba trinitatis, pes leporis dicitur, quia eius folium in tres partes diuisum pedem leporis animalis referat: Quæ aluum reprimat, vulnera consolidat, ac intestinali rupturæ prodest, præcipue si eius pulueris drachma in vino austero & styptico bibatur.

*Brunphel-
sius errat.*

*Matheus
Syluaticus
errat.*

*Caryophyl-
lata.*

*Geum Pli-
nij caryo-
phyllata
est.*

*Alter a her-
ba trinita-
tis.*

Quæ omnia, lagopo ex directo conuenire, certū est. Ceterum hanc Trinitatis herbam, Otho Brunphelsius, extra omnem animaduersionis modum, inter hepaticas reposuit, qua ratione illi in hac re nulla præstanda est fides. Item non minori errore comprehensus videtur Matheus Syluaticus, quum lagopum, caryophyllatam esse dixerit: quia lagopus in hortorum areis nascitur: caryophyllata verò, in montibus longe à sepibus & viis, quā multi quoque, sanam mundam, alij herbam benedictam appellant. Dicitur verò caryophyllata, siue gariophyllata quia eius radix odorem caryophylli expiret: Quæ, vt mea fert opinio à Plinio, Geū lib. xxvj. cap. 7. appellatur, Datur enim iis qui ex alto cadunt: Huius radix in puluerem redacta, per se vel consolidæ adiuncta, ac in vino pota, certo iuuamento, stomachum quoq; roborat, ac fluxum omnem restringit, & solo odore spiritū recreat, calida enim & sicca est, vt eius attestatur sapor & odor. Porro de lagopo, ita breuissime tradidit Galen. lib. vij. de Facult. simpl. medic. Facultatis est desiccantis, adeo vt fluxus alui probè exicet. Verum meminisse decet, esse alteram herbam trinitatis dictam, inter coronarias cōnumeratam, quam trinitatis appellant, quia in eius flore, trinus reperitur color.

CONSTANTINVS.

Lagopus planta ignota est, quia à nemine descripta. Caryophyllata etiam quo nomine dicta sit ab antiquis, incomperatum est. Mathioli suspensionem de Geo apud Plinium, in affirmationem arripuit Lusitanus. Illa verò planta etiam herba trinitatis dicta, à doctis hominibus creditur phlox, siue phlogion apud Theophrastum lib. vj. de historia plantarū & Plinium lib. xxj. cap. 10. nos vocamus menue pensee: Alteram herbam trinitatis pied D'alexandre, ou D'alouette, qua Lagopus Lusitano, Mathiolo absque nomine cap. de trifolio.

DE MEDIO.

Græcè, μέδιον: Latinè, medion.

Enarratio x x.

Difficile admodum est, medium herbam hodie dignoscere, quum in Media nasci tantum credatur regione, ac id magis, quia quibus ornetur foliis non cōstet. In quibusdam enim exemplaribus, legimus, medium folia scri-
dis

dis habere, in aliis vero iridis : vtcunque tamen , ne ordinem peruertamus, de eo Galenus, lib. 7. de Facultat. simpl. medicamen. ita tradit : Radix quidem eius austera est , omnesque fluxiones cohibet, At semen tantum abest, vt id molliatur, vt etiam menses cieat, nimirum tenuium partium quum sit, & facultate incidendi præditum.

DE EPIMEDIO.

Græcè, ἐπιμήδιον : Latinè, epimedium.

Enarratio XXI.

Quæ hæc sit herba, mihi albo coruo rarior est, iistamen quæ Dioscorides de ea tradidit, subscripsit Plinius, lib. xxvij. cap. 9. & vt de illius viribus tradit Galenus, lib. vj. refrigerat moderate, cum aquea humiditate, vberibus illitum, surrecta ea seruare potest, aiunt verò, si potu hauriatur, sterilitatem parere.

DE XIPHIO.

Xiphion.

Græcè, ξίφιον : Latinè, Xiphium , gladiolus : Hispani . gladiolo de-entre los panes : Italicè, monacuccie : Galli. glaisou, glaioul : Arabicè, Kasiflon : Germanicè, Schvuertel.

Enarratio XXII.

Nascitur Gladiolus inter segetes vbiq; folio iridis, sed breuiori, angustiori, venoso, & cultri modo in mucronem desinente, vnde nomè traxisse videtur. Caulem verò ex se cubitalem mittit, in quo purpurei flores, ordine bene dispo-

siti videntur, qui & si iridis figura similentur, breuiore

Plinij xi-
phium.

tamen sunt, nam radices huic rotundæ duæ sunt, testiculorum canis, dictis radicibus admodum similes, quarum vna alteri subsidet, Plinius verò libro xxv. cap. ii. per Xiphium, aquaticum gladiolum intelligere videtur, quia Xiphium, aquæ accolam dixit, quum tamen Dioscorides, in aruis nasci tradat, de aquatica verò illa gladiolo, capite de acoro sermonem habuimus: sed multo ampliorem capite suo proprio de Xyrìde: At de Xiphio ita meminit Galenus lib. viij. de Facultat. simplic. medicamentorum. Xiphij radix maxime altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccaturque.

DE SPARGANIO,

SIVE XIPHIDIO.

Græcè, *σπαργάνιον*: Latine, *Sparganium*: Gallicè, *pillette*: Arabice *safarhe ramon*.

ENARRATIO XXXIII.

Sparganium spatula foetida.

Sparganion, siue Xiphidion, officinarum spatula foetida est, quum inter se maxime cõueniant, vnde Mathiolum Seuensem hic errare certum est, quia sparganium non esse spatulam foetidam contendit, & eo magis, quia in spatula foetida pilulas non comperiri in quibus semen claudatur dicat, quod falsissimum esse, qui spatulae foetidae medicamentum notitiam habent: norunt, proinde sparganium spatulam foetidam esse certum est, cuius succus hodie vnguentis, contra scabiem & psoram miscetur, & merito, quia, vt inquit Galenus lib. viij. de Facult. simplic. medic. Sparganium desiccantis est facultatis.

CONSTANTINVS.

Sparganion & Xyrìdem puto Lusitanum ne per somnium quidem vidisse, nihil enim certius his qui vtramque plantam cognoscunt, quam spatulam foetidam esse Dioscoridis Xyrìdem: non autem sparganion. Ego quidem qui millies vtramque plantam vidi in Anglia, & multis alijs locis, saepeque contuli cum Dioscoridis descriptione, doctissimo Mathiolo hoc in loco non inuitè subscribo, à quo quidem non desistit Lusitanus, nisi vt aliquis esse videatur.

DE XYRIDE.

Græcè, *ξυρίς*: Latine, *Xyris*: Hispanicè, *lirio spada-nal*: Gallicè, *coffue*, ou *glaioul sauvage*: Arabice,

bicè, *Casoras*: officinis, *spatula foetida*: Germanicè,
Vuandtleufz.

Enarratio XXIII.

Xyris.

DE ANCHUSA.

Græcè, ἄνχουσα: Latinè, *Anchusa*: Hispanicè,
soagem: Italicè, *Anchusa*: Gallicè, *Orchanette*,
ou *Anchuse*: Germanicè, *Rot ochsen zung.*

DE SECUNDA ANCHUSA.

DE TERTIA ANCHUSA.

Enarratio XXV. XXVI. XXVII.

ANchusæ omnes tres species norunt mulieres, quia
earum succo radicum rubro, suas fucant genas.
Ornantur enim per vniuersum caulem, flore purpureo ad
albedinem inclinante, buglossæ persimili: De quibus Ga-
lenus lib. vj. de Facul. simpl. medic. agit, & illis lycopsim
adnumerat, dicens: Anchusæ quatuor sunt species, Ono-

clea, quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamaram, corporibus condensandis & modice extenuandis idoneam, tum abstergendis quoq; & abluendis biliosis & falsis succis: quare aurigini & lienosis est utilis. Præterea cum polenta illita, iuuat erysipelata, & abstergit non modo epota, sed etiam admota extrinsecus. Proinde aceto macerata, vitiligines & lepras sanat: At folia ipsius herbae imbecilliora radice sunt, non tamen à resiccatione & astrictione aliena: itaq; profluuium sanant cum vino pota. Lycopos nominata refrigerans etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit, verumtamen radicem quàm onoclea magis astringentem fortitur. Onochilo cognominata vis & calidior & medicamentosior inest: quare eos qui à viperis morfi sunt, admodum iuuat, tum illita, tum suspensa, tum esca. Reliqua vero quæ quarta est, & parua, ceteris est calidior, amarior & medicatior: ac proinde ad lutos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum nasturtio & hysso epota.

DE LYCOPSIDE.

Græcè, λυκοψις: Latinè, Lycopsis, Anchusa altera species: Germanicè, Scharpfhochsen zung.

Enarratio xxviii.

Galenus quum de anchusa egit, de lycopside quoque tanquam anchusæ altera specie, sermonem habuit, vt ex præcedente enarratione facile comprehendi potest. Ruellius tamen, aliorum iudicio, lycopsim eam esse herbam contendit, quam vulgares Italiæ pharmacopolæ cynoglossam appellant: Sed reuera falso, quia inter se maxime differunt, vt conferenti notum erit. Iis adde, quod Plinius noscens lycopsim herbam differentem à dicta cynoglossa, lib. xxvij. cap. ii. seorsum de ea agit dicens: Lycopsis longioribus, quàm lactuca est foliis crassioribusq; caule longo, hirsutis, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo: nascitur in campestribus, illinitur cum farina hordeacea, igni sacro, sudorem in febribus mouet, succo aquæ calidæ admixto. De prædicta vero cynoglossa, lib. xxv. cap. 8. sermonem habuit, quum dicat: Inungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiariis oper

Ruellius
errat.

operibus gratissima, aiuntq; , quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicè potam ex aqua ad tertianas prodesse, quæ quatuor, ad quartanas: Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur: vt liquido constet, lycosim alteram herbam à prædicta cynoglossa esse.

DE ECHIO.

Græcè, ἔχιον: Latinè, Echion, Alcibiadion, Alcibiacum: Hispanicè, Yerna de la biuora: Lusitanicè, Chupamel: Italicè, la buglossa saluatica: Gallicè, Buglose sauvage ou herbe à bouc: Germanicè, Ochsen zung.

Echium domesticum.

Sylvestre.

Enarratio xxx.

Echis Græcis, Vipera Latinis est, quæ ideo Echis herba dicitur, quia semen, capiti viperæ simile habet, multis satis nota, folio oblongo, stricto, aspero, buglossio vulgari

vulgari simili, qua de causa multi syluestrem buglossum appellant: imò Otho Brunphelsius, pro syluestri buglossa, graphice eam depingit, quæ purpurascens flores, ad ruborem tendentes, à medio caulis, versus partem superiorem habet, in quibus dulcedinem quandam pueri in Hispania fugentes, percipiunt, vnde nomen herbæ imposuerunt, quale in lemmate fiximus: Nam semen paruum est, nigrum viperino capiti persimile, quod veluti & radix nigricans, digitalis crassitudinis, viperarum moribus, in potu succurrit. Hanc vero Galenus siluit, libro suorum Simplicium, quanquam Paulus ad Dioscoridis intentionem, de ea mentionem fecerit. Verum, Echion eadem est herba cum Alcibiadio, vt ex Dioscoride percipitur, quâquam Plinium hoc ignorasse satis claret, vt eius indicant verba, quæ ita lib. xxvij. cap. 5. habent: Alcibion qualis esset herba apud authores non reperi. Sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus imponi & bibi iubent. Hactenus Plinius. Ex cuius verbis satis percipitur, quòd quia alcibium esset ignorasset, imò quòd Echion non esset alcibion, ex libro vigesimo quinto, cap. ix. euidentissime comprehenditur, quum de Echio ita dicat: Echios vtriusq; generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur: item altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt, hæc ex vino & aceto.

CONSTANTINVS.

Memoria in homine permulta complectitur, non tamen omnia: & finita cum sit, rerum infinitatem non assequitur. quo fit vt minime mirum sit, Plinium quem ex scriptis constat tenacissimæ memoria fuisse, hoc in loco obliuiosum videri, nec quidem iniuria: siquidē testatum se Alcibion qualis esset herba, apud authores non comperisse. Et tamen præter Dioscoridē, apud quem lege adum Alcibion non Alcibiadion: etiam apud Nicandrum in the-riaci, luculentum hoc extat testimonium de alcibio.

Ἐχίων δ' ἀλκίβιος ἐχί & περιφράσεις εἰς αὐτόν.

Τὸς γὰρ ἀναστροφῶν & μὴ ἀεὶ περιέτροφε χαίτην.

Lege apud ipsum authorem reliquos septem versus, herba inquit, ipsius Nicandri interpres Diphilus, vocatur Alcibios & echis: Alcibios quidem à repertore: Echis autem ab efficacia aduersus vi-peras, historiaq; authorem aduocat Demetrium. Nicander alibi

vocat ἐχέειον cuius duo genera facit. locus etiam in Theriacis, quo loco versus incipit:

Ἐρβα δὲ τὸ ἐχέειον πικρὰ σκευάσκει.

Plinio autem prior refricuit memoriam, illi aurem vellens Senensis Mathiolus, quod silendum non est, vel hac potissimum causa, ut imponam plagiaro pudorem, iuxta Martialem.

DE OCYMASTRO.

Græcè, ὠκυμοειδές: Latine, ocymoides, philiterium, ocymastrum, ocymum sylvestre, basilicum sylvestre: Hispanicè, albahaqua montesina, alfabega sylvestre: Italicè, basilico saluatico: Gallicè, basilic sauvage: Germanicè, V vild basilig.

Enarratio xxx.

Nascitur Ocymastrum, basilicum dictum sylvestre, in segetibus plerumq; folio ocymi, ramulis quadratis, hirsutis, & illis quidem dodrantalibus, in quibus flores albi (silente Dioscoride) nascuntur, quibus deciduibus, siliquæ dentatæ, hioscyamo persimiles, semine quodam nigro melanthio æquali plenæ conspiciuntur. Quibus labiis admotis, pueri non tam Italiæ quàm totius Hispaniæ sibilum edunt, & de eo Galenus vltimo capite libri octaui, de Facul. simpl. medic. ita dixit: Semen ocymoidis, tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

Ocymastrū

DE ERINO, SIVE ECHINO.

Græcè, ἔρινος: Lat. erinon, echinos, ocymū aquaticum, basilicū aquaticū: Hisp. albahaqua, de lhagoa: Ital. basilico aquatico: Gal. basilic aquatique: Ger. V uasfer basilig. Enarratio xxxi.

Qui ex isto capite expungere contendunt, hæc verba, lacteo liquore abundat caulis & folia erini, omnino nunquam herbam istam se vidisse indicant, quæ proculdubio in aquastrinis nascitur locis, plena non nisi liquoris lactei, & de ea Plinius lib. xxij, cap. 7. ad istū modum dixit: Herba quoq; quam Græci erinon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatē, palmo alta est, cauliculis quinis fere ocymi similitudine, flos candidus, semen nigrum

Hæc omnia
ad verbum
ex Mathie
lo.

grum, paruum, tritum, cum melle Attico oculorum epiphoris medetur, vt cū duabus drachmis cum cyathis Atticis quatuor, manat lacte multo & dulci, herba perquam utilis aurium dolori nitri exiguo addito, folia resistunt venenis. Hęc enim vltima verba Dioscorides filuit, quum tamen Nicander, in sua theriaces cōpositione herbā hanc, vtpote contra venena valentem miscuerit. Verum Galenus hanc non erion, sed potius echinon appellat, nec mirum, quia in multis Dioscoridis exemplaribus, sic in lemmate, de echino legitur, de qua ille sexto de Facultat. simplic. medic. tradit: echini herbæ fructus, acerbus est, ac proinde repellentis & exiccatoriæ facultatis, vtuntur eo ad oculorum fluxiones, & aurium.

DE GRAMINE.

Gracè, ἄργωσις: Latinè, gramen: Hispanicè, grama
gramenha: Italicè, gramigna: Gallicè, dent de
chien: Arabicè, negen: Germanicè, Grals.

DE CALAMAGROSTI.

Gracè, καλαμᾶργωσις: Latinè, harundinaceū gramen.

Graminis 1. genus.

Graminis 2. genus.

DE GRAMINE PARNASSI.

Græcè, ἄγγελος ἢ παρνασσῶ: Latine, *gramen Parnasi*.

Enarratio xxxii. xxxiii. xxxiiii.

Graminis aliud genus.

Apprime dubio procul de gramine Plinius differit, cuius præter istas à Dioscoride citatas species, alias tres aculeati lib. xxiii. cap. xix. ad istum modum describit: Gramen ipsum est inter herbas vulgatissimum, geniculatis serpit internodiis, crebroq; ab iis & ex cacumine novas radices spargit, folia eius in reliquo orbe in exilitate fastigiantur. In Parnasso tantum hederacea specie densius quam usquam fruticante, flore odorato, candidoque. Iumentis herba non alia gratior, siue viridis siue

Gramen

in veno siccata, tunditur aspersa aqua, Succum quoq; eius in Parnasso excipi tradunt, propter vbertatem, dulcis enim hic est. In vicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum, ad vulnera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, tueturq;, & ab inflammationibus placet. Decocto adiicitur vinum ac mel, ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæq; tertiarum portiones: rursusq; coquitur in æreo vase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur: & urinæ difficultatibus, vlcerebus vesicæ, calculos frangit, semen vehementius urinam impellit, aluum, vomitionesq; sistit, præsertim autem draconum moribus auxiliatur, & subdit: Quod à graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur, Quidam propter

*Aculeatū
gramē tri-
um gene-
rum.*

propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias ē balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen vocant trium generum, cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon vocant, hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aizoo simile, ad paronychia & pterygia vnguium, & cūm caro vnguibus excreuerit vtuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuius nascitur in parietibus aut tegulis: huic caustica vis est, sistit vlcera quæ serpunt. Gramen capiti circūdatum sanguinis ē naribus fluxiones sistit. Camelos autem necare traditur in Babylonis regione id quod iuxta vias nascitur. Hactenus Plinius. Nos vero graminis primam speciem communissimam, ac vbiq; vulgarem esse nouimus, & qua iumenta optima pabulantur, & ex ea aquam per campanam in officinis paratam pharmacopolæ habēt, quia angustis vrinae prodest, & lapillos frangit: frigida enim aqua ista est, veluti alkakengi, in summo pretio habenda, quum perpauca sint medicinae natura frigida, calculos frangentes, & vrinam elicientes. Cæterum perperam dixerunt, Leoniceus & Ruellius, quod gramen aculeatum in quinque diuisum penulas, & quo pueri ē naribus sanguine proritant, coronopus est, quum vt diximus, coronopus, herba cornu cerui, vel stella maris, appellatur. Nam de aculeato illo gramine, abunde Plinius citato loco meminit. Non minori quoq; errore, olim à me cōprehensus est Otho Brunphelsius, quum in suis Tomis, gramen polygonion esse putauerit, Harundinaceum vero granum vulgatissimum quoq; est, nascitur autem ad ripas fluuiorum, præcipue Eridani, Padi dicti, qui Ferratiam præterlabitur. Dulce autem hoc gramen est, & iumentis gratum, ex quo in farinam redacto, panes deficientibus frugibus parari possunt, & multo meliores illis, quibus Brasili homines ali solent, non nisi ex puluere cuiusdam arboris apparatus, ac pistis, ad quam regionem vtpote nobis nouam, quum Lusitani nostri, longa nauigatione fracti, appulsi, deficienti pane, ac omni genere cibariorum, coacti sunt farinam illius arboris, pro pane, more incolarum in victu gustare, sed non sine eorum magna iactura, quum ex multis

*Ruellius
errat.*

*Leonice-
us errat.*

*Brunphel-
sius errat.*

*Panis ex
scobe ligni.*

multis perpauci euaserint, & in patriam reuersi sunt. Gramen uero Babylonicum, aut Parnassi, a me hucusq; uisum non est. De uiribus tamen graminis ita meminit Galenus lib. vj, de Facult. simplic. medic. Graminis radix, modice frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens: At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate uero & liccitate existens quam moderata, & subdit: Graminis esculenti radix, modice frigida & sicca est, proindeque cruenta ulcera glutinat: ipsa autem herba illita non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porro mordacitas & tenuitas quaedam exigua inest, qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat: At semen alterius quidem, imbecillum est, eius uero quæ in Parnasso nascitur, urinam ciet, ac fluxus uentris & stomachi reficcat, vis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

*Gramen
Babiloni-
cum.*

DE SIDERITIDE.

*Græcè, σιδερίτις: Latine, sideritis: Arabicè, sidrichis:
Officin. tetrahit: & herba iudaica.*

Enarratio xxxv.

Conspicitur sideritis hæc in nonnullis uallibus, folio aspero, saluæ magnitudine, tanquam marrubij albicante, & per circuitum tanquam quercus dentato, quod fricatum, ex se odorem, qualem ex citoniis optime maturis oriri uidemus, emittit, quem Dioscorides sub intelligit, quum dicat, gustu non iniucundo cum adstrictione aliqua. Hæc uero Fuchsius in suo Herbario, nouille uidetur, quanquam Mathiolus oppositum contendat: sed reuera Mathiolus eam nunquam uidit, quia si eam cognouisset, illius odorem suauissimum nunquam prætermisisset. Porro Ruellius hanc Iudaicam herbam appellari contendit, quum tamen Iudaica herba apud Auicennam, erui herba sit. Est tamen, altera quoq; herba Iudaica siue Pagana dicta, cuius caulis bicubitalis & maior est, colore subrufus, lucidus, & tersus, in quo folia oliuæ per circuitum minutim serrata apparent, Nam flores quoq; in herba ista, facile euanescentes, sed aurei coloris sunt,

*Fuchsius,
Mathiol.
Inconsequencia.*

*Aurea vir
ga herba.*

Sideritis.

vnde Aurea virga dicta quoq; est, qua chirurgici, & empirici cruenta vulnera glutinant, & fluxus compefcunt. At de fiderite ita tradit Galenus libro octauo de Facultatibus simplicium medicamentorum, Sideritis nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est humida & mediocriter frigida, cum exigua astringitione, qua phlegmonem sedat & glutinat, Sideritis autem Achillea, dictam superans astringitione, sanguinis eruptioni, dysenteria, & muliebri profuuiio est aptissima.

DE SIDERITIDE SECUNDA.

Enarratio xxxvi. xxxvii.

Sideritim secundam hucusq; nunquam vidi, tertiam vero Heracleam dictam, sub prædicto obseruavi nomine, & ea mulieres, pro cruentis glutinandis vulneribus utebantur.

DE ACHILLEA.

Græcè, ἀχιλλεύς; Latinè, Achillea, Gallicè, herbe au charpentier, ou reueille pasteur, Arabicè, Demalochotten; Germanicè, Vuild garben.

Enarratio xxxviii.

Hæc merito sideritis quarta species appellari meretur, quæ mille folium officinarum non est, quia mille folium stratiotes altera est, vt suo loco huius libri dicemus: Nec vero Achillea, vulgaris, & hortis familiarissima

Achillea.

rissima est herba : quia hæc Dioscoridis Achillea tenui & minuto ornatur folio, adeo vt Ruellius eam vulgatum mille folium esse dixerit : vulgaris vero Achillea, herba bicubitalis est, hodie pro hortorū ornamento habita, folio rotundo, diuiso, flore verò vario, aliquando albo, aliquando purpureo, nonnunquam vero subnigro, quæ quoque pro agglutinandis vulneribus, ac constringendis membris dissolutis vsurpatur. Est igitur Achillea hæc Dioscoridis, herba prætis vulgarissima, & quæ à vulgari

mille folio parum abest. Hallucinatur certe Serapio, qui ex Constantini authoritate credidit, sanguinem draconis liquorem huius herbæ succum esse, quum reuera Sanguis Draconis, proceræ arboris, apud insulas Maderiæ, & Canarias, olim Fortunatas dictas, crescentis liquor sit, quam arborem Hispani nostri Draconariam, vel Draconem appellant, & illius rubrum liquorem, sanguinem, vnde sanguis Draconis liquor iste dictus est. Quod ignorans Plinius, veri draconis animalis sanguinem esse credidit, vt quinto libro, capite de cinabari, diuinis fauentibus gratiis, vberius dicemus. Cæterum, quum de Achillea agebamus, ad nos herba quædã aduecta est, caput Aquilæ dicta, caulis subtilis, quadrati, dodrantalis altitudinis, in quo folia stricta, oblonga, hyssopi modo sunt, quibus à latere alia duo folia à caule orta hæret, in summitate vero caulis flores stechnadis modo plures sunt, in quorum infima parte alij flores nascuntur, eum albedine rubricantes, per medium diuisi, vt vnusquisq; illorum flos, serpentis caput referre videatur, vel potius Achillis caput, vnde

Serapio
Hallucina
tur.
Sanguis
draconis
quid.

Caput
aquilæ her
ba.

nomen traxisse videtur. Hæc autem astrictoria herba est, & vt sapore percipitur, frigida temperatura.

DE R V B O.

Græcè, Βάρϙ; Latinè, rubus, sentis: Arabicè, bu-
leich: Italicè, rouo: Hispanicè, carza: Gallicè,
ronce: Germ. Brombeer, bramen.

Enarratio xxxix.

Rubus
mora.

Rubus.

Rubus mora ferens, in omnibus fere se-
pibus videtur, & ex il-
lius moris diamoron pa-
rari debet. Curent tamè
pharmacopolæ ea imma-
tura, veluti ipsius rubi
fiores, in officinis ser-
uare: fluxus enim con-
stringunt, & decoctio-
nes omnes constringen-
tes ornant. Vnde Galen.
hæc noscens, de rubo ita
lib. vj. de Facul. simplic.
inquit: Rubi folia, ger-
mina, flos, fructus, &
radix, qualitate astrin-
gente neq; obscura par-
ticipant. Sed folia ger-
minaq; recens nata plu-
rimum in se habent sub-

stantiæ aqueæ, parum vero astrictionis, quare vulnera
glutinant: At fructus maturus, non parum habet succi
calidi temperati, quæ existit dulcis, ob idq; & ob modi-
cam astrictionem non est insuavis gustui: At immaturus
acerbus est & validè exiccatorius, ac sane vterq; recondi-
tur, validius quàm recens desiccans, flos eandem vim
fructui immaturo possidet. Vtraq; ad dysenterias, ventris
profluuium, robur deperditum, sanguinisq; expuitionem
sunt idonea remedia. Radix præter astrictionem, non

paucam

paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides fenum comminuit.

DE RUBO IDAEO.

Græcè, Βάρθ & ἰδαία : Latine, *Rubus Idæus.*

Enarratio XL.

Dicitur Rubus Idæus, quod in Ida monte multus nascatur, qui à prædicto differt, quia spinis careat, & eius mora rubra plerumque sunt, quandoque verò alba & odorata, nonnunquam autem nigra, quæ paucioribus granis constant; gustui perquam grata, ut ea ad ripas Padi viginti-quinque miliaribus à Ferrariâ gustauimus, præsertim, cum Aristum virum doctissimum & grauissimum, ac Herculis illustrissimi ducis Ferrariæ negotiatorem; Milliarij oppido à morbo liberauimus. Sunt præterea fragra fructus, moris simillima, sed rubra, quæ in herba trifolio magno humi serpente nascuntur, de quibus Virgilius ita cecinit.

Qui legitis flores, & humi nascentia fragra.

Quæ Seruius eo loco, ob prædicta, terrestria mora appellat, & ea Hispani iuxta ac Lusitani, murangaos, vel muranganos vocant. Galli autem des frayses. Gustui autem grata sunt fragra, quæ apud Germanos inferiores, vino & saccharo mixta, in continuo victus usu sunt, veluti quoque apud Anglos, & alias nationes, stomachum enim refrigerant, & deiectam appetentiam incitant.

CONSTANTINVS.

Rubus Idæus appellatus est; quoniam in Ida non aliàs nascitur ut testis Plin. lib. xxiii. cap. 14. non potest igitur esse ea planta, quam vocamus framboesier, & Itali ut inquit Mathiæ Ampomole. Lusitani igitur palato fides abroganda, etiam vâdibus datis, gustatus saporis discernit: sed quæstio de plantarum conuenientia, & cui conueniat descriptio.

DE HELXINE.

Græcè, ἑλξίνη : Latine, *helxine, parthenium, parietaria, urceolaris, perditium*: Hispanicè, Italicè, *prietaria, vitreola*: Gallicè, *paritoire*: Germanicè, *Tag vnd nacht*.

Enarratio XLI.

Vrceolaris
herba.

Helxine.

ratione: quum omnis dolor attrahit & sua attractione inflammationem plerunq; minatur, quod opus parietaria sua stypticitate, maxime materiã propulsando, ac locum roborando inhibet. Vnde Galenus de ea ita prudenter lib. vj. de Facul. simpl. medic. inquit: Helxine, quam parthenium vocant, abstergit, constringitq; cum humiditate subfrigida, vnde phlegmonas incipientes vsque ad augmentum sanat, maxime si calidæ fuerint, incipientibus etiam phygetlis cataplasmatibus ritu illinitur, ad auriumque dolores phlegmonosos succus eius instillatus, sicuti ad paristhmia Gargarizatus conducit.

DE HELXINE CYS-
SAMPELO.

Græcè, ἐλξίνη κυσσάμπελος: Latinè, *helxine cyssampelos*, *comoluulus*: Arabicè, *acsin*: Hispanicè, *cāpanela*: Italicè, *vilucchio*: Gallicè, *lizet*, ou *campanette*:

Communis herba Helxine est, muralis, siue parietaria dicta, quod muris & parietibus adnascatur, & hæreat, quã Auicenna quoq; herbam vitri appellat, ob viriditatem forsan quandam, qua veluti vitrum splendescere videtur, vel potius, quia ea vitrea vasa lauantur. Qua de causa Scribonius Largus eã vrceolarem, quod tergendis vrceis idonea sit, vocare non dubitauit. Hac iam medici in initio dolorum, tam frigidorum quàm calidorum, tanquã præstantissimo remedio vtuntur: nec sane absque

*panette: Germanicè, Mitelvuinden, vueingart
vuinden.*

Enarratio XLII.

REpit herba hæc, & vitibus ac sepibus circumuoluitur, vnde cyssampelos, id est hedera vitis appellatur: quæ dubio procul alia non est, quàm conuoluoli species quædam parua, flores albos, campanarû modò in æstate ferens, quam quoq; paruam volubilem appellamus, & de ea Plinius lib. xxj. cap. v. sermonem fecit, sub conuoluoli nomine dicens: Est flos non dissimilis illi in herba, quam conuoluolum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti rudimentum naturæ lilia facere condiscens. Hanc quoq; Seruius Grammaticus, non sine errore ligustrum appellauit: de qua breuissime Galenus lib. vj. de de Facultat. simplicium medicamentorum, ita tradit: Helxine altera cyssampelos dicta, digerendi obtinet facultatem.

DE ELATINE.

*Græcè, ἐλάτιν: Latinè, elatine: Arabicè, athlin:
Germanicè, Erd vuinden.*

Enarratio XLIII.

Nisi elatine altera cyssampelos species sit: quæ illa sit herba ignoratur. Ruellius porro in Gallia reperiri, & rapistrum campestre vocari tradit, quam rustici inter oxypora quoq; miscunt, & ea vescuntur, de qua Galenus lib. vj. de Facul. simpli. medic. ita succincte dixit: Elatine modice tum refrigerat, tum astringit. *Elatines*

DE EVPATORIO.

Græcè, ἀπατώειον: Latinè, eupatorium: Officin. agrimonium, agrimonia: Arabicè, Casat: Hispanicè, agramonia: Italicè, agrimonia: Gallicè, aigremoine: Germ. Odermenig, Bruchvurtz.

Enarratio XLIIII.

Diximus ab hinc multos annos, Græcorum eupatorium, Officinarum agrimoniû esse: id quod ita esse, hodie quoq; confirmamus, quum reuera, inter se maxime

*Eupatorium 1.**Eupatorium 2.*

respondeant. Proinde quum medicus Græcorum aliquam compositionem descripserit, in qua eupatorium ingredi necessum fuerit, pharmacopola admoneat decet, vt agrimoniam vulgarem, eupatori loco iniiciat, quum reuera, officinarum agrimoniam, Græcorum eupatorium sit. Describit porro Auicenna alterum eupatorium, foliis cannabinis, quo hucusq; omnes pharmacopolæ pro vero eupatorio vsi sunt. Nascitur autem herba hæc propè riuos aquarum, altitudine trium cubitorum, foliis, vt dixi, cannabis, subalbidis, hirsutis, gustu amaris, cui caulis subruber est, rotundus, solidus, multis alarum cauitatibus plenus, in summitate cuius flos in umbellæ modum ornatus, ex albo rufescens, cernitur, qui facile plumæ modo exhalat. Est proculdubio herba hæc omnino medicinalis, obstructions aperiens, & quæ materias crassas, ac viscidas incidit, & attenuat, quam Ruellius sed falso, apud Dioscoridem, hydropiper esse credidit, vt lib. ij. meminimus. Hanc igitur herbam pharmacopolæ, quum Auicennæ compositio-

nes parauerint, in quibus eupatoriū ingreditur, accipere debent, non verò agrimoniam, aut eupatorium alterum. Vocant autem Hispani simul & Lusitani Auicennæ hoc Eupatorium, Guafete. Mesue quoq; alterum describit eupatorium, officinis quoq; familiare, cuius flores, auri modo in umbella lucent, quod, vt mea fert opinio, ageratum Dioscorides appellat, & eo pharmacopolæ Mesues compositiones ornare debent, in quibus eupatorium misceri debet. At de eupatorio præfenti agrimonio dicto, ita loquitur Galenus lib. vj. de Facultatibus simplicium medicamentorum. Eupatorium tenuium est partium, incidendiq; & extergendi vim citra manifestam caliditatem obrinet, quo circa obstructions iecoris aperit, inest ei quædam etiam astrictio, per quam robur visceri addit.

CONSTANTINVS.

Eupatoria, vt vocat Plinius lib. xxv. cap. 6. quæ quoq; regiam auctoritatem habet, non solum ἐπατόριον dicta est Græcè, Sed etiam ἥπατόριον, ἡγεὶ ἥπατιτις, quasi dicas iecoraria, vel hepatica. quia, vt etiam testis est Alexander Aphro. probl. vlt. lib. j. iecur mirabiliter adiuuat. Eius apud authores triplex est diuersitas: Nam Eupatorium Græcorum, est nostræ vulgaris aigre-moine. Eupatorium verò Auicennæ, quo antea utebantur medicina, quod hydropiper esse Dioscoridis, cum Ruellio affirmavit Tagaultius: Canuaruolamq; in Italia vocari scripsit Bacchanelus. Tertium Mesuæ Eupatorium est, quòd Ageratum esse apud Dioscoridè contendit Mathiolus, & vulgò giulliam vocari: Fuchsius verò gratia Dei, quæ gratiola est Mathiolo, falsò hyssopi montani nomen sortita.

DE PENTAPHYLLO.

Græcè, πένταφυλλον: Latine, pentaphyllon, quinque folium: Hispanicè, cinco en rama: Italicè, cinque folio: Gallicè, quintefeuille: Germ. Fünffinger kraut, oder Fünffblatt.

Enarratio XLV.

Nascitur aquosis locis, & secus aquarū canales, pentaphyllon hoc, folio mentæ, sed minõri, & per ambitum serrato, in singulis enim pediculis, quinquefolia nascuntur, vnde & nomen illi: Quæ à tormentilla differt,

Manardus
ignorat.

Quinquefolium.

eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen, Minimum siquidem habet cum acrimonix, tum conspicuæ caliditatis. Verum, præter quinquefolium dictum, in prætis eius duo altera genera videntur, omnibus vbiq; obuia.

DE PHOENICE HERBA.

Græcè, φοινίξ: Latinè, phœnix, hordeum murinum:
Hispanicè, alcacer del muro, anea del muro: Ita-
licè, gioglio saluatico: Gallicè, yuraie sauuage: Ger-
manicè, Taub korn, vnd meüß korn.

Enarratio XLVI.

Phœnix
herba.

TAm similis lolio, phœnix herba est, vt vnã pro alia nisi quis instructus fuerit, facillime arripere poterit: Differentia tamen est quòd phœnix foliola supra spicam non habet: lolium verò habet, vt capite de lolio diximus: item, phœnix supra muros, & domorum tecta nascitur,

nascitur, unde murinū hordeum dictum est: lolium verò inter triticum potissimum crescit: Constringens enim medicamentum est, vt eius indicat sapor, & vt tradit Paulus libro septimo suæ medicinæ, in vino austero pota, omnes fluidos affectus sistit.

CONSTANTINVS.

Qua Phœnix Dioscoridi, Phœnicea herba est, & murinum hordeum Plinio: qua trita ex vino pota, præclare ciet menses, libr. xxij. cap. xxv. similis penè est alia herba, qua holcus dicitur, in siccis saxis nascens, hæc aristas habet, in cacumine tenues, culmo quale hordeum restibile, circa caput alligata, vel circa lacertum, educit è corpore aristas: atq; ob id Aristidam vocarunt. De ipsa Plinius libro xxvij. cap. 10.

DE IDÆA RADICE.

Radix Idæa.

Græcè, ἰδæα ῥίζα: Latine, Idæa radix, Radix è monte Ida.

Enarratio XLVII.

Nascitur Idæa radix Radix
Idæa. in Ida monte, apud Cretenses, quam nullus mihi hæcenus môstrare valuit, & de illius viribus ita vt solet tradit Galenus: Admodū gustu est acerba Idæa radix, quare sanguinis effusiones, lienterias & dyfenterias, mensesq; fluentes supprimit, tū pota, tum etiam extrinsecus.

CONSTANTINVS.

Qua Dioscoridi idæa radix, Plinio Idæa herba: cui folia qua Oxymyr sine: adherent his velut pampini, in quibus flos, Aluum mensesq; , & omnem abundantiam sanguinis sistit. spissandi cohibendiq; naturam habet. lib. xxvij. cap. xj. At idæa, lau-

rus scilicet, Alexandrina est, eadem Plinio lib. xv. cap. 30. Et Dioscorid. libro iij. capite 147. radix verò siue rhiza apud Hippocrata qua Dioscoridis Onosmas

DE RHODIA RADICE.

Græcè, ῥοδία ῥίζα: Latine, radix Rhodia: Germanicè, Rosen vürtz.

Enarratio XLVIII.

Rhodiara
dix.

Rhodia radice.

quum doctus, & harum rerum diligentissimus scrutator sit, inquit igitur: Radix Rhodia ex se caules emittit rotundos, nonnihil concauos, ad summum cubitales, in quibus folia cernuntur oblonga: acuminata, tanquam portulacæ crassa; sed per ambitum minutim dentatata, in quarum caulium summitatibus, umbella quædam viridis est, similis illi quam in tithymallo nasci videmus: quæ quum ad supremum maturitatis deuenit, & iam iam collapsura, rubra euadit. Cæterum radix ista inæqualis est, crassa, costo similis, quæ interdum viridis est, lenis & lucida in superficie apparet, intus verò alba: Sicca verò, leuis redditur, ac ex alba rubra

Adfertur hodie Rhodia radix è Germania, sic Rhodia dicta, quòd rosarum odorem præ se ferat. Porro in Macedonia eam nobiliorem nasci Græci testantur authores: Sed in Italia eam quoq; non infeliciter nasci tradit Matthiæus Senensis, cui placuit subscribere, eo quòd huius radicis ac plantæ exactè prosequitur historiã deliniationemve, quã hæctenus à nemine descriptam comperio: & eo magis quia illam in horto suo, Goritiæ, satam habere testatur: cui fides ampla habenda est,

rubra in interiori parte effecta est, exterius verò squam-
mosa, quæ masticata, vel pista, ex se rosarum odoré spirat,
vnde Rhodiæ, vt dixi, nomē traxit. Viuax enim radix hæc
est, adeo vt etiam longo tempore è terra eradicata perma-
neat, modo locis non admodum siccis seruetur. Si postea
terra obruatur ac plantetur, illico repullulare, & ex se
germen mittere nõ dedignetur, tanta vtpote illi inhærens
viuacitas. Nasceitur autem montibus altissimis, siccis, la-
pidosis, & locis quibus vix terra illam cooperire valet.
Hæc enim Mathiolus lingua sua Ethrusca dixit, quæ nos
in hanc vtcunq; reddimus, qui proculdubio in maximo
deprehenditur errore, quum Rhodiæ radici temperatam
tribuat naturã, ex Gal. autoritate, atq; ea de causa omni
capitis dolori siue calido, siue frigido valere cõtendit, ob-
litus forsan, vir alioqui doctus, verborum Galeni quæ pau-
cis interpositis versibus descripsit, in quibus Galenus Rho-
diam radicem, non temperatam describit, sed calidam in
fine secūdi ordinis: aut initio tertij. Ita enim Galeni verba
vt studiosi videant, habent, lib. viij. de Faculta. simpl. me-
dicamen. Rhodia radix, ea videlicet quæ in Macedonia
nasceitur, tenuium partium, & digerentis est facultatis:
In calfaciendo verò secūdi ordinis censenda est, aut certe
tertij incipientis. Hæc Galenus, Proinde Rhodia radicem
frigidis tantum doloribus capitis mederi, credendum est.

Mathiolus
errat.

CONSTANTINVS.

ITalicam linguam non satis caluisse mihi videtur Amatus Lusit-
tanus: Quod testatur hæc clausula, de radice apud Mathiolum:
lisca & lucida di suors, quam ita conuertit: quæ interdum viridis
est, & lenis & lucida apparet. quàm verò hoc non significant illius
lingua citata verba, vide ipsius Mathioli latinam versionem. In
eo autem in quo Mathiolum carpit, ipsum ne putat Lusitanus
adeo stupidum, aut obliuiosum in legendo, aut scribendo, vt cum
continentem periodũ relegeret, aut scriberet. quid antecedens con-
tineret continuo obliuisceretur? Sed profecto Lusitanus vel homo
minimè acutus, vel ipsi Mathiolo insensus & iniquus, non ani-
maduertit illius viri modestiam: qui in re comperta, nolit tamen
aperitè Galeno contradicere. Nec enim credo Mathiolo minus ex-
quisitum palatum esse, quàm Galeno fuerit, vt ex gustatu, de sin-
plicium facultatibus iudicet: præsertim cum vel ipsius amulũ testi-
monio, in ea re sit exercitatissimus.

DE

DE HIP PURI.

Græcè, ἵππυρις: Latine, hippuris: Arabicè, dhenben alchail: Gallicè, queue de cheual, asprele, ou prele, Hispanicè, coda de mula, rabo de mula: Italicè, coda di caualho, asprella: Germa. Schafft hevu, kanten kraut.

Enarratio XLIX. I.

VTraque Hippuris cauda equi dicta, in aquis nascitur, & ubiq; familiaris est, Dicitur verò earum vna species asprella, quia ea plerunque mulieres stannea vasa expurgant, fricantue. Vnde Germani eam kanten kraut appellarunt, cōstringit enim hippuris bilosum vomitum, & maxime exsiccat, ac scabiæ, vesicæ malo intolerabili eam mederi, experientia diutina compertum est. De qua Galenus lib. vj. de Facultat. simplic. medicam. ita inquit: Astringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde valenter exiccantem, sed citra morsum, itaque vulnera etiam maxima glutinat, vel si perfectos esse nervos contigerit: præterea vocatas enterocelas glutinat, nec non sanguinis reiectiones, fluentes menses, dysenterias, cæterosque alui fluxus coërcet: Succus verò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiiis in ventre passionibus, ex austerorum vinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua.

CONSTANTINVS.

Equisetum hippuris a Græcis dicta (inquit Plinius lib. xxvj. capite 13.) & pratis vituperata nobis. Est autem pilus terre equinae setæ similis. lienem cursorum extinguit &c. Eadem planta est quæ ab eodem vocatur equiselis lib. xvij. cap. 28. siliqua ait, etiam dira scenifecis, inuisa et equiselis a similitudine equinae setæ. Idem alibi equisetum ephedron & anabasin vocat.

DE GRANO TINCTORIO.

Græcè, κόκκη & βαφικὰ: Latine, coccus baphica, granum infectorium: Arabicè, charmen, et kermes: Gallicè, graine, vermillon, ou escarlatte: Hispanicè, grana para tennir: Italicè, grana da tingere: Germanicè, Scharlachbeer.

Enarratio I. I.

Nascitur hodie granum tinctorium primæ notæ, apud Lusitanos, vt quoque Plinius retulit, libro ix. cap. 41. quod lentis magnitudine ex ilice quadam parua colligitur, & facillime in aceto irroretur, in vermiculum vertitur, vt sæpe experientia compertum habeo. Huius grani duæ sunt partes, altera medullaris siue interior, nobilior, quam grani puluerẽ appellant, duplo & triplo; quàm dicenda valens: Altera verò exterior corticosa, quã calcolham Lusitani, vel vt Plinius lib. xvj. cap. 8. meminit, quisquiliam vocant. Est certe granum hoc infectorium apud Arabas khermes dictum, vt ex Serapione elici potest, nam karbisinium quo floridus ille ruber color efficitur, longe alia res est. Nascitur autem ad radices saxifragiæ, pimpinellæ similis, non solum in Italia, sed Polonia, & aliis variis regionibus: nec tantum ad radices prædictæ nascitur herbæ, sed ad radices farraginis, parietariæ & aliarum herbarum, magnitudine, qua grana nostra, quod ocysime quoq; in vermiculum vertitur, ni vt decet tractetur, vnde quidam coccum scolecion dici apud Plinium arbitrati sunt, Sed hic scire deet, quod ab hinc sex tantum annos, ex insulis nouiter repertis karbisinium in Hispaniam aduectum fuit, & inde in Italiam, tanti magisterij, & coloris supremi, vt illius vncia vna superauerit opus confectum libræ vnus vulgati karbisinij: qua de causa, Venetiis sericum karbisino infectum, vilissimo pretio habetur: imò nigrum, karbisino, carius venditur. De Cocco verò, siue grana nostra ita tradit Galen. lib. vij. de Facult. simpl. medic. Coccus baphicus, astringentem simulque amaram possidet qualitatem, Vtraque sine morfu exiecat, proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes, Hæc Galenus, Nos verò, medicorum omnium consensu, granam, mulieribus solitis abortire, vel in abortum paratis, magno iuuamento, cum pari thuris pondere, in ouo recenti, bibendam propinamus.

CONSTANTINVS.

Cocci nomine, apud Græcos res duæ admodum diuersæ significuntur. Nam vt author Galenus in Hippocratem, κύνου sine adiectione vocant granum gnidium, siue Cnidium, at granum infectorum, Tamẽ & separatis distinctisq; nominibus esseruntur:

figu. l. m.

*Carbisiniũ
Hispanũ.*

*Mulierum
abortien-
tium reme-
dium.*

siquidem Galenus apud ipsum Hippocratem, κένκων ex Dioscoride (apud quem tamen hanc vocem nondum legi) exponit Coccum gnidium: Et per κόνκωνα apud hunc ipsum scriptorem, idem Galenus intelligit commune granum, hoc est tinctorium, Ne nomenclaturum igitur affinitas imponat, paucis quid utrumque sit, distinguendum. granum Gnidium, quod et linon dicitur, fructus est fruticis Thymelea: de quo Dioscorides lib. iiij. cap. 173. Et Plinius lib. xij. cap. 21. a quo etiam, lib. xxvij. cap. 9. Cocco Gnidio color Cocci tribuitur, magnitudo grani piperis maior, vis ardens, itaque in pane deuorari, ne adurat cum gulam transit. Huic inquit, vis presentanea contra cicutam, sistit aluum. At verò fruticem granum ferentem, granumque ipsum, quo lana coccineo colore inficiuntur, vocat Dioscorides κένκων βαφικόν coccon baphicam. granum tantum vocat Plinius coccum, ut cum dixit lib. ix. cap. 41. coccum Galatie rubens granum, aut circa Emeritam Lusitania in maxima laude est. Et lib. xxij. cap. 2. Iam verò infici vestes scimus admirabili succo. &c. fruticem vero, Cocci ilicem nominat & quisquiliam, quod Amatus Lusitanus non videtur intellexisse. sunt haec verba Plinij lib. xvj. cap. 8. Omnes tamen has eius dotes ilix solo prouocat cocco: granum hoc primoque: ceu species frutices paruos aquifolia ilicis: quisquiliam vocant, pensionem alteram tributi pauperibus Hispania donat. Non tamen nego quin ex his verbis, iure quis possit contendere granum quisquiliam appellari, non tamen, ut hoc demus, eo modo quo vult Lusitanus, ut grani exteriorem partem corticosam quisquiliam significet: sed totum granum ipsum indifferenter, quod etiam coccum ilicis, alibi vocat idem Plinius: ut lib. xxiiij. cap. 4. dixit: Coccum ilicis, vulneribus ex aceto imponitur. Est autem genus ex eo in Attica serè, & Asia nascens, celerime in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant, improbantque. Quae Plinij verba integre recitavi, ut pateat quam negligenter ipsum legant authorem, qui credunt, ut affert Amatus, rubens granum illud cuius insectu usus est parando carmesino coloris, scolecion esse Plinij: cum hoc coccum sit ilicis, illud verò tuberculum quoddam rubrum & excrementum, non fructus, in quibusdam plantis concretum. Ad coccum scolecion respexit Beatus Hieronymus, cum κόνκων reddidit vermiculum, quia illud ut testatur, & alibi loquitur Plinius, vermiculatur: Græcis est σκωδανίζω, id est verminare, ut cum Corn. Celso dixit Seneca naturalium Quest. lib. ij. Sed hæc satis de differentia aut indifferentia nominum, sine quibus tamen res ipsa percipi non potest. Coccina au-

tem, vt habet Martialis, aut vt Lampridius indumenta coccea, quæ scilicet cocci colorem imbiberant, qualis in rosis emicat, olim plurimi fecit antiquitas: vel hoc vno argumento, quòd coccum Imperatoris dicatum paludamentis, etiam prodiderit naturalis historia scriptor lib. xxij. cap. 2. Nunc ex Cocci & bersilij sece, pigmentariorum lacha paratur ad rubrum saturum: non autem illam lacham intelligo Arabum, quod cancamum est Græcorum, hodie ignoratum: sed illam pictorum, De qua etiam egit doctissimus Fuchsius lib. de comp. Medicament. qui aliam lacham tradit ex Arabum secla, gummi scilicet Kermes, siue Alkermes, ex quo Carmesinus color paratur. Narbonenses, vt in Lemmate reposuimus, Coccum vocant vermillon, nosque graine, ou escarlate.

DE TRAGIO FRVTICE.

Græcè, τραγίον: Latinè, Tragium.

Enarratio LII.

Nascitur Tragium hoc non solum in Cræta, sed Hispania etiam, tam lentisco simile, vt eum quoq; Hispani lentiscum appellare non dubitent, in cuius descriptione Plinium non satis constare, vel ex hoc percipitur, quia libro decimotertio cap. 9. Tragium terebintho simile facit: libro vero vigesimo septimo, capite vltimo, potius iunipero in vniuersum æquale esse dicit: De cuius viribus, Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medic. ita tradit: Tragij folia, fructus, lachrymaq; , trahentis digerentisq; sunt facultatis. Est vero & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida: Stipites & infixæ corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet, drachmæ pondere potum: Porro in Cræta sola nascitur, lentisco simile: Alterum minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, visitur quidem multis in locis, sed non parum habet facultatis astringentis, vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragium.

Plinius inconstans.

DE ALIO TRAGIO.

Græcè, ἄλλο τραγίον: Latinè, aliud tragium.

Enarratio LIII.

Hoc mihi ignotum est, de quo Galenus capite superiori verbum habuit.

AMATI LVSI. COMMENT.
DE TRAGO, SIVE TRAGO.

Græcè, *ῥάκος* : Latine, *Tragus*, *Kali herba*: Hispanicè, *Soda barilha*: Italicè, *Soda*: Gallicè, *Sode*: Germanicè, *Huenerbeer*.

Enarratio LIIII.

*Vitrum
ex qua her
ba conficia
tur.*

VT capite de Anthyllide meminimus, *Tragus* altera species illius herbæ est, ex qua vitrum & sapo conficiuntur, quam Hispani Valentini, Soriani barrillam, vel Italica quoq; voce *Sodam* appellant, & eam Galli maximo questu quotannis serunt. Sponte enim in litoribus maris nascitur, herba fruticosa, foliis carens, sed multis abundans ramulis, ex quibus grana quædam tritico similia pendent, primo viridia, postea vero quum ad maturitatem perueniunt, subrubra euadunt. Est enim tota hæc herba sapore salsa, cum quadam astringente mixta, quam exiccant, ac postea comburunt, & illius conflatum cinerem, *cali*, siue cinerem *cali* vocant: ex lixiuio vero huius cineris, sal alkali resultat: At cinis induratus ille, alumen catinũ dicitur. Quum enim anno à Christo nato millesimo quingentesimo, quadagesimo septimo, mense Maio, è Ferraria Anconam venissem, littora maris, prope *Mangeuacam*, hac herba cum crethamo scaterere deprehendi, quam falso *Leonicenus* libello suo de morbo Gallico apud *Dioscoridẽ* telephium esse putauit. Quid vero *Serapio* per *kali* intellexerit, vsnem vocando, ignorare fatemur. Si modo hanc de qua agimus herbam non intelligit. Differt enim vsnen, ab vsnea, tametsi barbara sunt vocabula, nã vsnen *kali* est, vsnea vero muscus. Non præmittendus quoq; est *Ruellius*, qui proculdubio, in dignoscenda herba ista, multum hallucinatus est, quum *tragum iunci* speciem esse crediderit, cui quoq; *Mathiolus Senensis* subscripsit, nulla fultus ratione, quum è directo *Tragus* herba à nobis dicta sit, & ex ea vitrum conficiatur, vt latius in ea diximus epistola, quam de hac re, ad illustrem simul ac Philosophum insignem, *Alexandrum Manzolum Bononiensem* scripsimus. Cæterum, *Galenus* hanc subtrahit herbam, credens vtique easdem cum *Anthyllide* vires habere: sunt enim eadem fere herbæ, vt dixi,

Leonicenus taxatur.
Ruellius errat.

Mathiolus errat.

Tragus

Tragus & Anthyllis. Proinde ad Anthyllidis recurrite descriptionem, quum de Tragij viribus scire desideratis.

CONSTANTINVS.

TRagos siue scorpio in totum spina est, nullum enim folium habet. vide Plinium libro xxij. capite 20. & libro xxj. capite 15. & libro xxvij. capite 13.

DE IUNCO.

Græcè, οχλίνϑ: Latinè, Iuncus: Hispanicè, Junco:
Italicè, giunco: Gallicè, Jonc: Arabicè, Dis:
Germanicè, Bintzen.

Enarratio LV.

SVnt Iunci omnia genera notissima, quæ prope aquas nascuntur, sed acuminatus tanquam acus extrema habens, potissimum in maritimis conspicitur, de quibus Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medi. ita prodit: Quidam oxyſchænos, alius oligoschænus, crassior, laxiorq; oligoschænos, fructus huius somnum conciliat, Oxyſchæni autem duæ sunt species, altera sterilis, cuius nullus vsus in medicina: Altera quæ fert semen somni conciliatum, sed minus quàm oligoschæni, vtrunq; si cum vino bibatur, ventris fluxus deficcet, & muliebri profluuium rubrum sistit, Est itaq; eorum temperies composita ex terrena essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida.

DE LICHENE.

Græcè, λειχίνϑ: Latinè, Lichen, Officinis, hepatica:
Hispanicè, Hepatica, figadella: Italicè, Epatica
figatella: Gallicè, Douues, ou pourcoran, hepaticque:
Arabicè, Azes: Germanicè, Stein, oder
brunnen leber kraut.

Enarratio LVI.

Nascitur Lichen, prope puteos, & humentes lapides, ac asperginosas petras, quibus hæret, folio lato, in quo foramina, veluti oculi emissitij essent, cõspiciuntur, Dicitur vero lichen, quia potissimum licheni, id est impetigini succurrit, porro iecoraria, siue hepatica vocatur,

*Lichen .**Pulmonaria .*

quia calidis eius morbis præ cæteris remediis, antesignanum remedium est, Cuius Plinius duo genera facit, libro vigesimo sexto, cap. 4. vbi Lichenis, id est impetiginis remedia prosequitur, dicens. Lichen verò herba his omnibus præfertur, inde nomine inuento: Nascitur in saxosis, folio vno ad radicem lato, caule vno, paruo, longis foliis dependentibus, hæc delet stigmata, teritur cum melle, Est aliud genus lichenis petris tantum adhærens, vt muscus, qui & ipse illinitur: hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus, morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua: qui ita curantur, aqua falsa lauari iubentur, vngi oleo amygdalino, hortensibus abstinere, Lichenis vires sic prosequitur Galenus lib. vij. de Facult. simplic. medic. Lachen, Lachenas curat, extergentem, modiceq; refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatem, nascitur enim in humidis roreque; perfusis saxis.

DE PARONYCHIA.

Græcè, *παρωνυχία*: Latinè, *paronychia*, vulgò *bouinialis panaricius*: Germanicè, *Nagelkraut*.

Enarratio LVII.

Nascitur super lapides, & truncos veterum arborum, *paronychia* herba, folio rotundo, & prope radicem maiori quàm in peplo conspicitur, in summitate verò caulis paruus est, nec ex se lac aliquod emittit, Dicitur herba ista *paronychia*, quia digitorum durities & reduuias, emplastri modo imposita sanat, & vt tradit Galenus lib. viii. de Facult. simplic. medic. *paronychias* & fauos sanat, digeritq; ea quæ discuti postulât, calfacit enim & desiccât in tertio ordine, estq; tenuium partium, & sine mordacitate.

DE CHRYSOCOME HERBA.

Græcè, *χρυσόκομη*: Latinè, *chrysocome*.

Enarratio LVIII.

Chrysocome.

Inodorus, & insipidus, quo mulieres genas suas ornant, & rubras efficiunt, quem quoque multi florem amoris vo-

Chrysocome, vt mea *Amaranthus*
fert opinio, ea est herba *thus.*
quam amaranthū vul- *Flos amara-*
garè appellamus, & eam *ris.*
quoq; Dioscorides, olim
amaranthū appellari me-
minit, quā hodie in hor-
tis, & ad fenestras, magna
cura puellæ pro fucandis
genis nutriūt, folia ocy-
mi, flore spicato, arden-
tissimi cuiusdam coloris
purpurei, à quo herba
ista barba Iouis dicta est,
quanquā & aizoön her-
ba semperuiua dicta, à
nōnullis barba Iouis di-
catur, veluti quoque stæ-
chas citrina, est enim flos
iste, vt dixi purpureus,

Ruellius
errat.
Fuchsius er-
rat.

cant, cuius radix vt tradit Galenus lib. viij. de Facultatib. simplic. medic. vincentes habet acrem & astringentem, qualitates: quare non admodum multi vsus est, quanquam cocta in melicrato perpneumoniis & morbis hepaticis auxiliatur. Sed & mienstruis purgandis est vtilis. Hæc Galenus. Proinde Ruellium ac Fuchsiū errasse, manifestum est, quam herbam istam vino ebibitam, omnem fluxum constringere, scriptum reliquerint.

CONSTANTINVS.

Chrysocome siue Chryseis, nõ habet latinam appellationem. palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisq; nascens. vide Pliniū lib. xxi. cap. 8. & 20. Cordus Mentham putat sarracenicam, siue costum vulgare, meliore ratione, quàm Amatus Amaranthū vulgare: quia illud non aureo floret colore, sed purpureo. Ruellio species est pulegij montani. Mathiolo Senensi & mihi est incognita.

DE CHRYSOGONO.

Græcè, χρυσόγονον: Latinè, chrysogonon.

Enarratio LIX.

Hanc, natura sibi reseruatam habet, nec est aliquis qui eam demonstrare valeat.

DE HELIOCHRYSO.

Græcè, ἑλίχρυσον, ἐλιόσχρυσον: Latinè, heliochrysos, Galeni amaranthus luteus.

Enarratio LX.

Heliochrysim vocat Galenus amaranthum, quæ proculdubio officinarum stæchas citrina est, alioqui Genitiuo casu, stichados citrina dicta herba, de qua Galenus lib. vj. de Faculta. simplic. medic. ita inquit: Amaranthum, facultatis est incidentis & extenuantis, quare coma eius cum vino pota fluxiones desiccet, stomacho infesta: grumos

*Elichrysum 1.**Elichrysum 2.*

grumos etiam sanguinis dissoluere creditur, Hactenus Galenus: Vnde clare percipitur, Mathiolum Senensem male Galeni hæc verba, ex Aëtio adducta, amarantho vulgari tribuisse, quum potius huic de quo agimus conueniat, nam amaranthus vulgaris flos amoris dictus, vt dixi, chrysome est.

CONSTANTINVS.

Mathiolum verum pingit heliochryson, Erratq; Lusitanus. Stachas enim citrina non potest esse heliocryson, quia folia non habet abrotoni. Amaranthus autem vulgaris, est Plinij Amaranthus lib. xxj. cap. 8. nos vocamus passevelours cuius immortalis coma non marcescit.

DE CHRYSANTHEMO.

Græcè, χρυσάνθεμον: Latine, chrysanthemum.

Enarratio LXI.

Chrysanthemum.

quòd non ideo calendula, iudicanda est Heliotropium, quia heliotropium vt diximus, cicorea herba est. Verum & alia conspicitur calendula, quæ folia diuisa habet, & magis ad Dioscoridis descriptionem accedere videtur, vtraq; autem, esui apta est herba. ac vt experientia videmus, aluum mouet. De qua Galenus libris de Facultatibus simplicium medicamentorum nullam prorsus fecit mentionem.

CONSTANTINVS.

FAllitur Lusitanus, quia Chrysanthemon Dioscoridi, folia habet multis incisuris diuisa: Calendula verò minime, quæ caltha est grauis viola apud Plinium libro xxj. capite 6. qui solum Chrysanthemi obiter meminuit lib. xxvj. capite 8.

DE AGERATO.

Græcè, ἀγροκόρυ: Latine, ageratum, eupatorium Mesues: Vulgò, eupatorio di Mesue: Italicè, herba guilia:

giulia : Germanicè , Künigund kraut , vnd
Vvasser doft.

Enarratio LXII.

A Geratum , vt historia indicat , Eupatorium Mesues
est, herba officinis facis familiaris, & quam seplasia-
rij, cordatè admodum, vice eupatorij, in Mesues com-
positionibus iniiciunt. De qua Galenus libro sexto de Fa-
cultatibus simpli-ium medicamentorum, ita breuiter di-
xit: Ageraton, facultatem digerendi habet, & leuiter
quadantenus à phlegmone liberandi.

DE VERBENACA

RECTA.

Gracè, *περιστεριον ὀρθόν* : Latinè, *peristereon*, *verbe-*
naca : Hispanicè, *verbena* : Italicè, *verminacola*,
berbena : Gallicè : *veruaine* : Germanicè, Hanen
kamm.

DE VERBENACA

SUPINA.

Gracè, *περιστεριον ὑπὸν* : & *καὶ ἰσπὴ βοτάνη* : Latinè,
peristereon supina, *verbenaca supina*, *hierobo-*
tane : Hispanicè, *verbena*, *urgibaon femea* : Ita-
licè, *verminacola femina* : Germanicè, Eysen
kraut, oder eyfen hart.

Enarratio LXIII.

LXIII.

PAssim conspicitur verbenaca, præcipuè aquaticis in
locis, cuius recta siue mas : & supina siue fœmina, pa-
rum inter se differunt, nec enim in alio inter se differre,
qui vtranque exacte nouit, percipiet, quam quòd recta,
paucioribus foliis ornatur : supina verò multis, quæ om-
nino frondosa est, ac cespitosa : vtrique verò flos glau-
eus est, id est cœlestis, cū quadam albedine, coloris. Pro-

*Verbena
vtraque.*

Fuchsius
in verbe-
na errat.

Sacra herba.

inde Fuchsiū in suo herbario, errasse certum est, vt qui verbenacæ rectæ florem lutei coloris tribuat. Non minori quoq; errore Othonem Brunphelsiū, lapsū iam diu manifestauimus, qui ante Fuchsiū, senctionem herbam vulgarem, pro verbenaca supina depinxit. Galenus noscens vtranque easdem ferè vires habere, ita de verbenaca, libro octauo, de Facultatibus: simplicium medicamentorum tradit: Peristereon, dicens, vim habet hactenus desiccantem, vt & vulnera glutinet.

CONSTANTINVS.

Sagmina vocantur verbena inquit Festus, id est herba pura, quia ex loco sancto secabantur à consule, pratoré ve, legatis ad indicendum bellum aut fœdus faciendū proficiscentibus. vide Plinium lib. xxij. cap. 2. & libro xxv. cap. 9. vbi etiam verbenacam vocat. Lege præterea Titum Liniū libro j. ab vrbe condita & lib. x. belli punici. Donatumq; in Andriam Terentiij.

DE ASTRAGALO.

Gracè, ἀστράγαλος: Latine, astragalus: Germanicè, Erdmoren, Christian vvurtz.

Enarratio L X V.

Astragali radices, familiares admodū apud Germanos inferiores sunt, quibus teuthones castanearū vice, sub cineribus coctis, vescuntur, & nos ipsi apud quos per

per septennium egimus, aliquādo gustauimus, Sunt enim radices nigræ hæ, intus albæ rotundæ, nucum magnarum magnitudine, ex quibus aliæ radiculae subtiles, oblongæ: murium caudis similes prodeunt, ob quas Germani radices istas, caudam muris appellant, eas quoque prope Venetias nasci audio, quarum folia, hucusque à me visa non sunt, sed ut referunt, in vniuersum Dioscoridis historiarum respondent, & de illis Galen. lib. vj. de Facul. simpl. medic. ita tradit: Astragalos radices astrictorias sortitur, quare non instrenue siccatur, nam & vlcera glutinat, & aluum fluentem sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat.

DE HYACINTHO.

Græcè, ὑάκινθος: Latinè, hyacinthus: Hispanicè, Lusitanicè: los mayos flores: Italicè, cipola canina: Gallicè, vaciet, ou oignon de chien: Germanicè, Breünling.

Hyacinthus 1.

Hyacinthus 2.

*Hyacinthus 3.**Hyacinthus 4.*

Enarratio L X V I.

Videtur hyacinthus in omnibus fere pratis, folio & radice, similis cepæ, caule cubitali, subtili, innodo, colore herbaceo, à cuius medio flores cærulei purpurascetes iucundissimi odoris, in fine Martij, & Aprilis initio pulcherrimi cernuntur: qui quum ad maturitatē perueniunt, terram respiciunt, & diu vigent. Est quoque alter hyacinthus florem habens rubentem, similem lilio, sed notis quibusdam emaculatū, quē poëtæ ex sanguine Aiæcis ortum fabulantur, imò in illis notis siue literis, nomen Aiæcis inscriptum esse ita canit Ouidius libro x. *Metamorph.*

*Hyacin-
thus alter.*

*Talia dum verò memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor qui fusus humi signauerat herbas
Desinit esse cruor, tyrioq; intensior oëtro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phæbo est. (is enim fuit author honoris)*

*Ipsæ suos gemitus folijs inscribit, & aca
Flos habet inscriptum, suneſtaq; litera ducta est,*

Sunt autem notæ istæ in floribus Hyacinthi repertæ non quidem literæ veræ, sed maculæ quædam nigræ, vt in flore fabarū quoque conspiciuntur. Quum hæc scriberemus, vtriusque hyacinthi radices, è Constantinopoli aduectæ sunt, ad magnificum & generosum virum Ioannem Gondulanum, Patritium Ragusinum, quas præfectus naui, ex horto Turcarum Imperatoris eradicasse testabatur: sunt enim radices hæc cepis similes, sed paruæ, non gratum quendam odorem ex se inspirantes, quarū magnam partem, per vniuersam fere Italiam, amicis impartiuit, vt secundam speciem, ac primam familiarem haberent: De quarum viribus, ita vt solet, tradit Galenus, libro octauo de Facultatib. simplicium medicamentorum dicens: Radix eius bulbosa est, desiccans primo ordine: secundo autem aut initio tertij refrigerans, fructus leuiter extergit, astringitque: vnde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio desiccans, At in medio caloris frigorisque consistens.

DE PAPAVERE ERRATICO.

Græcè, μῆκων ῥόλας: Latinè, papauer erraticum, papauer rubrum: Arabicè, Thaxthax: Hispanicè, amapollas, papoullas: Italicè, papauero saluatico rosso: Gallicè, coquelicoq: Germanicè, Klapperrosen, oder kornrosen.

Enarratio LXVII.

Cernitur papauer rubrum, mense Maio, & Iunio, prope segetes, in pratis, ita copiose vt aliquando è longinquo, quis rubros pannos super campos, stratos esse arbitretur, ex quibus rubris floribus, nonnulli syrupum contra pleuritim certo iuuamento parant, quorum quoque stillatitiam aquam, rustici in Hispania contra febres ardentes non infelici successu bibunt: imò eosdem flores tanquam saluti conuenientes, in victus vsu continuo habent, quod olim quoque à præcis factitatum iri apud Theophrastum lib. nono. de Plantarum historia. cap. 13.

scrip

scriptum inuenio, præcipue, pro morbo comitiali præcauendo. Refrigerat papauer erraticum hoc, vt inferius ex Galeno dicemus.

DE SATIVO PAPAVERE.

Græcè, *μίκρον ἄμυρνον*: Latinè, *satiuum papauer*: Arabicè, *Chaschas*: Hispanicè, *dormidera*: Italicè, *papauere bianco*, *papauere negro*: Gallicè, *papot*: Germanicè, *Mag somen*, oder *mœn*.

Papauer erraticum.

Papauer satinum.

Enarratio LXVIII.

Papauer.

A Nimaduertat hic candidus lector quòd Dioscorides album papauer tantum domesticum, siue satium aut hortense appellat: nigrum verò syluestre, hac tantum de causa, quia album papauer, sic album à flore & semine albis, dictum, plerunq; in hortis serebatur, nigrum verò, sua sponte inter segetes, & legumina nascebatur: At Plinius, lib. xix. cap. 8. non solum album & nigrum papauer
satiuum

fatiuum facit. Sed etiam tertium, de quo supra sermonem habuimus, & erraticum siue rubrum nominamus, sub iis verbis: papaueris fatiui tria genera, candidum, cuius semen tostum in secundis mensis cum melle apud antiquos edebatur, hoc & panis rustici crustæ inspergitur, adufo quo inherens. Haëtenus de albo Plinius, quod hodie quoque multi in victus vsu habent, & eduliis suis miscent, de quo dixit Auicenna; Caue ne transcendas tale quale est papauer album, Somniferum enim mediocre album hoc semen est. Et subdit Plinius. Alterum genus papaueris nigrum, cuius scapo inciso, lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhœam vocant Græci, id nostri erraticum, sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur, ericæ simile cubitali altitudine. flore ruffo, & protinus deciduo, vnde & nomen à Græcis accepit. Ex iis enim clare percipitur, quod Plinius omnia hæc papaueris tria genera, domestica constituat. Cæterum, ex papauere, opium & meconium parantur, nam meconium differt ab opio, in hoc, quod meconiū ex foliis & calicibus ac herba ipsa, tritis, & expressis, succus collectus, ac in pastillos redactus est, quod opio ignauius est: opium verò, lachrima siue lac ex papauere nigro cultro inciso, destillans, ac concretum est, quod ex Apulia hodie Venetias afferunt, quod reuera meconium potius, quam opium appellari meretur. Verum, ne sic illotis quod aiunt manibus, ab opio discedamus, scire decet, quod amaritudo in opio reperta, non aliunde illi euenit, quam à glaucio, vel succo agrestis lactucæ, quibus plerumq; adulteratur, & illi miscentur, vt quoq; Dioscorides fatetur: si enim opio naturalis illa eiset amaritudo, dubio procul calidum dicendū esset, non verò frigidum, vt qui medicamentorum simplicium naturas, per regiam Galeni methodum sciunt, exactè norunt. De papauere verò ita tradit Galenus, lib. vij. de Facul. simplicium medic. Quum quatuor eius insignes species sint, facultas omnium existit refrigeratoria: cæterum, fatiui semen mediocriter somnum conciliat, visu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum esitant: At ex syluestribus, eius quod rhœas dicitur, quia flos ipsius celeriter defluit, semen validius refrigerat, itaque nequaquam eo quis innoxie solo vti possit. Ilius verò quod calicem

Opium meconium.

Opium amaritudo.

licem incidentem sustinet, atrum existit semen, medicamento sumque, atque impense refrigerans: Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimum omnium est, admodumque refrigerans, idque omnibus partibus suis: adeo quippe refrigerat, ut stuporem ac mortem etiam inducat: est enim ex quarto & ultimo refrigerantium ordine.

DE CORNICVLATO

PAPAUERE.

Græcè, *μικρον κδρατῆρις*: Latinè, *papauer corniculatum*: Hispanicè, *dormidera marina*: Italicè, *papauere cornuto*: Gallicè, *pauot cornu*: Germanicè, *Geel œlmagen*, oder *geel Magfamen*.

Enarratio LXIX.

Nascitur papauer cornutum ad littora maris, præsertim inter saxa, ut Pisauri & Anconæ, aliisue maritimis locis deprehendimus, folio verbasci incisuris diuiso, sed flore luteo, quo decidete sicula oblonge phaseolorum modo, tanquam cornicula nascuntur, à quibus cognomentum traxit: nam radix huius adeo parua est, ut facillime è terra eradicetur. Cæterum hallucinati sunt multi, credentes glaucium quod Arabes memithe appellat, huius cornicularis papaueris succum esse, ut candidè Dioscorides indicat. Nam de cornicularis papaueris viribus, ita tradit Galenus lib. vij. de Facul. simpl. medic. Mecon ceratit, id est papauer cornutum, vim habet incidendi, extergendi

Corniculatum papauer.

ridet. Nam de cornicularis papaueris viribus, ita tradit Galenus lib. vij. de Facul. simpl. medic. Mecon ceratit, id est papauer cornutum, vim habet incidendi, extergendi

tergendiq; .Itaq; radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adiuuat, folia & flores sordidis & cōtumacibus vlceribus profunt, sed ea reiicere oportet vlceribus iam repurgatis, alioqui sanam carnem exedent.

DE SPUMEOPAPAVERE.

Græcè, *μύκωρ ἀφρώδης*: Latine, *Spumeum papauer*, *Heraclium papauer*, *Herculeum papauer*.

Enarratio LXX.

Papauer spumeum, nisi species quædam rheradis papaueris, in aruis nascentis, florem tanquam spumam album emittens sit, quid sit ignoratur, de qua Galenus quoq; breuiter dixit libro septimo: Semen habet pituitam expurgans.

DE HYPECOO.

Græcè, *ὑπύκοορ*: Latine, *Hypocoum*.

Enarratio LXXI.

Qui inter segetes diligenter quæsiuerit, Hypocoum certe inueniet: nascitur enim folio rutæ, flore vero luteo, & paruo, sed caule cubitali & ampliori, tenero, ac innodi, de quo Galenus libro octauo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita breuiter dixit: Refrigerat tertio ordine, parumq; à papauere distat.

DE HYOSCYAMO.

Græcè, *ὑοσκύαμος*: Latine, *Hyoscyamus*, *Iusquiamus*, *Appollinaris herba*, *altercum*: Hispanicè, *velenbo*: Italicè, *dente caualino*, *disturbio*: Gallicè, *Iusquame*, & *hanebane*: Arabicè, *Bengi*: Germanicè, *Bilsen*, *Bilsonien*.

Enarratio LXXII.

In Italia ex tribus Hyoscyami speciebus, quas Dioscorides citat, vnã tantum mihi videre contigit, & illam quidem flores luteos habentem, reliquas vero duas, olim in Hispania conspectas habebam, quas pharmacopœ, corrupta voce, iusquiamum appellant: soporiferæ enim omnes sunt, sed purpureos flores & nigrũ semen habens, ceteris periculosior est, postquam luteos flores emittentem,

Hyoscyamus.

tertio quodammodo refrigerantium ordine.

tem, adnumerare est: Tertiam vero albam, cæteris innocentiorē dicimus. Nicander porro in suis Alexipharmacis, Contra hyoscyami venenum, perbelle vt solet, differit: & Galenus octauo libro de Facultatibus simplicium medicamentorū ita de illius viribus tradit: Cui semen atrum est, insaniam ac soporem inducit, cui vero mediocriter flauum, propinquam ei obtinet facultatem: vtrique tamen fugiendi sunt, vt deleterij & inutiles, at cui semen & flos est candidus, sanitate idoneus existit, ex

DE PSYLLIO.

Græcè, Ψύλλιον: Latinè, *Psyllium*, *pulicaris herba*:
 Hispanicè, *zargatona*: Italicè, *Psillio*: Gallicè,
herbe aux puces: Arabicè, *Bezer cothame*: Ger-
 manicè, *Psilien Kraut*.

Enarratio LXXIII.

Psyllium
Pulicaris
herba.

*Mesue er-
 rat.*

Frequens & officinis vulgaris, pulicaris herba est, sic dicta, quia semen pulicibus æquale habeat, quod omnes *Psyllium* vocant, & ex eo mucilagines in frigidantes parant: de quo Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medi. ita dixit, *psyllium* semen habet admodum vtile, ex secundo refrigerantium ordine: in desiccando vero & humectando, medium quodam modo est & symmetrum. Hæc Galenus, ex quibus satis patet, quàm perperam Mesue, de viribus

Psephyllium.

viribus psephyllij sentiat, quum dixerit, psephyllium quoad partes exteriores frigidum esse, quoad internas vero calidas & comburentes, in quarto gradu, quum revera psephyllium secundum se totum frigidum sit, & ita frigidum, ut illud inter medicamenta sua frigiditate internecantia medici collocare non dubitent, ut apud Dioscoridem, ut ceteros scilicet medicos hoc affirmantes, legere quis poterit, libro sexto, capite decimo.

DE SOLANO.

Græcè, *σφύλλιον κικανόν*: Latine, *Strychnon, solanum esculentum, solatrum hortense*: Hispanicè, *Yerva mora*: Italicè, *solatro*: Gallicè, *morelle*: Arabicè, *hanab althaleb*: Germ. *Nacht schatd.*

Enarratio LXXIII.

Solanum officinis solatrum dicitur, quod olim in cibum veniebat, & in hortis inter herbas esui aptas serebatur, unde solanum hortense, siue solanum esculentum appellabatur: hodie vero ubiq; sub nulla olitoris lege nascitur, & vagatur, quod semen emittit paruum rotundum, primo viride, postea vero indifferenter rubrum vel nigrum fit. Huius vero herbae succo, ubi opus est simul & constringere & refrigerare, frequentissime utimur, & merito, quia Galenus libro octavo de Facultatibus simplic. medicamentorum de eo ita tradit: Solanum esculentum quidem astringit, refrigeratq; in secundo ordine. Recen-

*Solanum
Solatrum.*

*Solanum
strumas re
soluit.*

tiores vero, quia strumas solanum hoc resoluerè animadu-
uertunt, illi partes heterogeneas, ac quoque subtiles
tribuunt.

DE SOLANO VESICARIO.

*Gracè, ερβχνος ἀλικάκαθος: Latinè, Halicacabon,
solanum vesicarium, alkakengi: vulgò Arabica
& Bexiga di perro: Gallicè, Baguenauldes: Ger-
manicè, Iuden kirschen, oder schlutten.*

Enarratio LXXV.

Solanum vesicarium.

iecur, vesicam, & renes accommodantur, miscetur.

DE SOLANO SOMNIFICO.

*Gracè, ερβχνον ὑπνωτικόν: Latinè, Solanum somni-
ferum.*

Enarratio LXXVI.

Raro verum solanum somniferum reperitur, & vt
ipse verum fatear id semel hucusq; tantum vidi, ad
ripas

ripas Belgici maris, folio cotonei arboris, flore rubente, cuius semen crocei coloris in siliculis paruis occludebatur, quod vero Officinæ solatrum somniferum vocant, differens ab hoc, de quo agimus, est: nam neq; croceum semen producit, neq; in siliquis occlusum, imò potius nigrum auclanarum magnitudine, merito tamen seplasiarij & vulgares medici, hoc quoq; somniferum appellant solatrum, quia eisdem fere cum Dioscoridis somnifero solano vires habet, & eius semina egregie vrinam prouocant, & potentissime renes expurgant, ac somnum conciliant, & vt tradit Galenus citato loco, solani verò hypnotici, somni conciliatiui dicti, radicis cortex, si cum vino bibatur, somnum accersit, drachmæ pondere sumptus, existens succo papaueris similis, nisi quòd imbecillior, vtpote tertij refrigerantium ordinis, quum ille sit quartihuius solani semen vrinam ciedi vim habet: si plus tamen duodecim corymbis hauseris, dementiam asciscet.

DE SOLANO FVRIOSO.

Græcè, *εργύχρον μανικόν*: Latine, *Furiosum solanum*.

Enarratio LXXVII.

Difficulter hæc reperitur herba, proinde de ea nihil quicquam dicam: nonnulli tamen agyrtarum, & herbariorum affirmant, apud montem sancti Angeli prope Apuliam, qui latine Garganus vocatur, reperiri. Ita enim ob oculos, eam Dioscorides ponit, & suis coloribus depingit, vt non difficile esset, eam inter plures alias herbas dignoscere, & de illa ita tradit Galenus libro Simplificium, inquit: At tertium solanum quod ad insaniam adigat, omnes manicum nominant, & ad medicationes intra corpus inutile est: nam si quatuor eius drachmæ offerantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam: vna certe innoxie sumitur, nihil tamen vtile præstat. At foris corpori illitum vlcera maligna persanat: verum ad talia, radicis cortex præfertur, desiccans secundo ordine iam completo, aut tertio incipiente: secundo autem incipiente refrigerans.

DE DORYCNIO.

Græcè, *δορυχνιον*: Latine, *Dorycnium*.

Enarratio LXXVIII.

CHimici & ij qui profitentur ex Mercurio argentum conflare, hanc quotidie inquirunt herbam, & eam lunarem siue lunariam appellant, quia eius folliculus rotundus in quo semina conuatur, nocturno tempore ad radios Lunæ aperitur, & ita splendescere videtur, vt eam lucentem stellam è longinquo dixerit, quam incolæ sic videntes, & diabolum putantes aufugiunt. Ea enim chimici argentum viuum Mercurium dictum, fixum stabileque reddunt, & striges veneficia parant, ac dæmones irritant. Falso certè Iacobus Manilius fabam inuersam, quam Lunariam herbam appellat, apud Dioscoridem, solanum somniacum esse dixit: Nam vt Euritius Cordus notat, historia omnino repugnat. Cæterum, Galenus lib. vj. de Facul. simpli. medic. sub Dorycnidio, ita de ista herba inquit: Dorycnidion aquea excellit frigiditate, quamobrem, pauculum quidem, soporem conciliat, plusculum vero sumptum, perimit.

CONSTANTINVS.

Quemadmodum è republica Plato esse dicebat, monstruosos patres non tollere: sic portentosas & absurdas opiniones minime admittere, rei literariæ & studiosorum communi imprimis condicibile esse arbitror, & ni fallor, multò iustius. Itaque meritò hæc Amati Lusitani (quem utique sua laude in alijs benedictis, frustrari minime deceat) vana opinio & monstruose prolata expiandetur. Nam Dioscoridis Dorycnion magno mortalium bono hæc atate ignoratum, Lunariam non esse herbariorum statim deprehendet, qui vel pictam aut descriptam viderit à Lonicerò, Fuchsio, & Mathiolo, cui duplex capite de hemionitide. Nam ea lunaria quam Iosephus libro de Captiuitate describit βααβας nomine, à quo etiam desumpsit Lonicens de varia historia, omnem vincit admirationem naturæ, si non etiam hominum fidem. Vt autem tibi magis probem, quam futilis sit hæc in parte, Amati auctoritas & sententia de Dorycnio: lege qua scripsit Plinius lib. xxj. cap. 31. & Nicander in Alexiphar. apud quem Dorycnion etiam melysophyllon vocat explanator Diphilus, hoc Auicenna vnam lupinam nominat, quo nomine strychnon apud Græcos, explicat. Calius Aurelianus libro Chronion.

DE MANDRAGORA.

Græcè, *μαρδγαργας*: Latine, *mandragora*, pomum
 terreſtre, pomum caninum, Circe: Hiſpanicè, *man*
dracula: Italicè, *mandragora*: Arabicè, *tabora*:
 Gallicè, *mandragore*, & *mandegloire*: Germa-
 nicè, *Alraun*.

Enarratio LXXIX.

NUnquam quod equi-
 dem meminerim, in
 Hispania mandragoram
 vidi: in Italia vero fre-
 quens est herba, præci-
 pue Ferrariæ, vbi nullus
 ferè extat hortulus, in
 quo mandragora nõ repe-
 riatur. In cœnobio enim
 Charthufianorum, apud
 quod, vnusquisq; mona-
 chus suum proprium &
 particularem hortulum
 habet, ita felicissime cre-
 scit, vt nullus extet qui
 non hac decoretur herba:
 crescit autem folio lapa-
 thi, lato, oblongo, per
 terram strato, ad cuius
 radices poma quinq; vel
 sex numero nascuntur,

Mandragora.

magnitudine parvæ pilæ, coloris interdum virescunt
 herbacei: quum verò ad maturitatem perueniunt, lutei
 saturi efficiuntur. nascuntur autem, vt obiter hoc attinga-
 mus, poma hæc pediculis semi dodrantalis altitudinis, ita
 appositè, vt vnumquodq; pomorù, homuncionem quen-
 dam, absq; brachiis repræsentare videatur: qua de causa,
 Pythagoras mandragoram anthropomorphon, id est fi-
 guram hominis, appellavit. Quem secutus Columella,
 mandragoram in suo horto, semihominem dixit, cui fi-
 gnatæ causæ, alteram addimus vulgarem: Quia mandra-
 gora,

*Anthropo
 morphoti*

*Circe.**Impostura
hominum.*

gora, radicem in duas fibras, veluti duo crura, diuisam
habet, vnde quoq; semihomo appellatur. Hæc etiã Circe
dicebatur, quia ea ad amatoria & veneficia, Circe famo-
sissima incantatrix passim vtebatur, & de ea, in Pentateu-
cho legitur, quam Hebræi, dudaim, sua lingua vocant.
Ex huius verò radice, vinum mandragorite parandum
Dioscorides, & medici suadent, quod plerunq; propinant
iis quibus secare, aut membrum aliquod vrere volunt, mi-
rifice enim stupefacit. Iustum erit hic enarrare tyranni-
dem ac imposturam nugiueculorum ac impostorum ho-
minum, qui homunculos quosdam ex radicibus canna-
rum sculptos, mulieribus sterilibus, & nō parturientibus,
loco mandragoræ, non paruo vendunt pretio, Sculpunt
enim hominis effigiem in cannarum, vt dixi, radice ita
appositè & soletter, vt vbi opus est appareant capilli, vt
in barba, capite, & pectine, Grana tritici quædam affin-
gant, quæ cum radice simul terra obruta, plures, tenues,
ac capillis similes radices emittunt, ac inde tota ipsa ra-
dix, figura humuncionem repræsentat, quam è terra non
nisi obturatis auribus eradicari posse, vel canis caudæ ad-
alligatam, alta mente nugantur. Vendunt autem vnam
vel alteram harum radicem, triginta, nonnunquam verò
quadraginta aureis ducatis. Pereant igitur balatrones ij
falsarij, quos vt Italia vniuersa fert, ita tota Hispania eos
fugat, & non permittit imperitum vulgus imposturis cir-
cumueniri. Tertia verò species mandragoræ, Morion di-
citur, quæ proculdubio melongena non est, vt nonnulli
opinati sunt. Est enim melongena vel melezana, fructus
vbiq; familiaris, quem aliqui berengenam vel belonge-
nam, alij verò Cupidinis pomum, vel insanum pomum
appellant, quod inter cucurbitas, & melones seritur, & vi-
ctui non aspernendum obsonium esset, nisi tristes ac atra-
biliarios gigneret humores, vt Auicennam adnotasse le-
gimus. Huius porro altera species in Italia cernitur, po-
mum gignens luteum, quam ego morion esse dixissem,
quia cum mandragora, magnam cum figura, tum vi-
ribus habet similitudinem: de quibus Galenus libro se-
ptimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita
tradit: Refrigerat tertio excessu mandragora, nonnihil
tamen pomis caloris atq; humiditatis inest, vnde sopo-
rem

tem conciliant. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed etiam siccat, quod eo includitur imbecillimum est.

DE ACONITO PARDALIANCHE.

Græcè, ἀκόνιτον παρδαλιανχὲς: Latinè, aconitum interficiens leones, pardos, aconitum interficiens pantheras: Hispanicè, centelha: Italicè, aconito: Gallicè, tore: Ger. Vvolffs beer, oder dollvurtz.

Enarratio LXXX.

Aconitum.

PRIMA hæc aconiti species pardaliāches dicta, in multis reperitur locis, cuius radices nigras ad rubedinem declinantes, luporum venatores publice vident, & illis lupos interficiunt: Sed non ea de causa luparia dicenda herba hæc est, quum sequens verè luparia denominetur, & radices non quidem ad ruborem inclinatas, sed potius nigerrimas habet, quæ minus potenter lupos interficiunt, quàm huius de quo agimus aconito. Carnibus enim radices utriusque aconiti mixta, lupos in-

Aconiti species dua.

terficiunt: Sed ut dixi, primi huius aconiti radices potentius eos interimunt. Ex utrisque quoque & taxo, venatores conditum parant, quo sagittas suas inficiunt, & toxicum appellant, quia Græci sagittas telaque sua, toxemata vocant, Aconitum hoc pardalianches, quia pardos, leones interimat, dicitur: cui folia aspera cucumeris asinini foliis simillima insunt, de quo Plinius cum Dioscoride, ita

Toxicum unde dicitur

lib. xxvij. cap. 3. dixit: Aconitum folia habet cyclamini, aut cucumeris nō plura quatuor ab radice leniter hirsuta: radicem modicam cammaro similem marino, quare quidam cammaron appellauere: alij lycoctonon ex ea quā diximus causa: arida radix incuruatur paululum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellauere: Nec defuere qui myoctonon appellare malint, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cauitibus, quas aconas vocant, & ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluerem quidem nutriēte, &c. Ex quibus satis clarè patet, quā perperam Leonardus Fuchsius in suo Herbario, pro primo hoc aconito herbam Paris depinxerit, nam primum hoc aconitum, præstantissimum vt dixi venenum est, vt eo inunctis muliebribus genitalibus, eadem die mortem inferat: Herba vero Paris, tantum abest vt venenum dicatur, vt potius contra quōuis venenum singulare sit antidotū, vt author ille qui additiones quasdam pandectis adiecit, inquit, qui quoque contra fatuitates & insanias valere, commendat. Quibus nos addimus, quod herba Paris, vnicum tantum emittit caulem, & illum quidem rotundum, duorum cubitorum altitudinis, in cuius medio folia quatuor, sanguineo frutici similia, & in crucem disposita sunt, in summo verò, alia quatuor quoque videntur parua, oblonga, in quorum medio fructus purpureus, rotundus, acino vuarum paruo similis, vinosus, albo quodā paruo semine plenus, cernitur. Nam radix capillosa inter album & luteum colorem est, in qua scorpionis caudæ figura non cernitur, nec alabastris splendor aliquis, quæ duo in aconito reperiri Dioscorides tradit. Cæterum Theophrastus libro nono, de Causis plantarum, capite decimosexto, inquit: olim aconitum ita componi, vt certis occidere temporibus possit, videlicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio, quod nos hodie quoque fieri à nonnullis percipimus.

CONSTANTINVS.

M Anardus & Leonitenus putarunt toxicum esse Auicenna Napellum, quod refutat Mathioli capite De toxico apud Dioscoridem: sed capite de Aconito videtur sibi contradicere librarij culpa, qui negationem detraxit in verbis Mathioli. hic putat
Diosco

Fuchsius
errat.

Herbaris:
Lycoctonō.

Dioscoridem ignorasse quid esset toxicon, nec, quidnam sit asserit. Equidem Plinium sequor qui libro xvj. cap. 10. de taxo loquens, inquit, hanc Sestius Smilacem vocari dixit, & esse in Arcadia tam presentis veneni, ut siquis sub ea dormiat cibumue capiat, moriatur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicunt venena, quae nunc toxica dicimus, quibus sagitta tingantur. Aliã tamen Dioscorides lib. vj. affert Etymologiam: toxicon enim deducit a sagittis quae τείφα Grace dicuntur vel τοξόμαχα ut habet Aegineta, distinctiq; capitibus ipse Dioscorides ibidem egit de taxo & toxico, cuius praeterea meminerunt Plautus in Mercat. Et Ovidius 4. de Ponto Eleg. 7.

DE ALTERO ACONITO.

Grace, ἀκόνιτον ἔρδρον: Latine, *Lycoclonon*, Hispanice, *mata lobo*: Italicè, *herba luparia*, *herba de la volpe*: Gallicè, *morteloup*, ou *patelouine*, Germanicè, *Vvolffs yvurtz*.

Enarratio LXXXI.

TRia huius aconiti genera facit Dioscorides, quorum duorum historias non legimus, vnde credere est, ut pleriq; doctissimi viri credunt, textum istum corruptum & diminutum esse, quum in eo, tertij tantum Pontici aconiti historia legatur, quod passim folio platanii multis diuiso incisuris cernitur: Caule vero filicis, flore luteo, & illo ampliore, quem ranunculus siue batrachion producit. Hanc vero herbam, lupariam communes appellant, ob id quod eius radices ut capite superiori diximus, lupos potissimum interficiant. Alterum vero genus vulgare quoq; cernitur, folia stricta digitalis longitudinis habens, ad summum pro parte septem. Tertium vero in monte Anconitano vidimus, folium rutæ simile habens, cæteris venenosius, ac pestilentius. Cæterum, adeo segniter, & frigide in examinandis simplicium medicamentis Auicenna se gessit, ut illum in hac materia præterire consultius esset, quod non aliunde euidentiùs percipi potest, quàm in aconito herba, quam multoties cum cicuta confundit, aliquando vero cum toxico, nonnunquam autem cum napello, ut abunde Ferrarientes indicarunt, ac post eos Leonardus Fuchsius Germanus,

Lycoclonon.
Luparia
herba.

Taxatur
Auicenna.

Taxatur
Fuchsius.

*Adip ani-
mal in A-
phrica re-
pertum.*

*Napellus
ab aconito
differt.*

*Napellus
herba.*

*Napellus
Moyfis.*

nus, qui quoq; mea sententia reprehensione digni sunt
credentes utiq; aconitum Græcorum, apud Auicennam
napellum esse, quum revera multum inter se differant
quod noscens Auicenna, de utroq; aconito verbum fecit,
vocans utiq; vnum strangulatorem Adip, id est animalis,
ita apud Hispanos dicti, ac medij inter vulpem, & lupum,
quod gregatim incedit, & leones comitatur, ob id quod
ex præda à leonibus derelicta comedit. Repetitur enim
in Aphrica animal hoc Hispaniæ contermina, de quo
alibi, Deo optimo maximo fauente, plura dicemus. Al-
terum vero aconitum strangulatorem leonis pardi si-
gnat. At alibi de napello, tanquam ab aconito herba di-
uersa, caput præfixit, ut iure dicendum sit, napellum lon-
ge ab aconito differentem esse. Accedunt ad hæc, quod
Theophrastus, libro nono de Plantarum historia, aco-
niti folium, & fructum nihil penitus nocere, sed in radice
tantum vim mortiferam habere tradat: Cui subscribunt
omnes recentiores, qui de Antidotis contra venena scri-
pserunt, ut Rasius, Alfarahanius, Conciliator, Guaine-
rius & plures alij. Sed quia quæ non sit herba napellus,
diximus: nunc quæ sit, dicamus, ut liquido constet, na-
pellum ab aconito differentem esse. Est igitur napellus
apud Auicennam descriptus, herba folia habes artemisiæ
maiori similia, flores vero purpurascens, qui interdum
aperti non sunt, cucullati apparent, & mortuorum ca-
pitibus similes: quasi volens natura per eos, herbæ mor-
tiferam vim hominibus indicare, ut ab ea astinerent, ut in
aliis pluribus quoque herbis cernimus. Nam postquam
aperti flores isti sunt, galiopsis floribus similes evadunt
sed maiores, qui cauli bicubitali hærent, in quo paræ
quædam filiculæ quoq; videntur, in quibus semen nigrum
admodum minutum occluditur, Huius radix, reti similis
est, non vero scorpioni, aut cirris marinarum squillarum:
ut liquido constet, inter napellum & aconitum differen-
tiam non mediocrem esse. Est item apud Auicennam, na-
pellus Moyfis dictus, quem murem quendam esse ad radi-
ces napelli nascentem dicit, & qui in vniuersum, Anti-
dotum contra omne genus veneni, & potissimum napelli
sit, quem multi celebres viri viderunt, & tanquam rem
pretiosissimam, ac vnicum contra quoduis genus veneni
remedium

remedium seruant, quo factum est, vt mulieres Hispaniæ, huius animalculi pedes, pro amuleto, contra fascinationes, & epilepsiam, puerulis suis, collo suspendant. Aduertat tamen bonus lector, quòd apud Plin. lib. xxvij. cap. 3. aconitum alterum, myoctonon id est mures interficiens appellari meminit, vt hac significatione ductus, ne forsan in errorem labatur, credens vtiq; napellum Moysis, aconitum quod mures interimit, sit. Ex napello autem, compositio quædam alberzachali ab Arabibus dicta paratur, quæ (vt tradit Auicenna) capite de napello: ebibita, vitiliginem albam curat. Proinde qui Auicennam hac in parte vellicant, digni sunt reprehensione, non enim Auicenna, ebibitum napellum vitiliginem albam, aut vt ille inquit, albaras curare tradit, Sed potius inquit, quòd ex napello compositio alberzachali dicta, in certa ebibita dosi, albaras delet & curat, vt nouam Bellunensis correctionem consulere est. Demum de aconito ac illius viribus, ita tradit Galenus lib. vj. de Faculta, simplic. medica. Aconitum pardalianches, putrefacientis & deletoriæ facultatis existit, quare in cibo potuq; fugiendum, & subdit: Aconitum lycoctonum, similis prædicto est facultatis, sed peculiariter lupos interficit, vt illud pardos.

Alberzachali compositio.

DE CICUTA.

Græcè, κίονον: Latinè, cicuta: Hispanicè, Ceguda, caneuoria, ciguns: Italicè, cicuta: Gallicè, Cigüe ou Següe: Arabicè, Sucaram: Germanicè, Vvuerich, oder vuürtzerling.

Enarratio LXXXII.

VBique vulgaris cicuta est, sed alibi frigidior, & venenosior, quàm in Hispania aut Italia reperitur: cuius succo olim Socrates summus philosophus iniuste mortuus fuit: homini enim cicuta venenum est, pecudi vero & sturno pabulum, de qua Galenus libro septimo, de Facultatibus simplicium medicamentorum ita bre-

uiter

Cicuta.

uiter dixit: Conson, id est, cicuta, quod extrinse sane refrigeret, omnes norunt. Hęc Gal. Ego vero quandoq; cicute radicem gustans, eam valenter linguam rodere, ac vrere deprehendi, qua de causa illam calidam esse, in dubium trahebam, & nisi proculdubio vniuersę antiquitati contradixissem, illam calidam omnino asseuerarem: De qua quoq; Dioscorides libro sexto, cap. II. sermonem habet, & eam inter venena connumerat, cuius efficacissimum remedium, merzei, ac generosi vini potio est,

DE TAXO.

Gręcę, σμίλαξ: Latine, *Smilax arbor*, *taxus*: Hispanice: *Taxo*: Ital. *nasso*, *tasso*: Gal. *Yf*: German. *Eyben baum*. Enarratio LXXXIII.

SMilax, *taxus arbor* dicta, non solum in vniuersa Hispania sed etiam maxima Italiae parte crescit, abieti cum figura, tum foliis simillima: humilior tamen aliquantulo abiete est, rubras ferens baccas, illis similes, quas agrifolium gerit. Venefica enim arbor hęc est, cui folia perpetuo hærent, de qua Virgil. cecinit, dicēs: Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. A taxo enim toxicum deductum est, vt in aconito diximus. Caterum adeo pestilens & mortifera arbor hęc est, vt eius umbra subter dormientes enecet: hodie vero ex huius arboris ligno, ad antiquitatis imitationem æreus Punicee fere coloris parantur, quod quoq; ad serinia, mensas, tabulas, & subsellia vsurpatur, de qua vt ab ea fugiamus tantum scribitur: referunt tamen nonnulli, innoxiam fieri, si in ipsam arborem, clauus æreus adigatur.

DE APOCYN O.

Græcè, ἀπόκωνος: Lat. apocynon, brassica canina: Hisp.
 hañas de perros: Lusita. antravocos de quan: Ital.
 lupini canini. Enarratio LXXXIII.

Reperitur herba hæc apud Hispanos frequenter, quæ
 filiquas quasdam fabis, vel potius lupinis magnis
 similes emittit, quo fit, sua voce, lupinos caninos vel fabas
 caninas herbam istam appellent, quæ omnino venenosa
 est, & eam populus maxime fugit, & timet. De qua Gale-
 nus, libro vj. de Faculta. simplic. medicament. ita tradit:
 Canibus iuxta & hominibus est venenū, herba grauer
 olens, ob idq; vehementer calida, non tamen proportione
 desiccatur, itaq; illita admodum digerentis est facultatis.

DE NERIO.

Græcè, νέρειος: Latine, nerion, rhododaphne, rododen-
 drum: Hispanicè, adelfa, eloendro: Italicè, oleandro:
 Gallicè, rosage, ou rosagine: Germanicè, Olander.

Enarratio LXXXV.

Nascitur ad ripas flu-
 uiorum nerion, per-
 pulchras ferēs rosas, quas
 Apuleius in asinum ver-
 sus, veras rosas putauit,
 sed vltimo diuersas di-
 gnouit: planta enim fru-
 ticosa hæc est, lauri folia
 habens, & illa quidem
 amarissima, ex cuius vir-
 gis pueri in Hispania
 acrides, id est tela quædã,
 acutis ferris ornata pa-
 rant, quæ in tauros eia-
 culantur. Cæterum, hu-
 ius plantæ ligno, tactis
 aquis amaris, Moyses
 dulces reddidit, vt credūt
 Hebræi: & de illius viri-
 bus,

Nerion.

bus, ita tradit Galenus lib. viij. de Facult. simplic. medic. Neridn rhododaphne, foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet: at si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisq; pecudibus est.

DE FUNGIS.

Gracè, μύκητες: Latine, fungi: Hispanicè, hongos, cogomelos, turtulhos, cytherquas: Arabicè, hatar: Italicè, songhi: Gallicè, champignons: Germanicè, Schvuem.

Enarratio LXXXVI.

Fungi.

Fungorum plures sunt species, ex quibus, boleti in pratis plerunq; principio Aprilis nascentes, primas obtinent, quos ego cum cæteris, tanquam noxios, ac pessimi & frigidi nutrimenti reiiciendos consulerè, vt curatione quadam Centuriæ primæ Curationum mearum abunde dixi. Cæterum, tantus est hominum hodie luxus gulositæsvæ, vt pro habendis quotidie fungis, lapides quosdam excogitarint, quos in cellis vinariis, summa cura seruant, & eos terra cooperiunt, super quos, singulis octo vel decem diebus, fungi nascuntur, de quorum natura, ac malignitate tradit Galenus libro ij. de Facult. alimentorum, cap. 69, & libro de attenuante dieta, cap. 9. vbi omnium olerum, pessimos esse fungos tradit. Libro verò septimo de Facult. simplic. medicament. ita quoq; de illis disserit: Fungus, inquit, frigida humidaq; admodum planta est, quare proxime ad enecantem facultatem accedit. Et sanè inter eos sunt, qui interficiant, maxime qui ex natura mixtam habent qualitatem putrilaginosam, quibus Galeni verbis, tu addas, quales suilli fungi dicti sunt, qui maxime venenosi sunt.

DE COLCHICO EPHEMERO.

Gracè, κολχικόν: Latine, colchicon, hermodactylus: Vulgò hermodactylos: Germanicè, Zeytlofs, oder Herbstbluom. Enarratio LXXXVII.

Dicitur ephemerum, quòd vno interficiat die, præsertim Colchicon hoc, in Colchide prouincia nascens, quo serui, tanquam refugium in desperatione quærentes, vteb

*Colchicum 1.**Colchicum 2.*

utiebantur. Est autem præsentaneum venenum, ad sanguinem vsq; soluens, præcipue vt dixi, in Colchide: in aliis verò regionibus, non ita venenosum percipitur, quod vt Serapioni placet, Hermodactylus recentiorum est, quo plerunq; contra rebelles ac diuturnos articulorum dolores utimur. Nec enim mirari est, si Paulus seorsum de hermodactylo, tanquam re à Colchico ephemero differente, sermonem habeat, alibi verò de Colchico ephemero caput præfigat, quum id consultò fecerit. Videns utique ephemereum non adeo venenosum esse, præcipue vbi hermodactylus dicebatur, sed rei medicæ potius conducibile: qua de causa, de eo vt venenoso, cum cæteris Græcis caput constituit: alibi verò tanquam de re sibi nouiter comperta, & non admodum venenosa, sub hermodactyli nomine, verbum fecit, dicens: Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum vim habet purgandi, priuatim & arthriticis, tunc quum humores defluunt exhibetur: verum stomacho nimis quàm aduersatur. De ephemero verò

tt Colchic

Colchico, ac venenosissimo, & exitiali lib. v. cap. 48. legere quis poterit apud ipsum. Est cæterum, hermodactylus vt Serapioni placet, calidus & ficcus, in secundo ordine, cuius frequens vsus hodie contra morbum Gallicum antiquum habetur.

CONSTANTINVS.

Paulus Aegineta distinctis capitib. tractauit de hermodactylo & de Ephemeris, veluti plantis differentibus. Arabum familia & medicamentarij nostri, his vocibus, vt in rerum indifferetia promiscuè abutuntur. Actuarius autem & Nicolaus Myrepsus Arabum beben rubrum & album, cum yisdem epithetis, hermodactylon vocant: non est tamen officinarum legitimum beben, sed credit Fuchsius in medicamentaria atq; herbaria, preter alias ingenij dotes vir maximus, radicem esse polemonia. Mesue Hermodactylos in duo partitur genera: vnum quod radice constat ad digitalem longitudinem, illudq; beben est, non autem ephemeron non venenatum. Alterum radice rotunda, quod rursus duum est generum: vnum radice alba, crassa, ac modicè dura, illudq; est officinarum hermodactylus, qui purgatoriam vim habet, crassam pituitam vacuans: podagricis articulorumq; doloribus accommodatus. Alterum radice forinsecus nigricat, aut rubescit, in pratibus per Autunnum se croceo flore vestiens: hoc ipsum colchicon est siue ephemeron insectum & lethale: De quo in transitu attingit etiam Plinius, lib. xxviii. cap. 2, & sub Ephemeris nomine, lib. xxv. capite vltimo: meminit item Plutarchus ephemeris pharmaci in vita Themistoclis, quod tamen de quouis subitario atque presentaneo veneno intelligi potest. Nam colchicon & ephemeron de quo loquitur Nicander, ab hoc Dioscoridis, longe aliud est: naphtha nimirum, & oleum Medea, à quibusdam etiam petrolium appellatum. Sunt hæc verba Nicandri, in Alexipharmacis:

Ἡν ἢ τὸ Μαρδάνης Κολλήσιον ἐχθρόμενον πῦρ
 κείνο πῶς ἐν δίκτυαί ἐφύμερον, οὐ παρὰ χεῖρα
 Δουρομένης Δυσσαυῆς ἐκπίπτει ἐνδοθὶ κρυπτός. &c.

Est inquit, interpretes Diphilus, pharmacum quod barbari naphtham vocant, quo quis oblitus, aut eius indumentum, si in sole stet, ignem concipit, nec secus quam ab ardenti ignium vi absumitur, causticam enim facultatem habet. Huius inuentrix fuisse videtur Medea: ob hoc & colchicon appellatur, quod & irin quidam dicunt, alij pharikon, alij ephemeron.

DE EPHEMERO.

Græcè, ἐφήμερος: Latinè, *Ephemerum*, *ephemerum*
non lethale, *Iris sylvatica*, Vulgò *lilium conual-*
lium: Germanicè, *Meyen bluemlin*.

Enarratio LXXXVIII.

Ephemerum.

tium dolore colluitur: At folia cocta in vino, phymatum
augmento & statui congruunt.

Hoc ut Fuchfio Ger-
mano placet, lilium
conuallis est, quo omnes
horti hodie ornantur, &
merito, quia eius flores,
tanquam arbuti figura,
eximiam referant redo-
lentiam, odorè enim ex
se emittunt, similem illi
quem naranrij flores spi-
rare solent, de quo Gale-
nus lib. vj. de Facul. sim-
plic. medicam. ita dixit:
Ephemerum non venenū
illud, sed quod iris sylvat-
ica nominatur, atrin-
git quidem, estque sua-
uis odoris, Quare & re-
pellit, & per halitum di-
gerit, Non inefficiter
autem radix eius in den-

*Diuersum
pingit Ma-
thiolus &
ut puto,
verum.*

DE LENTE PAVLVSTRI.

Græcè, φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελευμάτων: Latinè, *Lenticu-*
la palustris, *lens aquatica*: Hispanicè, *lente yuela*
de stanque, *lenteya dellagoa*: Italicè, *lente de i pa-*
ludi: Gallicè, *Lentille aquatique*: Arabicè,
Thaleb: Germanicè, *Vvasser linsen*, oder
meer linsen.

Enarratio LXXXIX.

Lenticula
aquatica.

Supernatant in aquis præcipue stagnosis, lenticula hæc colore viridis, qua de causa, lenticula palustris vel aquatica lenticula nominatur, de cuius viribus Galenus libro octauo de Facult. simpl. medicam. ita dixit: Humidæ frigideque temperaturæ existit, vtrinque ex secundo ordine.

DE SEDO MAIORI.

Græcè, ἀλιζων μείζων: Latine, *Aizoum maius*, sedum maius: Officinis *semperuiuum maius*, barba Iouis: Hispanicè, *yerua puntera*, sempre viua: Italicè, *sempre viua*: Gallicè, *Iombarde*, Arabicè, *Beihalalen*: Germanicè, *Haus vurtz*.

DE SEDO MINORI.

Græcè, ἀλιζων μικρόν: Latine, *Aizoum minus*, sedum minus, *semperuiuum minus*: Gallicè, *Triquemadame*: Germanicè, *Maur treüblin*, oder *klein hausvurtz*.

Enarratio XC. XCI.

Mathiolus
errat.

Dicitur aizoon, id est semperuiuum, quod nec ingenti æstu, nec atroce frigore vnquam moriatur, sed semper in omni tempore viride, præcipue supra tecta antiqua & veteres muros vigeat. Frigida enim ac constringens herba hæc est, medico vsui cotidiano veniens: At minus sedum, vt ego opinor, faba crassa, siue faba inuersa, herba dicta est, natura frigida: nõ vero vermicularis, vt Mathiolus, & alij putant: quia vermicularis herba, sapore acris est, natura vero calida, quæ duo minime sedo minori conueniunt, quum vt dixi sedum minus, natura frigidum, vt maius est. Cæterum, & planta ipsa descriptioni ex toto respondet, vt iure concludendum sit, quod faba inuersa, siue crassa dicta, minus hoc semperuiuum sit, de quibus Galenus, libr. vj. de Facul. simplicium medicamentorum ita inquit: Aizoon vtrunque tum maius, tum minus defie-

cat

*Semperuium.**Paruum.*

cat quidem leuiter, vtpote astringens modice: est tamen ex tertio ordine refrigerantium, in eoque aquea essentia præpollet: quare ad erysipelata, herpes, & phlegmonas à fluxione ortas accommodatur,

DE TERTIO SEDO.

Græcè, ἀΐζωον ἑρδρον: Latine, aizoon alterum, telephium, portulaca syuestris, vermicularis herba: Hispanicè, uuas de perro yerua, la vermicular yerua: Italicè, herba granelosa, la vermicolare: Gallicè, tette de souris, ou pain doyseau: Ger. Maur pfeffer.

Enarratio XCII.

Tertium hoc sedum, vermicularis est herba, natura ca- *Vermicula*
lida, sapore acris, cuius duæ species habentur, altera *ri.*
luteos habens flores, altera verò albos: hanc fæminam, il-
lam vero masculum, nonnulli appellant. Cæterum hæc
ipsa telephium quoq; dicitur, herba de qua capite vltimo,

*Aizoon maius.**Minus.*

libri secundi sermo quoq; habitus est. Proinde caput hoc idem cum illo esse, certum est, quod Galenus tacite confirmare videtur, quum de hoc tertio sedo, non alibi quam sub telephio, mentionem fecerit, dicens: Telephium, exiccandi & detergendi facultate est præditum, non tamè insigniter calida, sed forsan secundi ordinis. Desiccatur etiã secundo, intenso tamen, aut tertij principio, proinde ad putrida vlcera congruit, & cum aceto vtramque vitiliginem sanat, Hæc Galenus. Cæterum, huic nostræ assertioni fauet historia in Aldino exemplari scripta, quæ multa resecata habet, & ita incipit: Tertium sedi genus, folia habet oliuæ, multo tamè minora, numerosiora, & tenera, coliculos rubentes ab vna radice multos, in terram procliues, qui commanducati succo abundant, glutinosique & salso sapore sunt, calefaciendi vis & natura illi est, acrimoniam habet, exulcerat, & strumas cum axungia emplastri modo imposita, discutit.

DE VMBILICO VENERIS.

Græcè, κῶλυκδῶρ: Latinè, *Cotyledon*, *acetabulum*, *umbilicus Veneris*, *cymbalaria*: Hispanicè, *Lusitanicè*, *Scudetes*, *concilhos*: Italicè, *cupertoine*, Gallicè, *rondelette*, ou *escudes*: Germanicè, *Nabel kraut*.

DE ALTERO VMBILICO
VENERIS.

Græcè, ἑτέρα κῶλυκδῶρ: Latinè, *Alterum genus umbilici Veneris*, *cymbalion*, *alterum acetabulum*: Germanicè, *Donnar bonen*.

Enarratio XCIII. XCIII.

HAerent parietibus & humectis locis, utrunq; acetabulum, folio crasso, rotundo, concauo, coxendicis figura, quæ frigida sunt & combustionibus deseruiētia: de quibus Galenus libro vij. de Facult. simplicium medic. ita inquit: *Cotyledon*, humidam, subfrigidam, obscure astringentem, ac leuiter amaram obtinet facultatē, vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit, itaque phlegmones erysipelatos, & erælipelata phlegmonoda perfanat, æstuantiq; ventriculo commodissimum cataplasma existit.

*Acetabulū
umbilicus
Veneris.*

DE VRTICA.

Græcè, ἀκαλύρη: Latinè, *Urtica*: Hispanicè, *Ortiga*: Gallicè, *Ortie*: Arabicè, *Huniure*, *angiara*: Germanicè, *Nessel*.

Enarratio XCV.

OMnibus Vrtica nota est, & illius omnia genera, de quorum viribus ita tradit Galenus libr. vj. de Facult. simpli. medica. Huius herbæ, tum fructus, tum folia, admodum digerentis sunt facultatis, adeo ut phymata & parotidas sanent, sed & quiddā flatuosum exhibent dum coquantur quo extimulant venerē, & maxime vbi semen cum musto bibitur. Quod non calfaciat vehementer, sed

Vrtica.

*Urtica 1.**Urtica 2.*

nimis tenuium sit partium; testimonio est crassorum ex pectore eductio, tum pruritus quem in partibus excitat, porro subducit ventrem titillatione magis quam purgatione, in vniuersum, quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter persanat.

DE GALIOPSI.

Græcè, γαλιόψις: Latine, *Galiopsis*, *urtica labeo*, *urtica fœtida*: Hispanicè, *urtiga muerta*: Italicè, *Ortica fetida*: Gallicè, *Ortie morte*, ou puante: Germanicè, *Vinls augen*, *Taub nessel*.

Enarratio XCVI.

Familiaris vbiq̃ue galiopsis herba est, quæ prope vias, sepes, & domorum areas, folio & caule urticæ, nascitur, non tamen pungit, sed multum fœtet, qua de causa, urtica fœtida à multis dicitur. Cæterum, ita galiopsis baloto similis est, vt primo aspectu, herbarius vnam pro altera eradicabit: differunt tamen, quia galiopsis, flores ha-

*Galiopsis
balote.*

bet

Galiopsis.

bet purpurascens, balotus verò albos: item, qui scrophulariam herbam officinis vulgarem, quam ferrariã, sicariam, castrangulam, & mille morbiam vocant, Dioscoridis galiopsim esse autumant, omnino falluntur: quia si per galiopsim Dioscorides scrophulariam intelligeret, illius proculdubio radices non subtriceret, quas nodosas & turbinatas habet. Quibus adde, quòd galiopsis nascitur in sepibus, secus itinera, & in domorũ areis: Scrophularia verò, potius prope aquarum riuulos. Argu-

Scrophularia.

mentum tamen cui innituntur, ij qui galiopsim scrophulariam esse dixerunt, hinc desumunt: vident enim scrophulariam florem galeæ quodam modo similem producere, vnde galiopsis nomen illi conuenire arbitrati sunt: sed reuera decipiuntur, quia, Galea Latinum nomen est, Galiopsis verò Græcum, vnde non credendum est, quòd nomen Græcum à Latino deductum sit, vt olim Euritius Cordus patefecit, quem quoq; Mathiolus Senensis sequitur, & Fuchsius in hac re reprehendit, qui prædicta ductus ratione in suo Herbario, scrophulariam pro galiopsi depingit. Est igitur, vt in pauca rem totam conferamus, galiopsis prædicta fatua vrtica non vero scrophularia, vel vt Euritius augurat, & Mathiolus credidit, herba quædam vrticæ similis, in cuius foliis lacteæ quædam maculæ conspiciuntur, ob quas, Galiopsim herbam hanc dici, à Gala id est lacte, creditur. De qua Plinius lib. xxvij. cap. 9. eadem cum Dioscoride dixit, & illius Galen. libris Simplicium nullam fecit mentionem, quanquam Paulus Aegineta vt solet, ita de galiopsi tradat: Galopsis vel Galiopsis, vrticæ

Fuchsius consuevit.

similis herba est, verum maiorem habet leuorem & odorem grauem, scirrhosos tumores dissipat & emollit, item ad vlcera serpentina facit, emplastri modo imposita.

DE GALLIO.

Græcè, γάλλιον: Latinè, Gallium: Hispanicè, Coia leche: Gallicè, florastre, vel petit muguet: Germanicè, Vnser lieben frauuen vueg, vual, oder betstro.

Enarratio xcviij.

Gallion.

cubitalis altitudinis, cuius caulis gracilis, foliolis stellæ modo dispositis, ad aparine herbæ figuram, ornatur, in cuius summitate flos luteus, densus, exilis, numerosus, ac grati odoris est: lac enim herba hæc coagulat, & ea de causa Gallion dicta, veluti illa altera herba quam Ethrusci & Longobardi, pressuram vocant, quæ lac contrahit, & inde caseus dulcis dictus, conficitur. De gallio verò, ita vt solet Galeus lib. vj. de Facult. simplic. medic. tradit: Gallium

vnde

vnde nomen sumpsit, quod lac coagulet, facultatem autem obtinet exiccatoriam, & subacrem, flos eius competere sanguinis profluvii videtur, & combustis mederi: est autem boni odoris, & coloris lutei.

DE SENECEIONE HERBA.

Græcè, ἔριγγων: Latine, Erigeron, senecio: Hispanicè, bon varon: Lusitanicè, attastinha: Italicè, Cardoncello, Speliciofa: Gallicè, seneçon: German. Grind kraut, creütz vvurtz.

Enarratio xcviii.

Senecio.

ERigeron longè alia res est ab eryngio, cuius inaduertentia multà decepti sunt, credentes, erigeronen carduum esse benedictū, quum tamen eryngium vt lib. iij. diximus, carduus centum capitum dictus sit. Est igitur erigeron herba vbiq; obuia senecio dicta: quæ plerunq; suprâ muros, & parietes veteres nascitur, altitudine cubitali, multos à se cauliculos emittente, quibus folia multidiuisa sunt, quæ diuisiones crucè referre videntur, vnde cruciata herba appellata est. Floret verò herba hæc initio veris flo-

Cruciata
herba.

ribus luteis, cito dehiscuntibus & in pappos euanescentibus: vnde erigeron dicta est, quia vere flores ij humani capilli modo in ea canescant, vocant autem Græci ἔαρ ver: quibus γέρον senex dicitur vnde veris senex, vel senecio herba appellatur. Cæterū, hanc falso Otho Brunphelsius, pro altera specie verbenæ in suo depinxit Herbario, vt iam diu patefecimus. Sed est quoq; altera herba, huic proxima,

Brunphel-
sius errat.

xima, sed procerior, utpote caules tricubitales emittens, cuius succo medici Hispaniæ contra morbum Gallicum utuntur, & eam Lusitani sua voce, tafneriam, vel talafneriam vocant, quam nonnulli vocum affinitate instructi, credunt, tanacetum apud authores descriptum esse, non sine tamen ingenti errore, quum inter se maxime variant, ut conferenti manifestum erit. De erigero verò ita brevissime tradit Galenus lib. vj. de Facultat. simplic. medic. Erigeron refrigerat, & modice digerit.

DE TALICTRO.

Græcè, Θάλιτρον: *Latine*, *Thaliætrum*, *thaliætrum*:
Germanicè, Heylbat.

Enarratio XCIX.

Falso Ruellius, argentinam herbam, thaliætrum esse dixit, quum argentina herba longe alia est ut suo diximus loco: at thaliætrum hucusq; quod sciam non vidi, de quo Galenus lib. vj. de Facultat. simpli. medica. ita dixit: Thaliæthrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ, vis eis inest citra morsum exiccatoria, itaq; ulcera inueterata ad cicatricem perducit.

DE MUSCO MARINO.

Græcè, Βρύον θαλάσσιον: *Latine*, *Brion thalassion*, *muscus marinus*, *Gallicè*, *mousse de mer*: *Arabicè*, *Thabel*: *Germanicè*, Meer moss.

Enarratio C.

Corallina.

Omniū doctorum hominum consensu, muscus marinus officinarum corallina est, qua hodie pro depellendis puerorum vermibus, medici frequenter utuntur. Merito enim corallina dicitur, quia cum corallo, similitudinem quandam gerere videtur, vel quia cum eo plerunq; quoq; nascitur: hic vero Anconæ in magna reperitur copia, cuius vires vermes interficiendi, antiqui ignorarunt, ut ex Galeno quoq; percipi potest, qui de eo libro sexto de Facul. simpl. medic. sermonem habet, & illi nullam similem tribuit vim, dicens: Βρύον thalassion compositum est ex terrena & aquea essentia, utraque frigida, siquidem & gustum astringit, & calidis quibusvis illitum,
ca refri

ea refrigerat, adiuuatq;. Cæterum Hispani herbam istam malhorquinam appellant, quia primo ad illos, ex Maiorica, altera insularum Balearium, aduecta fuit.

DE MARINA ALGA.

Græcè, φύκος & θάλασσιον: Latinè, Phicos thalattion, alga, fucus marinus: Hispanicè, las ouas del mar: Italicè, Alga marina: Gallicè, vray, ou vrac, fueillet de mer, Coralline.

Enarratio CI.

Phycos thalattios alga marina est, non ea tamen qua apud Muranum Venetiis vitrea vasa parantur: nam & illa alga marina dici meretur, de qua Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medic. ita tradit: Phycos ex mari exemptus & virens, siccat refrigeratq; in secundo ordine, habet enim quiddam modice acerbum.

CONSTANTINVS.

Cvm nihil ferè notius sit musco marino, atque etiam marino fucò, his maxime qui in locis maritimis versantur, nullum tamen interpretum adhuc comperi, tametsi multi multa super hac rescriptitent, qui tam parabilia quàm salutaria hac, vel per somnium nouerit: nisi tantùm ex lectione authorum, quos etiam credere prestabilius, ac magis opera pratium sit, permulta probabilitèr potius, quàm verè prodidisse. non vt quidem eorum elenetur fides, verùm vt hac tuta dissidentia, nostra in anquirendis tanti momenti rebus, desidia castigetur. Eamobrem, apponam non solum qua ex historia aliorum, de hisce rebus didici: sed etiam qua frequenti inspectione, & talium tractatione certò cognoui, quantum possum ex memoria repetere. Primo autem loco ponendum, bryon thalassion, siue marinum muscum, Corallinam non esse quam depingit doctissimus Mathiolus. fruticosa enim planta & surcullosa est Corallina, muscus verò marinus herbula capillacea, & veluti villosa, instar musci arborum: congener siquidem huic est & forma, non tantum nomine similis. albicante autem colore est aut rufescente, nō autem herbaceo; tametsi etiam glauco conspexerim: scopulis qui mari alluuntur concreuit, radice nulla notabili: & sæpè ostreorum, gammarorum, ac mytilorum testis atq; operculis cum inueterauerint, adhærescere firmiter obductus cōspicitur. cum exaruit facillè confringitur, & friabilis existit, quod è diuerso in
fucò

fucos marinos accidit. Corallina autem frutex est & genus alterum phyci, siue fuci marini apud Plinium libro xiiij. cap. 25. capillatissimo etiam folio, simile seniculo, quod in saxis nascitur, & verno interit & Autumno. Phycos vero siue fucus marinus, qui etiam latinorum est alga, vocatur in Oceano Northmanico vray ou vrac à voce Græca βρωπον. Nam bryon & algam, alterum pro altero etiam, ut infra dicitur, usurpat Plinius. Tria autem phyci genera existunt, unum folio est caricis, id est graminis, sed aequabiliter lato, ac molliore, nec mucronato, vel acuto quale est agrostis, qua carex est Virgilio, nihilque penè differt ab vlna palustri, de qua etiam paulò post, nisi colore, quem vlna habet prasiuum, alga vero subnudem tendentem ad ruffum, quem planè induit in mari, cum vel diu euulsum atque inueteratum, vel cum in aëre exaruit. Pollicari mensura latiore non vidi, aut vlna vna longiorem. Stirps in nostro mari nondum visa est. Folia tantum vndis innatant figura ligula longioris, aut tenie vittata in corollis lemnicatis. Hæc algula est cui Dioscorides in odore corallia comparat, cum inquit, lib. v. cap. 139. ἔστι ἰσομήρη βρωπόν τε καὶ φωνίον ἐμπερὶν ἔχει. De qua etiam intellexit Nicander cum ait: βρωπὸν καὶ πάλυρον οἰοῖτο λαλάουσι. Qui etiam scite admodum in Alexipharmacis protulit, φωνίον ἴσως ἀπέμεινε: algosias vias exponeret Plinius, id est litora. Nam ut etiam rei nautica peritissimus Virgilius expressit, scopulis illisa resunditur algæ quod fit præsertim cum tempestuosum est, & saucit mare. Tunc abundanter litoribus eiectam & dispersam rustici Aestate, ut fæmifeces (sænum nam hoc marinum est) rastellis accumulanti, & in campo expositam furcillis versant quoad perarescat: deinde probe siccata saxi insiar in metas construunt, aut comportant in senilia vel palæaria. Eaque sunt, qua tum præparant pecoribus & bouum hybernae stabulationi stramentia. Ex eoque qui hinc conficitur fimo, agros nimia defrugatione emaciatos & exinanitos stercorant lato segetum prouentu: tametsi alga ipsa per se, ut est e mari aduectâ cum infinitate minutarum cochlearum (nos vocamus Virelys sermone patrio) pro pinguisimo latamine sit, non secus atque marga, quæ etiam nostris hominibus Neustria, maximo in vsu est. Alium etiam vsum præstat hæc algula tenuioris fortune hominibus: ea enim siccata, tomenti loco suas culcitrâs insarciunt. Quæ olim consimiliter ipsius cognita commoditas in farciendis centonibus, viridisque in castris locum habuit, Quod intelligitur ex Vitruuio, cuius hæc verba sunt quæ subijciam, lib. x. de Architectura cap. 2. vbi de testudinis constructione loquitur: Circum tabulata collocentur crates

crates ex tenuibus virgis creberrime textis, maximeq; recentibus, percrudis corijs duplicibus confutis, farctis alga, aut paleis in aceto maceratis, circa tegatur machina tota. Sed quoniam Alga (de hoc enim genere precipue intelligendum) comparatur vluæ palustris, cuius mentio apud Virgilium Aeneidos 2. cum ait Simon:

Limoſeq; lacu per noctem obſcurus in vluæ

Delitui. Et lib. vj. eiusdem operis, ipse inquit poeta:

Tandem tranſſuuium incolumes vatemq; virumq;

laſormi limo, glaucaque exponit in vluæ: Quid vluæ dicendum item est. in quo fiet satis iam alga descripta, si tantum adiungam: Quod alga est mari, id paludi esse vluam, visum seruis Mauro Virgilij explanatori. Ipsa herba in virginosis & palustribus locis provenit, sine caule, folijs graminis ab imo ceppite procedentibus, longioribus quidem, nec acutis in summo. in stagnis sub aqua, recta, demersa conspicitur: cuius leuissimo aqua motu vibrantur frondes, viridissima sunt: figura tugula, euulsa ab radice aquis fluitant. De vluæ loquitur etiam Vitruuius lib. ij. cap. 1. cum nonnullos scribit, ex vluæ palustris componere tuguria tectia, sed reuertamur ad phycos, siue algam, cuius alterum genus est latifolium, folio quidem oriſa sed minime acuminato, veru latitudine aquaribus, & vndiq; sui simili, quales phylura. splenium enim longiusculum, aut fasciolam explicatam duceres cum vndis supernatat, Hoc genus est, quod describit Plin. lib. xij. cap. vltimo, folio lato, colore viridi: congruitque optime quod quosdam ait, prason & Zoſtera vocasse: talis siquidem huius color & forma. sed mihi videntur herba folia, qua fruticis esse ait. Rufescunt arida & complicantur, reuiescunt tamen aqua imposita & subito se explicant ac diffundunt, vt accitus viuiscere imaginetur qui nunquam ipsa viderit. Aliud est Alga siue fucus marini genus quod mihi suffrutex videtur potius, quam herba, hoc viscum marinum voco, tale per omnia nisi folio quod habet crispæ lactuce, & colore differat: nam surculis rubris germinat, substantia vero & toto aspectu glutinum taurinum ementitur. De eo locutus est etiam Plin. lib. xxvj. capite 10. his verbis quo loco tractat de podagra: liberat eo malo phycos thalassion, id est fucus marinus lactuce similis, qui conchylijs subſternitur, non podagra modo, sed omnibus articulorum doloribus impositus, priusquam exaresiat. Tria genera eius latum & alterum longius, quadamtenus rubens: tertium crispis folijs, quom Creta vestes tinguntur, omnia eiusdem vsus, Nicander eam aduersus serpentes dedit. Hac Plinius, in quo bona ex parte Dioscoridis

scoridis vestigijs incedit. Item libro xxxij. cap. 6. cum inquit: Et Algam maris Theriacen esse Nicander tradit. Plura eius genera vt diximus, longo folio & latiore, rubente, aliove crasso, laudatissimaque in Creta iuxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, vt elui postea non possit. Et vno iubet eam dari. Istis compone quæ idem author scripsit lib. xxvij. cap. 8. Bryon marina herba sine dubitatione est lactuca folijs, rugosa veluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus folijs. Nascitur in scopulis maxime, testisq; terra comprehensis. Præcipua & siccandi ei spissandiq; vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagra & quicquid refrigerare opus sit. Ad ducienda sunt etiam, vt nihil desideretur, quæ tradidit idem scriptor lib. xij. cap. 25. hunc in modum: Nascuntur & in mari frutices arboresq;, minores in nostro. Rubrum enim & totus orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos: quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem est frutex: folia lata colore viridizignit, quod quidam prason vocant, alij Zostera. Alterum genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur. superius in vadis haud procul litore, verno vtrumq; & interit Autumno. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque inficiunt. Laudatissimū à parte aquilonis, aut cum spongijis. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon vocatur, folio lactuca, rugosiore tantum, iam hoc interius nascens. Hactenus Plinius: in quo lector observa quàm variè et quàm indistinctè quasi se reuocans ista omnia tradiderit. Phycos algam vertit & succum marinum: alibi in alia lingua nomen habere negat. modoque herbam vocat & subinde fruticem: adde quòd Bryon & phycos alicubi confundit. Sed profecto (si verum fateri liceat) hæc omnia errata leuis sunt momenti, modo quid res ipsa sit apertè intelligatur, congeneres plantæ sunt & propemodum viribus similes. Sic equidem quantum ad me atinet, tanti viri leues errores aliquot, non vt quidam faciunt capitales, accusare nequeo: cum tot eius benedicta vehementer subeat admirari. Porro vt hæc concludamus, adhuc dicendum de alga meminisse Theophrastum in historia plantar. libro iij. Aristotelem lib. viij. & viij. de historia animalium. Et præter citata superius, Plinium lib. xxvj. cap. 12. lib. etiam xxvij. cap. 7. Item libro ix. cap. 26. quando dixit: phycis sola piscium nidificat ex alga, atq; in nido parit. Quod desumpsit ex Aristotelis de histor. Animal.

li. ix. quo loco etiam phycos vertit Plin. algæ: & Gaza fucam ubi phycus legitur. Verum hac omnia in alio iusto opere, & picta & descripta melius, quam hic sunt tumultuariè & vellicatim quidem ac saltuatim vt inquit Gellius, quasi per satyram congesta, lectorum oculis subiiciemus. Quod virgula diuina fiet & representabitur tum otiosè, tum consideratè. Id nunc in hac lucubratione breuissîma, mihi præcipit librarij importuna festinatio. Quare hoc in hac aliena mæsis recognitione, quod scilire interpretor, excusabit benignus lector, & hostimenti loco à nobis accipiet in iam recepto opere, hoc superpondium & aucluarium, quod scripturum sumus etiam de sphæra siue pila marina propositaq; pariter figura, vt Galenus intelligatur cum de ea meminit lib. 1. de composit. Medicamentorum: Et Aristoteles libro 9. de historia animalium.

DE POTAMOGETONE.

Græcè, πωταμορέτω: Latine, Potamogeton: Officinis fontinalis herba, Germa. Lungenkraut, sam kraut.

Enarratio cii.

Potamogeto, vt ego Popinor, ea est herba, quam officinæ hodiernæ pulmonariam appellant, eo forsan quia pulmonis vitiiis opituletur: quæ folio constat betæ hirsuto, notis albis emaculato, & prope fontes & aquosos locos nascitur, vnde fontinalis nomen traxit, de qua Galenus libro octauo: ita dixit: Potamogeton astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentiâ eius crassior quam polygones est.

Potamogeton.

CONSTANTINVS.

Herbariorum duplex est pulmonaria dicta: una folijs latinia-
tis, & tota similitudine pulmonem referentibus, in quercu
& saxosis locis nascitur. Altera folia est Cirsiy, siue borraginis, ma-
culato albicantibus notulis, qua locis opacis prouenit: non autem
in aquis vt potamogeton, quod folium habet beta. non admitten-
da igitur Amati opinio. Nemoque est herbariorum qui non ve-
rum potamogeton iam cognoscat: prater notas quas illi Dioscori-
des tribuit etiam spicatum, ob id vocatur à nostris espyc D'eau. Est
etiam aliud genus quod lagunculas profert, galli mei vocant Bu-
rettes ou courges d'eau: folio est plantaginis aquatica.

DE STRATIOTE AQUATICO.

Græcè, στράτιωτος: Latinè, Stratiotes fluuiatilis, stra-
tiotes aquaticus.

Enarratio ciii.

Stratiotes in aquis supernatans, sedo simile folium
habet, quod vt creditur, non alibi quàm in Aegypto
nascitur, de quo Plinius lib. xxiii. cap. 18. ita inquit: Cele-
bratur autem & à Græcis stratiotes. Est ea in Aegypto
tantum, & inundatione Nili nascitur aizoo similis, ni ma-
iora haberet folia: refrigerat mire, & vulnera sanat ex
aceto illita: item ignes sacros ac suppurationes, sangui-
nem quoq; qui defluit à renibus pota cum thure masculo
mirifice sistit.

DE STRATIOTE, MILLEFO-
LIA DICTA HERBA.

Græcè, στράτιωτος χιλίφυλλον; Latinè, Stratiotes,
mille folium: Hispanicè, milboyas yerua: Italicè,
mille foglio: Gallicè, mille feuille: Germanicè,
Garben, schaff garben, oder schaffripp.

Enarratio ciiii.

Millefoliū.

Hæc enim herba est, quæ hodie pharmacopola mil-
lefolium appellant, quæ ex directo descriptio illi con-
ueniat. nec enim myriophyllum millefolium herba est, vt
multi crediderunt. Nascitur autem millefolium vulgare
in pratis, locis siccis, & prope vias, non verò aquaticis lo-

cis, vt myriophyllon, à cuius millefolij radice caules semicubitalis altitudinis nascuntur, numero tres, quatuorve aut quinque, in quibus folia sunt auicularum pennis simillima, & ad ea multum accedentia, quæ sylvestre cyminum emittere solet. Cæterum in summitate caulium, umbellæ albæ sunt, quæ aliquando rufescunt, vt iure dicendum sit, terrestre hoc millefolium officinarum millefolium esse, non verò myriophyllon. De quo Galenus lib. viij. de Facultatibus simplic. medic. ita tradit: Aquaticus stratiotes humida & frigida facultate est: terrestris verò, nonnihil habet astrictiõnis, proinde & vlcera glutinat.

DE VERBASCO.

Græcè, φλόμω : Latine, phlomos, verbasum: Offici. thapsus barbatus: Hispanicè, verbasco: Italicè, tasso barbasso: Gallicè, mollaine, ou bouillon blanc: Germanicè, v vullkraut.

Verbascum 1.

Verbascum 2.

vv 2 Enar

*Verbascum 3.**Verbascum 4.*

Enarratio c v,

Verbascū, **V**erbasci, vulgò talsibarbasci dicti, duæ seplasiariis notissimæ sunt species, quarum altera flores albos habet, altera verò luteos, quibus pro sedandis doloribus, tanquam medicamento anodino, & temperato sæpe vitur. Cæterum duas alias species huius verbasci, Ruell. credidit, eas esse herbas, quas quidam herbas paralyfis, alij verò herbas priimi floris appellāt, alteri quarum flos albus inest, alteri verò luteus, nā folia vtriq; crispa admodū sunt virgæ pastoris diplaci dicti, simillima, quas quoq; herbas Fuchsius, tanquam veras verbasci species in suo depinxit Herbario: quæ dubio procul constringendi vires obtinēt. Porro ex verbasco lychnia fieri possunt, vnde à Dioscoride lychnitis, & thryallis appellatur. Cuius flores rustici in Italia, & nōnulli in Hispania, pro coagulando lacte vsurpant, & illius semine contuso & pani vel caseo mixto, Hispani

Herba priimi floris.

spani pro interficiendis lacustribus piscibus vtuntur: de quo Galenus lib.viii.de de Facult. simpl.medi. ita inquit: phlōmus, id est verbascum eius duæ sunt species: quædam enim foliis est candida, quædam verò nigra: Rursus, albæ quidem mas est, cuius folia angustiora, foemina cuius maiora visuntur: Est & alia phlōmus agrestis, flores habens aureos & luteos, nec non alia quam phlōmida appellant: Priorum duarū radix acerba gustu est, & fluxionum affectibus prodest, atq; adeo dentiū doloribus: quāquam folia digerendi vim habent, similiter & aliarum folia, omnium quippe folia desiccandi & detergendi vim possident.

DE AETHIOPIDE HERBA.

Græcè, αἰθιονίς: Latine, *Aethiopsis*.

Enarratio CVI.

Hæc in Aethiopia tantum nascitur.

CONSTANTINVS.

M Athiolus antea scripsit incognitā, nunc verò postrema editione, eius inuenta veram ostendit effigiem.

DE ARCTIO.

Græcè, ἀρκίον: Latine, *Arctium*.

Enarratio CVII.

A RCTIUM nō est lappa minor, vt multi falso credebant, quum lappa minor xanthion sit Dioscoridis, est verò arction herba vbiq; nascens.

Arctium.

scens, cuius tenelli cauliculi in cibo cardorum vice vsurpantur. Folia etenim crassa verbasco similia herba hæc habet, de cuius viribus ita tradit Galenus sexto de Facultatibus simplicium medicamentorum libro, dicens: Arcium quod thapso verbasco est simile. radice tenera, candida, dulci, caule oblongo & molli, semine cymino simili: tenuium est partium, ob idq; facultatis modice exiccatis & extergentis, quamobrem radix ac semen eius in vino cocta, quadantenus dentium dolores mitigant. Porro ambulta & chimethla non horum modo decoctum, sed & caules teneriores sanare possunt.

DE PERSONACIA.

Græcè, ἀρκειον: Latine, arcium, personacia, philanthropos, lappa maior: Officin, bardana: Hisp. bardana, pagamacera maior: Italicè, lappola maggiore: Galglouteron: Germanicè, Gros kletten.

Enarratio CVIII.

Lappa maior duplex

Error multarum.

Nascitur Lappa maior vbiq; cum caule, & sine illo: Quæ autem cum caule nascitur folia cucurbitæ, similia habet, fructum verò rotundum, hirsutum, tenacis nexu vestibis hærentem, vnde philanthropos herba dicta est. Caterum, differt planta hæc à minori lappa, tum folio tum etiam fructu, vt capite de Xanthio dicemus. Quæ autem sine caule nascitur lappa, folia tantum habet lata, ampla, quibus multi vice branchæ vsinæ, non sine ingenti errore vtantur, hanc verò de qua agimus, lappam maiorem appellamus, At qui aparinem lappam esse dixerunt omnino errarunt, vt suo diximus loco, de hac verò lappa maiori ita tradit Galenus libro sexto, de Facultatibus simplicium medicamentorum. Lappa maior digerit simula & desiccata: astringit tamen non nihil, vnde folia eius antiquis vlcibus prosunt.

DE PETASITE.

Græcè, πῆτασις: Latine, petasites: Germanicè, Pestilentz vvartz.

Enar

Petasites.

Enarratio cix.

Nisi Fungorum genus aliquod Petasites sit, quid nam sit ignoramus, in Gallia porro eam nasci Ruellius tradit, pro qua Fuchsius lap-pam maiorem à nobis descriptam capite superiori, in suo depinxit Herbario.

DE EPIPACTIDE SIVE
elleborine.

Græcè, ἐπιπᾶκτις: Latine, *epipactis*, *elleborine*.

Epipactis.

Enarratio cx.

Similis nigro helleboro, elleborines herba est, minutiori tamen folio vestita, quam Ferraria in horto Magnifici Azaioli nobilis Ferrariensis vidimus. Quum igitur Dioscorides dicat, elleborines folia habet minima, intellige comparatione ad folia nigri veratri, ellebori dicti.

DE FVMARIA HERBA.

Græcè, καπνός: Latine, capnos, fumaria: Hispanicè, palomilha: Arabicè, saheteregi: Italicè, fumus terra: Gallicè, fume terre: Germ. Erdtrauch, oder tauben kropff. Enarratio cxi.

Capnos, seu fumaria.

Capnos, seu fumaria. Gallico, pruritus, scabiei, serpigini, lepræ, psoræ, elephantiasis, quartanæ, & aliis variis, pro quibus, ex ea syrupus, ac per campanam destillata aqua, in officinis parantur. Cæterum ventriculum, iecur, & intestina, herba hæc roborat, & vnice obstructions aperit, vt ex Galeno percipitur, qui lib. vij. de Facult. simpl. med. ita tradit: Capnios, id est fumaria, acris, amara, & acerbæ qualitatis est particeps, quamobrè vrinam biliosam multamq; prouocat: sanatq; tū obstructions, tum imbecillitates iecinis: Succus eius oculorū acie acuit, non parū trahens lachrymarū, veluti ipse fumus, hætenus Gal. recentiores verò, vt Mesue, Serapio, & alij, non nihil malignitatis huic herbæ tribuunt, quam facile corrigi, aut cocco, aut passulis enucleatis, vel earū melle contendunt,

vt verò illius vires debiles efficaciores fiant, illi myrobalani, sene, & aqua casei, adiungēda sunt. Porro, ex floribus fumi terræ conditū saccharo paratur, prædictis cōueniens affectionibus, quod curiosi pharmacopolæ paratū in officinis habeant semper, velim. At huius succi dosis, in potu vt testatur Mesue ab vncia media ad duas vsq; propinari debet, decocti verò ab vnciis decem ad quindecim, pulueris verò à drachmis tribus ad quinq; : parum enim calida herba hæc est, sicca verò in secundo gradu.

DE SATIVA LOTO

Græcè, λωϊός ἡμερος : Latine, *Lotos domestica.*

Enarratio CXII.

Lotus sativa, vt ego opinor, acetosum trifolium est, cuius folia cordis figuram imitantur, & eum Plinius oxyn, lib. xxvij. cap. 12. appellat: recentiores vero panem cuculi, vel panem cuniculi, aut alleluyam vocant, quod ad restinguendā sitim, & stomachum dissolutū à caliditate, recreandum multū valere creditur: in hortis autē satum plerūq; reperitur, & vt tradit Gal. vt mediocriter con-

coquendi, ita etiam exiccandi vim possidet: demum in caliditatis frigiditatisq; cōiugio, media quodammodo lotos sativa hæc existit.

DE SYLVESTRI LOTO.

Græcè, λωϊός ἄγριος: Latine, *Lotus sylvestris*, trifoliū sylvestre: Offi. melilotū: Hisp. Lusit. melgas: Ital. Gall. melilot: Ger. Guldē klee oder steinklee.

Enarratio CXIII.

Sylvestris Lotos, siue trifolium sylvestre, ea

v v s est

Sylvestris lotus.

est herba, quam, hodie vniuersa fere Italia, Germanis, ac Gallia, pro vero meliloto vsurpant, De quo Galenus citato loco ita dixit: Semen agreffis loti, secundi est ordinis calfacientium, habetq; nonnihil absterforium: porro Aegyptiæ loti semen etiam in panes fingitur.

CONSTANTINVS.

Lotos arbor est & herba: arbor est Celtis, siue faba Græca Plinio, Ruellio agrifolium. Sed de hac Dioscorides li. j. cap. 135. Theophrastus de histor. plant. lib. iij. Plinius lib. 13. cap. 17. Ac Galenus 7. simpli. celebravitq; Lotophagos Homerus Odys. 9. Lotos vero herba & terrestris & palustris est, quod Homeri interpres videtur ignorasse, qui tantum aquaticam agnoscit, cum Lotos illa rosida quæ Homerus (vt etiam recitauit Plinius lib. xxij. cap. 21.) inter herbas subnascentes deorum voluptati primam nominauit, campestris herba sit. Locus est Illid. §.

Τοῖσι δ' ἄλλοις ἄνθρωποις δὲ καὶ τοῖσι θεοῖς πίνουσιν,

ἄλλοις δ' ἐποθεύει ἰδὲ νεόνοισι ἢ ἄνευνοισιν.

Huius generis loti, herb. rj nouem j. ecies obseruant, inter quas reponunt fertulam Campanam qua melilotus est Dioscoridis: in floribus differentia est, lutei & albi. Tertium & quartum genus Tragus refert ad Meliloton Serapionis. Est etiam Lotus trifolia quam idem Silicia, id est fanigraci, syluestre genus esse voluit. Ea est flore puniceo ex candidi & purpurei mixtura. Sexta Lotus est Syluestris, Fuchsio saxiphraga lutea, Trago Medica Dioscoridis. Reliquæ sunt, Melilotus vulgaris alijs lotus syluestris, alijs lotus urbana, quam Gesnerus Oxyn esse Plinij existimauit, cuius opinionem improbat Mathioli: Et lagopi duplex species inter quas est herba trinitas dicta. Iam sequitur Lotos aquatica, de qua præter Theophr. lib. iij. de historia plantarum, & Plin. lib. 13. cap. 17. copiosè meminit Herodotus lib. ij. Homerus etiã ipsam equorum pabulum facit lib. ii. Iliad.

ἰπποὶ δ' ἐπὶ ἀγροσίου δὲ πίνουσιν

ἄλλοις ἰσὶ πρὸς ἀγροσίου δὲ πίνουσιν ἢ ἄνευνοισιν.

DE CYTISO.

Græcè, κύτις & Latinè, Cytisus.

Enarratio CXIII.

IN dignoscenda Cytiso herba, multi decepti sunt, ignorant quòd vera cytissus, ea sit herba, quam vulgus trifolium odoratum appellat, vt eius figura & odor attestantur,

tur, & qua equi & iumenta multum in esu oblectantur. Cuius causa Itali eam trifolium caballinum nominant, imo ita ea beluæ delectantur, vt hordeum illius loco respuant, quod doctissime à Mathiolo Senensî primo animaduersum fuit, & non immerito Hispani, herbam, & Itali fœnum maxime laudant, in quibus cytiseum maxime abundare vident: de qua Plinius merito libr. xiiij. cap. 22, ita tradit: Frutex est & cytisus ab Aristomacho Atheniensî miris laudibus prædicatus, pabulo ouium: aridus vero etiam suum: Spondetq; iugero eius annuos per pluris vel mediocri solo redditus. Vtilitas herbosa, ergo & eo lætior satietas quod perquam modico pinguescunt, & quadrupedia, ita vt iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atq; in aqua decoctum potui cum vino dari iubet, & firmiores celliosesq; infantes fore, & cætera: De quo Galenus lib. vij. de Facul. simpl. medic. ita tradit: Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, vt malua.

Mathiolus
Senensis.

Cytisus
lac euocat.

CONSTANTINVS.

Erantem Mathiolum hoc in loco, vt ipse se retractans sapienter confessus est, Amatus Lusitanus pace sua dixerim, incautè & inconsideratè sequitur, laudatq; intempestiuè in errorem incidens, in quem ille prius impegit. Cytisus enim trifolium odoratum esse non potest, quia trifolium odoratum herbarijs, vt Lonnicero, nihil aliud est quam Asphaltion Plinij, & trifolium Dioscoridis, quod singulis annis emoritur. Cytisus vero Dioscoridi frutex est, quem Plinius lib. xvj. cap. 40. Et lib. xvj. cap. 38. nec non Columella lib. v. cap. 8. inter arbores adnumerant. Equidè ipsum vidi in hortis Abbatiæ sancti Germani Lutetiæ Parisiorum, omnibus Dioscoridis notis congruentem. Luculentus etiam accedit testis veram Cytisum iam inuentam esse, Iacobus Dalechampius omnium quos vnquam mihi videre contigit doct. sissimus, atque amanti sissimus, ob hocq; anima dimidium mea. Is ita hanc plantam depingit: Cytisus in hortis Franciscanorum Lugduni v. situr, frutex vltimam altus, ramus multis, canis, folio perpetuo sanguinaci, flore pisti, luteo, nigris maculis compuncto, semine genista in corniculatâ siliquis: floret hyeme tota vsq; ad Aequinoctium: Aestate siliquatur, fructum Autumno perficit: folia Erucam olent, & gustata Cicer recens

recens sapiūt. hac ille omnia curiosissima obseruatione, vt est homo admirabilis industria, atq; diligentia. Sed etiam praeter hac qua verissimè descripsit, radicis, quam erutam item aspexi, notas ap- pingam, vt completa sit descriptio. ipsam pro fruticis proceritate, crassissimam habet, albam in profundū aēlam obliquando, omni- umq; huiusmodi generis tenerrimam: qua pro comperto euidentis est ratio, cur tota hyeme floreat: tunc temporis videlicet, vegetali calore aduēto, & vberiore alimento, fructuosam alioqui plan- tam, maximeq; obedientem pra teneritate radicis, proluciente ad fruticandum cum minime sit alsiosa. N. smq; vti & testatur Plinius lib. xvj. cap. 38. tota ossēa Cytisus, sicuti item Ilex, Cornus, Robur, Ebenus, Morus, Lotos & qua sine medulla esse dixit. At è contra- rio, totum è carne corpus fico. Idem author fruticosam esse testatur, vt alterum genus Ebeni quod tota India dispersum est: Atq; hoc lib. xij. cap. 3. sed lib. xvj. cap. 40. post loton, & robur exalbur- natum, siccissima ab ipso statuitur Cytisus, cui nigricans color, & qua proximè ad Ebenum accedere videatur. Cytiso item non secus ac vltimo ramulosa esse folia, ex eodē authore ostendi potest lib. xvj. cap. 24. Quam proceram autem sit probari quoque potest ex Galeno libro 1. de Antidotis, ipso siquidem authore, Cytisus non plus se subicit, vel altius assurgit quàm est myrti magnitudo. A rei Ru- stica scriptoribus, Cytiso & ipsi principatus datur in pabulis, non minus quàm Ocymum boum causa seri consueto, vt mihi quoque testis est Plin. lib. xvij. cap. 16. Qui similiter de hac planta affa- tim dixit inter frutices lib. xij. cap. 24. Sed omnium auidissimè Cytisum consecrantur capra, quod & Theocritum non latuit: in- quit enim is scienter & appositè:

Αἰεὶ τὸν κνῆριον, ὃ λῶκ & τὸν αἰετὰ διῶκε.

Quem imitatus non minus conuenienter, scientius etiam paulo, duabus notis appositu, Virgilius expressit: Florentem Cytisum sequitur lasciuia capella. Expeditur item ab apibus, nō aliter quàm melissophyllon, aut casia, aut cerynthæ ignobile gramen. Qua cau- sa est, cur propter apum aluearia Cytisum seri iubeat Plinius lib. xxj. cap. 12. Columella lib. ix. cap. 4. satium ponit & qui sua sponte, hac qua sponte prouenit species, est ea quam describit Mar- cellus empiricus. Eius hac est dictio: herba esi vel frutetum, quod maxime circa sepēs vinearum nascitur, Latine Cytisus dicitur, vir- gultis est subtortis vel curuis: folijs oblongis bene virentibus, flori- bus conclusis, oblongis, albis, vel galbines, bene olētibus, id est mel- lito odore. frutetum ipsum semper virens astate atque hyeme. Pi-

flura quam profert Tragus pro Cytiso Dioscoridis, nisi quid me fallit, hoc Cytisi genus exprimit. In summa locis adductis concludi potest Cytisum & inter arbores, & inter frutices siue herbas censeris: generisq; differentia à Plinio distingui, ut in arbore femineo utatur in frutice masculino: quod mihi obseruatione indignum visum non est.

DE LOTO AEGYPTIA.

Græcè, λωτός ὁ ἐν αἰγύπτῳ: Lat. Lotus Aegyptia.

Enarratio cxv.

Hanc hucusq; non vidimus, eam tamen speciem fabæ Aegyptiæ ignami dicti, esse, pro re certa teneo, cuius quoq; radices, in victus vsu, hominibus sunt, & de ea Theophrastus lib. iiii. de Historia plantarum, cap. 10. sermonem habet: Galenus quoq; ubi de loto agit, ita tradit: Porro Aegyptiæ loti semen etiam in panes fingitur: cæterum lotus hæc Aegyptia, proprie Andacocha est, non vero quæuis altera loti species, ut multi putant.

Lotus Aegyptia.

Andacocha lotus Aegyptia est.

DE MYRIOPHYLLO.

Græcè; μυριόφυλλον: Latine, Myriophyllum, mille folium aquaticum: Germanicè, Vvasserfenchel, oder vuassergarb.

Enarratio cxvi.

MYriophyllum nõ est millefolium vulgare, ut abunde capite de Stratiote terrestri, mille folio dicto diximus. Hæc herba in palustribus nascitur locis, nõ multum vulgari millefolio absumilis.

Myriophyllum.

DE MYRRHIDE HERBA.

Græcè, μύρρις, Latine, Myrrhis: Vulgo cicutaria: Gallicè, persil d'Asne: Germanicè, Vvildkœrblin kraut.

Enarratio cxvii.

Non est cerefolium myrrhis, ut iam diximus. Est vero Myrrhis herba cicutaria dicta, cerefolio admodum similis, & ubiq; obuia, quæ Salmanticenses abundant, & de illius viribus, ita meminit Galenus lib. vij. de Facul. simpl. medic. Radix eius est odorata & dulcis, mensisque

Myrrhis cicutaria herba est.

felque mouet, necnon thoracem atq; pulmones purgat, calfacit itaq; secundo ordine, cum partium tenuitate.

DE MYAGRO.

Græcè, μβαργός, Latinè, Myagros, melampyron, triticum nigrum; Gallicè, Cameline, camamine.

Enarratio CXVIII.

Myagros.

Refert Ruellius libr. iij. de Natura stirpium, cap. 126. myagrū in Gallia nasci, & in cāpis feri, à Gallisq; camelinam, vel cameminam appellari. Cæterum dicitur quoq; melampyron, id est nigrum triticum, herba hæc, ex cuius semine oleum exprimitur non solū lucernarum luminibus, sed pauperū condimentis conueniens. In Belgica quoq; regione nouimus nos plantam feri ramosam folio hederaceo, gallinis, & alitibus dicatam, quia eius semine maxime gallinæ oblectantur, & ex eo quoque promiscue cum aliis seminibus, oleum exprimunt, de quo Galenus lib. vij. de Facult. simpli. medic. ita tradit: Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

DE OENAGRA.

Græcè, ονάρρα: Latinè, Onagra.

Enarratio CXIX.

*Oenagra,
Onagra.*

Nec in Hispania aut Germania, Italiæue, vnquam herbam hanc videre potui, quæ ad domandos equos & alta cicuranda animalia optima procul dubio esset. De qua Galenus lib. viij. de Facult. simpli. medic. ita tradit: Onagri radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximeque ad vini facultatem accedit.

DE CIRSIO.

Græcè, κίρσιον: Latinè, Cirsion.

Enarratio CXX.

Buglossa.

Adeo Cirsion nostræ vulgatæ buglossæ respondet, vt omnino fatendum sit, eandam esse herbam, cui sententiæ Ruellius quoque patrocinatur, & merito; quia videmus buglossam aliquando triquetrum habere caulem, spinosum, ex cuius floribus nescio quid euanescit, vt animaduertenti notum euadet; nam in cæteris ita inter se respon

Cirsium.

bus, conditum ex sacchato paratur, conferva cordialis dicta.

CONSTANTINVS.

Officinarum buglossum species est Echij, etiam Fuchsis teste, cuiuscaulis rotundus, cum in Cirsio triangularis sit, habetq; Cirsion ab imo folia rosea, & in summo capitula in pappos abeuntia: quae etiam duo in buglossis vulgari desiderantur. Nisi pertinet igitur, Lusitanus Mathiolo et rationi refragatur: dum sequitur Ruellium. De Cirsio egit Plinius lib. xxvij. cap. 8. a quo lib. xxv. cap. 9. Buglossos boum linguae similis: cui praecipuum quod in vinum deiecta animi voluptates auget, vocatur Euphrosyon quod officinarum est horrago, hanc adhuc Angli in conuiuiis vino semper admiscunt conciliandi saporis gratia, & animi exhibendi causa: quod utrumq; saepe praestare compertum sit.

DE ASTERE ATTICO.

Graeca, ἀστὴρ ἄττικος: Lat. Aster Atticus, inguinalis herba, inguinaria, buboniū: Vulgò stellaria herba, alibia herba: Ara. astaraticon Ger. Sternkarut.

Enarra

respondent, vt spectanti nulla dubitandi maneat occasio. Pròinde Mathiolus in hac re, minus bene dixisse crediderim, cum cirsium alteram herbam à buglossa esse contendat. Dicitur vero cirsion, quia varicibus conueniat: Nam vt tradit Andreas Herbarius, eius radix vbicunq; varices infestant, religata, dolores finit. Hodie vero ex ea cum syrupus, tum stillatitia aqua, in officinis habentur, febribus, & in adustione inclinatis humoribus cōducentes: nō minus quoque ex huius herbae floribus cordiali-

Mathiolo
errat.

Enarratio CXXI.

Nascitur vbiq; herba ista, quam nonnulli pharmacopolarū, filium ante patrem vocant, & eam alibiū vulgares appellant, vt Leoniceus doctissimus vir, in eo libello, quē de morbo Gallico edidit, indicauit. Aduertendum tamen, quōd Serapio, herbam istam inguinarīam, cum eryngio confundit, quanquam tamen non sine errore ingenti. Dicitur vero aster Atticus stellaria herba, quōd foliola stellarum modo disposita habeat, de qua Galenus lib. vj. de Facultat.

Aster Atticus Inguinalis. simpli. medicamento. ita tradit: Aster Atticus, partim quidem digerens est, partim autem refrigerans, verum id non adstringit. Est & alia herba stellaria quoq; dicta, quam multi Alchimillam, alij vero pedem leonis appellant, quæ maluæ folia habet, sed duriora, neruosiora, ac magis crispa, in quibus per circumferentiam extremitates octo dentatæ sunt, & ita dispositæ, vt cum folia ex toto aperta sunt, stellæ modo eradiare videantur: nam huic caulis in altum crescit, ex quo ramuli plures nascuntur, in quorum summitatibus, flores quidam stellæ modo dispositi sunt, qui ex luteo virescunt: Porrò illius radix digitalis crassitudinis est, longitudinis vero dodrantalis & amplioris. Nascitur autem herba hæc Maio mense, floret vero Iunio. Multis dotata viribus herba hæc est, de qua Author ille qui ad Pandectas additiones adiecit, ita inquit: Stellaria herba nascitur in montibus Appennini, quæ folia maluæ gerit, & mirabilem habet proprietatem, scilicet ad reddendas steriles mulieres, sæcundas: illis quolibet mane coclear vnum prædictæ herbae,

herbæ, in puluerem redactæ, cum brodio capi, vel vino generoso, per viginti dies, in potu propinando, Quibus nos addimus, modo mulieres steriles fiant & non concipiant, quia ob lubricitatem humorum, semen genitale non retinent. Est enim herba hæc constrictoria, & ea de causa, eius siccæ herbæ puluis, iis qui ex alto cadunt, securissimo iuuamento conceditur, modo in decocto eiusdem herbæ, vel aqua stillaticia detur, non minus quoque contra enterocelas valet, & muliebres menses cōstringit, imò ita mulierum genitalia cōstringit huius herbæ decoctum, aut stillaticia aqua, vt corruptas æque ac virgines reddat, modo super decocto ad aliquot infedant dies, non minus quoq; pendentes mamillas, rotundas, ac duras, contractasue reddit.

DE ISOPYRO.

Græcè, *ισόπυρον*: Latine, *Isopyron*.

Enarratio CXXII.

Ignoratur hodie, quæ Isopyron herba sit.

DE VIOLA PURPUREA.

Græcè, *ἰὸν πορφυρεῖον*:

Lat. *Viola purpurea*:

Hispanicè, *Violetas*:

Italicè, *viole mamole*:

Gal. *violette de Mars*:

Arab. *sonofrig*: Ger-

manicè, *Blauu viol*,

oder *Mertzenviolē*.

Enar. CXXIII.

Non minus ornamentum violæ, quam rosæ Officinis hodie præbent, quæ non solû purpureæ, sed etiam albæ, & inodoræ frigidioribus quibusdam locis nascuntur: Ex violis multoties

Viola purpurea.
Syrupus violatus solutius.

Viola purpurea.

x x in

in infusione repetitis, syrupus violaceus solutiuus, non minoris vis, ac syrupus rosaceus solutiuus, siue multarum infusionum dictus, conficitur, quo in pleuritide, ac pectoris vitiis, pro expurganda aluo, ad quatuor vsq; uncias, utimur. De viola ita meminit Gal. li. vj. de Facul. simpl. med. Ios, id est, viola, eius folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident, proinde tum per se, tum cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant, imponuntur, & ori ventriculi aestuanti, & oculis. Plura vero de violis apud Mesuen legito.

DE CACALIA HERBA.

Græcè, κακαλία; Latine, *Cacalia*.

Enarratio CXXIII.

Cacalia
herba.

Cacalia.

Quæ Acacali conueniunt, Cacaliæ Plinium tribuisse deprehendimus: nouimus autem nos, acacalim fruticem ericæ non ab similem, fructum rotundum, album, margaritis simillimum ferre, vt primo libro diximus. Quæ omnia Plinius cacaliæ libro xxv, cap. ij. tribuit, dicens: Cacalia siue leontice vocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè, huius grana quindecim in oleo macerantur, atq; ita aduerso capillo caput in-

Cascauus
Galeni, ca-
calia est.

ungitur: porro Galenus de cacalia ita sub cascano tradit, libro septimo, de Facultatibus simplicium medicamentorum, Radix cascani, crassam emplasticamque & exiccantem habet essentiam, sed mordacitatis expertem, quare macerata vino sicuti tragacatha, & linctæ, aut comansa, arteriæ asperitates sanat.

DE

DE BVNIO.

Græcè, Βένιον: Latine, *bunion*, *napum*, *scopa regia*.

Enarratio CXXV.

NON ubique ut multi autumant *bunion* nascitur, quod Bunion.
 ex Argenta, quum apud Ferrarienses agebamus, ad nos delatū est, caule quadrangulo subtili, folio verò apij, nam radicem omnes prætermiserunt, quam ipse hucusq; non vidi, ob cuius forsan cum rapis & napis similitudinem, multi raporum simul genus esse dixerunt. cæterum huius decoctum purgationibus fœminarū, vesicæ & vrinæ, vtile esse. certum est, & ut tradit Galenus libro vj. de Facultat. simplic. medicam. adeo exçalfacit, & ut vrinam moueat, & menses prouocet.

DE PSEVDOBVNIO.

Græcè, Ψεῦδοβένιον: Latine, *pseudobunion*, *falsum bunium*.

Enarratio CXXVI.

HÆC herba, ab Italiae herbariis visa non est, nascitur Falsum Bunium.
 autem in Creta tantum, cuius semen contra venena efficacissimum medicamen est, & ea de causa Antidotis miscetur.

DE CHAMAECYSSO.

Græcè, Χαμάκισσος: Latine, *chamacyffos*, *terrestris hedera*, *Vulgo hedera terrestris*: German. Grund reb, oder Gundelreb.

Enarratio CXXVII.

HÆC nisi illa sit herba, quam terrestrē herbam, & terrestrē hederam appellant, quæ illa sit ignoratur, de qua Galenus lib. viij. de Facult. simplic. medic. ita tradit: Chamacyffos.
Hedera terrestris.
Chamacyffos, flos eius admodum amarus quum sit, iecur obstructum aperit, daturque & coxendice laborantibus: Cæterum Ruellius, hanc a se in Gallia visam, longe à terrestris & viticosa illa dicta herba differente testatur.

DE CHAMAELVCE.

Græcè, Χαμαίλιβκι: Latine, *chamaleuce*, *chamæpeuce*: Germanicè, *Sevvdannen*.

Enarratio CXXVIII.

*Chamaeleu-
ce.* **T**Ametsi indifferenter caput hoc, de chamaeleuce vel
chamaepeuce legatur, Plinius tamē tanquam de re-
bus diuersis sermonem habet, libro xxiiiij, cap. 15. de Cha-
maeleuce sic dicens: Chamaeleucen apud nos farranū, siue
farfugium vocant, nascitur secus fluuios, folio populi, sed
ampliore, Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atq;
is nidor per infundibulum imbibitur, in vetere tussi. De
*Chama-
peuce Pli-
nij chama-
leuce Dio-
scoridis est.* Chamaepeuce vero, ita inquit: Chamaepeuce laricis foliis
similis, lumborum, & spinæ doloribus propitia est. Quæ
herba, cum iis quæ à Dioscoride dicuntur, multum con-
ueniunt, vt iure dicendum sit, chamaepeucen Plinij, her-
bam esse de qua Dioscorides in præsentī agit, Galenus ta-
men sub Chamaeleuce, lib. viij. de Facultatibus simplic.
medicamentorum ita tradit: Chamaeleuce, calfacit quo-
dāmodo tertio ordine, siccatur primo.

DE BUGLOSSO.

*Græcè, Βόγλωσσος: Latine, buglossus, borrago:
Hispanicè, borraienes,
borraies: Italicè, bor-
ragine: Gallicè, bour-
rache, ou bourroche:
Germ. Borretsch.*

Borrago.

Enarratio CXXIX.

Dioscoridis & Græ-
corum buglossus,
nostratum est borrago,
De qua carmina ita te-
runtur:

Ego sum borrago qua
tria dona ago,

Gaudia semper ago, sem-
per vireSCO, & in omni tem-
pore cresco.

Buglossum.

Ex ea

EX ea syrupus paratus habetur; non minus aqua per campanam elicita, ac ex floribus conditum cum saccharo, inter cordiales dictas conseruias primatum obtinens; Cæterum, ob id quod lætitiæ buglossus inferat, multi Græcorum nepenthen buglossum esse dixerunt, inter quos Erasmius Roterodamus in sua Moria, nominandus venit. Galenus verò de buglossò, lib. vj. de Facut. simplic. medic. ita tradit: Humidæ calidæq; temperiei est, vinisque iniectum hilaritatis causa esse creditur, sed gutturis etiam lenit aspredinem, si melicrato coctum sumatur.

Buglossus
nepenthes

DE CYNOGLOSSA.

Græcè, κυνόγλωσσος: Latinè, cynoglossa, canis lingua, Hispanicè, viniebla, lingua de perro: Italicè, lingua di cane: Gallicè, langue de chien: Germanicè, Hundszung.

Enarratio cxxx.

Vera cynoglossa, omnes Hispaniarum seplasiarum vtuntur, quam sua voce, vinieblam vocant: secus autem Italiae mangones, qui cynoglossam alteram lata folia habentem pro vera vsurpant. Est autem vera cynoglossa herba folia oblonga, crassa, & hirsuta habens, quæ rotæ modo, instar Solis depicti, absque caule, flore, & semine apparet, ex qua pillulæ de cynoglossa dictæ, pro euocando somno parari debent: frigida autem natura herba hæc est: de qua Galenus nullam quod sciam mentionem fecit, libris suorum Simplicium.

Cynoglossa
sa

Vera Cynoglossa

DE PHYTEUMATE.

Græcè, φύτευμα: Latinè, Phyteuma.

Enarratio cxxxI.

Hodie hæc ignoratur, quæ apud Venerem deam forsitan reperiui possit, quam amoris tantum conueniat.

DE LEONTOPODIO.

Græcè, λεοντόπους: Latinè, leontopodion.

Enarratio cxxxII.

Et hanc quoque Venus sibi seruata occultatamq; habet, quia amorum veneficis valere tantum dicitur.

Græcè, ἵππογλωσσῶν: Lat. hippoglossum, Ital. bonifacia, bilingua: Hispani. lengua de cavallo: Gallicè, langue de cheual, ou boniface: Germanicè: Zepflin kraut.

Enarratio CXXXIII.

Hippoglossum.

Hippoglosson.

Hippoglossum differentē esse herbam, à lauro Alexandrina, satis ex Dioscoride percipi potest, qui vtriusque historias differentes facit, tum etiam quia viribus, dispares eas quoque constituit. Est enim hippoglossus siue hippoglossidion, eadem cum lauro Alexandrina, nisi quod plerunq; in hippoglossio ex maiori & vero folio, minus folium ex medio nō oriatur: quod si illi inesse aut nasci contigerit, nunquam inter illa duo folia, fructum rubrum illum gigni videbitur, qualem in lauro

Alexandrina oriri percipimus: & ea de causa, laurus Alexandrina à Theophrasto epiphyllocarpos nominatur, quia intra duo folia fructum rubrum ciceris magnitudine fert, quàm nonnulli masculum, hanc verò Hippoglossum de qua agimus fœminam appellitant, cuius foliorum vel radicis puluis, drachmæ pondere in potu, contra matricis præfociones valet, veluti contra intestinalem ramicem, quanquam in initio potius obesse quàm prodesse appareat: & ea de causa, primis diebus brachiali ligatura optime fasciandus est æger, vt suæ renitatur potentia, sed postea paucis interpositis diebus, mirum in modum agglutinatur, consolidatve.

117
Alexandrina.

Epiphyllocarpos.

DE ANTIRRHINO.

Græcè, ἀντιρρινος: Latine, antirrhinon, anarrhinon, bucranion: Hispanicè, cabeza de ternera: Italicè, antirrhino: Gallicè, moron violet, ou oeil de chat: Germanicè, orant.

Enarratio CXXXIIII.

Nascitur variis in locis antirrhinon, herba folio maiori anagallidis, fructu verò paruo, sed vituli capiti perquam simile, vnde nomen traxit, quam apud Belgas primo mihi monstrauit Simon Solsiensis pharmacopola diligentissimus. Qui antirrhinon, apparine similem faciunt, omnino errant, in qua re non minus Plinius taxandus venit; quò antirrhinon lino assimilat, eamq; lychnim agriam appellat. Nam etsi antirrhinon flore purpureo lychnidi simillimo insigniatur, non ea tamen de causa, antirrhinon lychnis syluestris dicenda est herba: quum tantum inter se differant, quantum penicillum ab arca. De qua Galenus lib. vj. de Facultatibus simplicium medicamentorum ita inquit: Semen habet inutile, estque cum bubonio similis facultatis herba.

DE CATANANCE.

Græcè, κατάρκην: Latine, catanance: Hispanicè, unhas de gato: Italicè, unge de gatto herba.

Enarratio CXXXV.

Nascitur catanance in maceris, & prope vineas, siliculis aduncis, paruis, quæ quum exiccantur, tanquam milui aut cati vngues apparent, qua de causa, Hispani, herbam hanc cati vngues appellant: secundam vero, hætenus non vidi, non est tamen bistorta vt Ruellius falso credit, vtramque verò ad amorù veneficia valere, illisque ad eundem effectum, Thessalas mulieres vti Dioscor. testatur.

CONSTANTINVS.

Catanancen thessalam herbam quam Plinius libro xxvj. cap. 8. describere superuacuum putat, cum sit vsus eius ad amatoria tantum, in pratis de Gentily Lutetia Parisiorum agri atque territorij sæpe vidi: cantabricam ipsam vocant herbarij. Cuius alibi picturam & descriptionem proferemus ex diligentia do-

Elisimi & mihi amicissimi viri Iacobi Dalechampij. Nam quam Lonicerm pro Catanance ostendit, est species Isatidis.

DE TRIPOLIO.

Græcè, Τριπόλιον: Latinè, tripolium, Serapionis turbit.

Enarratio cxxxvi.

VOcat Serapio tripolium turbit, quod hodiernum non esse turbit tam album quam nigrum, officinis commune, vel ex hoc satis probari potest, quia radix à Barbaris & Mauritanis hominibus turbit dicta, & hodie seplasiariis vulgaris; absq; odore est, nec in ea feruidus aliquis sapor percipitur: imò si Actuarius viro Græco, & doctissimo fides habenda sit, à quo Mesue multa mutuatus est, & suo inseruit operi: fatendum proculdubio est, turbit album radicem esse alypi herbæ, nigrum verò turbit, pityusæ, vt propriis capitibus abunde diximus. Cæterum Plinium confudisse tripolium cum polio, ac quæ tripolio debebantur, polio non sine ingenti errore tribuisse, certum est. De tripolij verò viribus ita tradit Galenus libro viij. de Facultat. simplic. medica. Tripolij radix gustanti æris est, & facultate calida in tertio excessu.

DE ADIANTO.

Græcè, ἀδ' ἰανθον: Latinè, adianton, capillus Veneris:

Hispanicè, culantrilho de pozo: Lusitanicè, auen-

qua: Italicè, capel Veneris: Gallicè, capilli Veneris:

Germanicè, vuidertod, fravüenhar.

Enarratio cxxxvii.

ADiantum officinis hodie capillus Veneris dicitur: cuius duæ species habentur, & de illis Plinius lib. xxij. cap. 21. sermonem habet, dicens: Aliud adiãto miraculum, æstate viret, bruma nõ marcescit, aquas respuit, perfusum mersumque sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur. Vnde & nomen à Græcis, alioqui frutici topiario. Quidam callitrichon vocant, alij polytrichon, vtrunq; est ab effectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in vino cum semine apij adiecto oleo copiose, vt crispum densumq; faciat: defluere autem prohibet. Duo eius genera, candidius & nigrum breuiusque. Id quod minus est

polytr

*Adiantum.**Polytichon.*

polytrichon, aliud trichomanes vocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, foliis filicis, ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt. Omnia autem e contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, vmbrosas petras, parietuq; aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia, quòd miremur, cum aquas nò sentiat, calculòs e corpore mire pellit, frangitque, vtiq; nigrum. Qua de causa potius quàm quòd in saxis nasceretur, & à nostris saxifragum appellatù crediderim, & c. Ex quibus videtis, Plinium dixisse, adiantum ideo appellari, quoniam etiam aqua aspersum nòn madefiat, quem tamè effectum, harum rerum maximus experimentator Antonius Musa Brasauola, falsum esse depræhèdit, cui & nos quoq; assentimus, qua de re, adiantum potius dici ex puteis quos coronat, & propter id madida nòn est, vel quia nunquàm attingat aquas, credendum est: pectoralis enim herba hæc est, & vt refert Galenus in calore & frigore adiantum symmetrum est, siccatur tamen & extenuatur, & digerit, caput ex alopecia gla-

*Adianton
cur dica-
tur.*

*Adianti tē
peratura.*

brum capillis vestit, strumas & abscessus digerit, potum lapides frangit, viscidorum crassorumque è pectore pulmoneque excreationibus non mediocriter confert, ac denique ventris profluuium sistit.

DE TRICHOMANE.

Græcè, Τριχομανές: Latine, trichomanes, polytrichum, callitrichum: Hispanicè, politrigo: Italicè, politrigo: Gallicè, polytricon: Germanicè, Vvidertodt, abthon, oder steinfeder.

Enarratio CXXXVIII.

HAec altera adianti species est, trichomanes dicta, quam quoque polytrichum, quia multas trichas, hoc est capillos faciat, appellant: vel potius, callitrichum, quia pulchras trichas emittat. Falluntur quidam, qui callitrichum, polytrichum, ac trichomanem tanquam tres differentes herbas faciant, inter quas saluiam quandam transmarinam, herbam folia lata habentem ostendunt: quum tamen, callitrichum, polytrichum ac trichomanes una tantum sit herba, hodie officinis, polytrichum dicta. Porro si quis trichomanem capillum Veneris esse contenderit, adiantum vero officinarum polytrichum, non multum resistemus, quum ut dixi utraque easdem habeat vires: ut testatur Galenus lib. viij. de Faculta. simpl. med. diceas: Trichomanes eadem præstat quæ adiantum.

DE XANTHIO.

Græcè, Ξάνθιον: Latine, xanthium, lappa minor: Hispanicè, lappa menor: Italicè, grapellas, lappola menor: Gallicè, gloutteron, ou grapelee: Germanicè, bettlers leufs, oder klein kletten.

Enarratio CXXXIX.

Nascitur lappa hæc minor passim, prope vias, & exsiccatos lacus, folio atriplicis, fructu vero hirsuto, oliux

Xanthium.

oliuæ magnitudinis, qui
 quum exiccatur tenaci-
 ter hæret, non adeo ta-
 men potenter, vt fructus
 personaciæ: nam fru-
 ctus personaciæ rotun-
 dus umbilici figura est:
 Xanthij vero oblongus,
 oliuæ æqualis: item,
 personaciæ folia habet
 ampla: Xanthion vero
 circinata tanquam tri-
 plicis, nasturtium odo-
 re referentia, de quo Ga-
 lenus libro octauo de
 Facultatibus simplicium
 medicamentorum: ita
 breuiter tradit: Xan-
 thij semen digerendivim
 obtinet.

DE AEGILOPE.

Græcè, ἀγίλοψ: Latinè, ægilops, fæstuca: Italicè, squa-
 la: Hispanicè, vna suerte d' auena montesina: Gal-
 licè, coquiole: Arabicè, dansir: Germanicè, Dau-
 ber habern.

Enarratio c x l.

Qvi ægilopem auenam esse credunt, omnino fallun-
 tur. Est enim ægilops herba frequenter inter hor-
 deum & auenam conspecta, folia hordei habens, caulem
 auenæ, in cuius summo grana multa gerit, colore rubra,
 inter quæ aristæ veluti capilli exeunt, & de ea Galen. lib.
 sexto, de Facultat. simplic. medicam. ita tradit: Digerendi
 vim obtinet, existens leuiter actis, vnde phlegmonas in-
 duratas, & ægilopas sanat.

Ægilops

DE BROMO.

Græcè, βρόμος: Latinè, bromos, auena syluestris:
 Hispanicè,

Hispanicè, auena montesinha: Italicè, auena saluatica: Gallicè, balle, & haueron: Germanicè, Vvild haberni.

ENARRATIO CXL I.

PRæfixit Dioscorides lib. ij. caput de auena domestica, siue satiua: nunc verò de ea quæ sua sponte in aruis nascitur agit. Est enim bromos aliud nihil quàm auena, de qua quòq; hic egit, vt cautos nos redderet, quòd Aegilops alia sit herba, à bromo auena dicta. Nascitur igitur auena sterilis, in campis similis satiuae, sed grano maiori, nigriori, ac hirsuto, de qua quoquè Plinius libro xxij. cap. 25. memoriam fecit.

DE GLAUCÈ.

Gracè, γλαύξ: Latinè, glauc.

ENARRATIO CXL II.

Glaux.

Polemonium giarca est.

Contendit Ruellius Gallus, in eo libro quem de herbarum & stirpium natura edidit, quòd glauc ea sit herba quam rutam captariam, galeguam, siue giarcam multi appellant: sed re vera falso, quum giarca polemonium sit, vt suo diximus capite. Quæ verò glauc herba sit, non satis constat, de qua Galenus lib. vj. de Facultatibus simplic. medicam. ita tradit: Glaux herba ex lacticianiis quum sit, calida quodammodo humidaque fuerit.

DE POLYGALO.

Gracè, πολύγαλον: Latinè, polygalum: Hispanicè, Lusitanicè, piorno.

ENARRATIO CXL III.

Polygalu.

Polygali tametsi Dioscorides perbreuè fecerit historiam vt coniecturis tamen assequi possum: frutex ille est, plures à se virgas genistæ persimiles emittens, in quarum summitate flos aurei coloris cernitur: optimi sane odoris. Vocant autem fruticem istum Hispani piornum, sapore amarissimum, ex quo magna pars Italiæ scopas parat: nec enim dubitandum est huius florem lactis abundantiam facere, tam enim suavis odoris est, & gratus.

DE

DE OSYRIDE.

Græcè, ὄσυρις : Latine, linaria.

Enarratio CXLIII.

OSyris multorum consensu linaria herba est, de qua officinarum septasarij cantant, Esula lactescit, sine lacte linaria crescit, Hæc verò, vernalis alio dicitur nomine, de qua Plinius lib. xxvij. cap. 12. ita inquit: Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in iis folia nigra ceu lini, semenq; in ramusculis nigrū initio, dein colore mutato rubescens, & c. In quibus verbis, Plinium aberrasse satis constat: quum quæ foliis Dioscorides tribuit, ille potius ad semen referat, vt consideranti notum erit. De Osyride verò ita meminit Galenus lib. viij. de Facultatib. simplicium medicamentorum, Amara est, & aperiendi vim obrinet, quare iecur obstructum adiuuat.

*Osyris linaria.**Vernalis.**Plinius errat.*

DE SMILACE ASPERA.

Græcè, σμίλαξ ἄσπερα : Latine, smilax aspera, hederæ Cilissa : Hispanicè, Lusitanicè, biguorda: Italicè, hederæ spinosa, rouo ceruino: Germanicè, Scharpffe vuind.

Enarratio CXLV.

SMilax aspera, proprie hederæ est, horrida tamen spinis, & ea de causa eam Theophrastus lib. iij. de Plantarum historia, capite vltimo hederam Cilissam, vel Ciliciam appellat, dicens: Hederæ ita se habet, Smilax, id est hederæ Cilicia amplexi caulis, ipsa quoque assurgit, fructus aculeatus, & velut præhorridus, folium hederæ paruum sine angulo, iuxta pediculi retinaculum, humectum, peculiare, quod medium illum callum qui instar spinæ animalium secat, prætenuem habet & interualla staminea, non ex eo porrecta, vt cætera, sed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem verò foliorum internodia consumantem. Villus ab eisdem pediculis, atq; folia tenuis, seq; conuoluens dependet: flos candidus, suauiter olens, verno proueniens tempore: fructus proximus herbæ solano, atque melothro, & maxime vix labruscæ vocitatæ: racemi pensiles vt hederæ sunt, verum

ad la

Smilax aspera.

aspera, quæ proculdubio, ubiq; folio volubilis sed aspero, & spinis horrido, arboribus circumvoluitur, vnde ab Italis stracia brague appellatur, ex cuius floribus albis odoriferis mulieres Hispaniarum aquam per campanam eliciunt, inter odoriferas aquas non postremas laudes habentem, & eius asparagos Itali in continuo victu habent. De cuius viribus Galenus lib. vij. de Facultat. simplicium medic. sub Smilace trachœa, id est aspera, ita inquit: Variis clauiculis suis, arboribus circumvoluitur, folia eius & acria gustanti, & vteni calida existunt.

DE SMILACE LENI.

Græcè, σμίλαξ λεία; Latine, *smilax lenis, conuoluolus, volubilis*: Hispanicè, *la campanella corriola maior, correguela maior*: Italicè, *voluchio maggiore*. Gallicè, *lisset*: Germanicè, *Vvind*.

Enarratio CXLVI.

Lenis Smilax, ea est herba quam officinæ hodie volubilem maiorem appellant: cuius quoq; recentiores plures

ad labruscam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt, colore fructus rutilus est, nucleos in vniuersum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, & parvulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger, peculiare racemis, quod per latera caulium lepiunt, postremo que caulis, racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo, vnde fit, vt extremo fructifera, & latere large fructifera ista spectetur. Hæc

Theophrastus de smilace

plures alias faciunt species, præter illam alteram cuius capite de cissampelo meminimus, inter quas lupulus nominandus venit, quæ Plin. salitarium lupulū vel repticiū lupum, ob id quod salices, & alias scādat arbores appellat, de quo nos plura aliās diximus, & ex eo syrupus in officinis concinnatus habetur. Cæterū smilax lenis, eandem fere cum aspera vires obtinet, vt testatur Galenus citato loco.

DE RUSCO.

Græcè, ὄξυμυρσολν, μυρσολν ἄγυεία: Latinè, oxymyr sine, ruscus, sylvestris myrtus: Hispanicè, ius barba, gil barbera: Lusitanicè, ssölinhadeiro: Italicè, pongi topi: Gallicè, fresione, & bousson.

Enarratio CXLVII.

Ruscus à seplasiariis & pharmacopolis hoc tempore, bruscus dicitur, frutex folia myrti habens, sed acuta, spinosave, fructum verò rubrum: cuius radices in vñ medico quotidie veniunt, & illis pro obstructionibus aperendis merito vtuntur. Cæterum, fruticem istum Græci sylvestrem myrtum appellant, à quo cubeba carpesium vocatum, longe vt dixi abest, cuius inaduertentia Arabes hallucinati sunt, vt Ferrarienses primo indicarunt.

DE LAVRO ALEXANDRINA.

Græcè, Ἰάφυν Ἀλεξάνδρεια: Latinè, laurus Idæa, laurus Alexandrina: Ara. gar Alexandria: Hispanicè, lauro Alexandrino: Italicè, lauro Alessandrino: Gallicè, laurier Alexandrin: Germanicè, Hals kaut, haucklatt.

Enarratio CXLVIII.

Differt Laurus Alexandrina, siue Idæa laurus, ab hippoglosso, quia laurus Alexandrina, fructum in medio folij, altero foliculo coopertum, rubrum ciceris magnitudine fert: hippoglossus verò sterilis est, nec fructum emittit, vt suo diximus loco. De daphne verò Alexandrina, siue lauro Alexandrina, ita Galenus prodit, libro vj, de Facultat. simplic. medic. Daphne herba quam Alexandrinam appellant, euidenter est calida, acris, & subamara,

Laurus
Alexan-
drina.

Hippoglas-
sus.

Emendatur
Marcellus.

potatq; tum vrinas, tum menses prolicit, Haftenus Gale-
nus. Cæterum herbæ huius folia, longe quàm rusci sunt
maiora, quod propter hoc dictū velim, quia in nonnullis
exemplaribus per Marcellum versis, minora folia quàm
rusci, herbā istam habere legitur, non sine menda tamen.

DE DAPHNOIDE.

Græcè, *Δαφνοειδής*; Latine, *Daphnoides*, *laureola*:
Hispanicè, *laureola*: Italicè, *laureola*: Gallicè,
Laureolle: Arabicè, *daphnides*: Germanicè,
Zeilant, vnd *seidelpast*.

DE CHAMAEDAPHNE

Græcè, *Χαμαδάφνη*: Latine, *chamedaphne*: Italicè,
chamedaphne. Hispanicè, *laurel baxo*, *laureoleta*,
Arabicè, *Chamedaphnes*.

ENARRATIO CXLIX. CL.

Mezereon
chamalea
est.

SVb eodem capite de daphnoide, & chamedaphne, quasi
herbis similibus, & eadem fere vires habentibus, Ga-
lenus sermonem fecit, vt apud ipsum est legere lib. vj. de
Facult. simplic. medic. sub sequenti ordine: Chamædaph-
ne, persimilis quidem est viribus daphne Alexandrinæ: Si-
cuti & quod daphnoides vocant: verum qui daphnoide
laureolam dictam, mezereon esse credūt, omnino fallun-
tur, quū mezereon longe alia sit res, vt capite de chamæ-
læa dicemus. Est enim laureola, herba siue frutex cubita-
lis altitudinis folia laurina habens, quæ linguam & fauces
feruido quodam sapore erodunt vruntve, cui flores albi
purpurascens insunt, & eam pharmacopolæ fere omnes
latis cognitam habent. Huic affinis chamædaphne est,
quæ vinca peruinca nō est, vt multi falsò rentur, quia vin-
ca peruinca, vt diximus clematis est: Vocat tamen Plinius
libro xxj. cap. ii. vincam, chamædaphnem, hac tantum de
causa, quia folia laurina habet, Sed re vera, Chamædaph-
ne alia est herba, scilicet cubitalis altitudinis, ramulo lin-
gulari crescens, folio tenui, lauri similitudine, vt ipsemet
Plinius describit lib. xxiii. cap. 15. Quæ omnia vt nostis,
à peruinca absunt, vt liquido constet, chamædaphnē non
esse peruinca, quum potius clematis peruinca sit.

DE HELLEBORO ALBO.

Græcè, ἐλλέβορος λευκός: Latinè, *Helleborus albus*,
veratrum album: Hispanicè, *verdegambre blan-*
quo: Italicè, *elleboro bianco*: Gallicè, *ellebore*
blanc, & veraire: Arabicè, *Cherbachem*: Ger-
 manicè, *Vveifs niels vvurtz*.

DE HELLEBORO NIGRO.

Græcè, ἐλλέβορος μέλας: Latinè, *Helleborus niger*,
veratrum nigrum, *melampodium*: Hispanicè,
verdegambre negro, elleboro negro: Italicè, *elleboro*
negro: Gallicè, *ellebore noir*: Germ. *Christvurts*.

ENARRATIO CLI. CLII.

Helleborum album 1.

gri, habentia flores albicantes, vel subluteos, viribus
 impotentiora sunt, & minus obnoxia, quàm illius flores
 purpurascens possidentis: vtcunq; tamen, albi & nigri

Scribitur *Helleborus*
 & *Eleborus*, sed *Hora-*
 tius cù duplici l. scribe-
 re videtur, cùm dicat,
Expulit helleboro mor-
bum, bilemque mera-
co. Cuius duo genera
 sunt, *album* & *nigrum*,
 vtrunque satis notum.
Album folia *plātagnis*,
 lata ad albedinem incli-
 nata habet: *nigrum* vero
 folia nigra herbacei co-
 loris, stricta, quibusdam
 partita diuisionibus, qđ
 non solum floribus pur-
 purascentibus reperitur,
 sed etiam albicantibus,
 & subluteis. Sed ani-
 maduertendum est, quòd
 genera hæc hellebori ni-

Helleborum album 2.*Helleborum nigrum.*

Hellebori radices, in vsu medico frequenter veniunt, quibus prisce indiscriminatim vtebantur, non plus albi radices quam nigri ægrotis dando, Sed albi potius pro euocando vomitu: nigri vero pro aluo subducenda. At recentiores & medici ab hinc trecentis annis, nigrum exhibent helleborum, album tanquam venenum formidantes, quo factum est, vt Mesue in suis Simplicibus dicat, Albus corporibus nostri temporis est molestus, imo est eis sicut venenum proprie præfocans: nigri autem vsq; ad tempora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis. Ex lunioribus quoq; Mathiolus Senensis, nigrum albo periculosorem facit, quia ita experientia depræhenditur, quum tamen hodie boni præctici nigro correcto tanquam diagridio continuo vtantur: Cuius correctio hæc est, ex pulueris elebori nigri, drach. i. cinnamomi, fœniculi, anisi, mastichis ana β . puluerizentur omnia subtiliter, & fiat puluis. Alij vero Mesue patrocinantur: quia ita quoque experientia venarunt, quæ sane diuersitas nõ aliunde orta est,

est, quàm ex regionum diuersitate, vna enim in regione albus potentior nigro est, altera vero niger, albo. Plures autem nouimus herbas, quæ vno in loco suas exacte seruant naturas; alibi vero ab illis degenerarunt, vt in cicuta videre est: quinimo in animalibus quoq; id euenire certi sumus, vt de serpentibus, araneis, & aliis variis animalculis, quæ regionibus frigidis venenosa non sunt, alibi vero veneno non carent, vtcunq; tamen, ab eorum substantiis, tanquam ab exitiali veneno fugiendum suaderem, quum vterque periculosus sit, & naturæ infestissimus. Solet tamen multis parari modis helleborus, quos ego nunc prætermitto, modo recitem id quod à nonnullis factitatum iri animaduerti: pomum enim accipiunt, quod multis hellebori nigri radicibus trāsfigunt, ac sub cineribus coquunt, à quo postea radicibus detractis, in hieme post longam syruporum propinationē, quartana rebellis affectis, comedendum tribuunt, quod valentissime purgat: & breui omnes fere quartana, & morbis eradicatu difficillimis, vexati liberantur. Compleri autē hoc opus posset, non tantum in pomo, quantum raphano, aut citonio, vt de scamonea Galenus lib. j. de Alimentorum facultatibus suadet agendum, vbi iubet excauata interiori cotonei parte, scamoneam imponi, & assari: postea vero concedit ipsum pomum mandi & nō scammonium: nam & in pane in furno excocto, hoc quoq; fieri potest, vt cæteros plures alios præteream parandi modos. Cæterum dicitur helleborus, vel helleborum, ab Helleboro fluuio prope Anticyram vbi optimus reperitur: niger tamen helleborus vt testatur in præfenti Dioscorides, melampodium à Græcis appellatur, ob id quod credatur, Melampum pastorem illum inuenisse, ac furens Præti filias curasse, cui subscribit Plin. lib. xxv. cap. 5. vbi adamussim de vtroq; helleboro sermonem habet, Coturnices ali helleboro, veluti sturnos cicuta, Galenus memoriæ commendauit, quod prius ab Aristotele dictum fuisse legimus, & à Theophrasto eius discipulo receptum, & ea de causa, coturnices in cœnis suis antiqui prætermiserunt: Cætera vero de helleboro prætermittimus, de quo Hippoc. libellum scripsit, & multa libris Aphorif. & de Morbis populariter vagantibus, dixit: & de eorum viribus ita dixit

Galenus, libro sexto de Facultat. simpli. medicamen. tam albus quàm niger helleborus, extergentis calfacientisq; est potentia, quam obrem ad alphas, lichenas, psoras, leprasq; accommodati sunt, Quin etiam niger si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribusue diebus, calum detrahit, dentibus prodest cum aceto colluentibus; Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deficcantium: porro niger gustu calidior est, Candidus amarior, Ex helleboro, syrupus hodie in nonnullis paratur officinis, qui contra morbum Gallicum difficilem & rebellem multum valet.

DE SESAMOIDE MAGNO.

Gracè, σισαμοειδὲς μέγα : *Latine, sesamoides magnum* : *Germanicè, leüß kraut.*

DE SESAMOIDE MINORI.

Gracè, σισαμοειδὲς μικρόν : *Latine, sesamoides minus,*
 Enarratio CLIII. CLIIII.

VT verum fateamur, hucusq; à nobis herbæ istæ visæ non sunt, Patauij tamen reperiri olim mihi dixit Gaspar de Gabrielis, nobilis Patauinus, vir singulari doctrina præditus, & herbarum ac simplicium maximus indagator, cui fides ampla tribuenda est: hodie verò ibidem quoque reperiri certus sum, præsertim in eo horto quem Illustrissima Respublica Venetorum, Herbis & fruticibus dicauit, vt in eo tanquam in promptuario quodam, omnes quoad fieri possit, plantæ satæ, ab omnibus videantur, & temporis necessitate, contra quemuis morbum, eas carpere possint.

DE SYLVESTRI

CUCUMERE.

Gracè, σίκυς ἀγροῦ : *Latine, cucumis agrestis, cucumis anguinus* : *Arabicè, Chese allimar* : *Hispanicè, cogonbrilhos amargos* : *Lusitanicè, pipinos de sancto Grigorio* : *Italicè, cocomeri saluatici* : *Gallicè, coucombre sauuaige, courge d'Asne* : *Germanicè, vuild cucumer.*

DE SVCCO CUCVME-
RIS SYLVESTRIS.

Græcè, ἐλατήριον. Latinè, elaterium: Vulgò, elaterio.

Enarratio C L V.

Cucumer sylvestris.

Ascuntur Cucumeres agrestes, vbique simili in planta, qua nasci solent cucumeres magnitudine glandis, qui facillime quum tanguntur, exiliunt, saltantue, ex quorum succo elaterium paratur medicamentum massæ modo concretum, officinis familiare, præcipuè pro exoneranda aluo, cui ætatem Dioscorides à biennio ad decennium vsque purgationibus accommodatam tribuit: quum enim decem annos supergreditur ineptum effici & purgationibus inutile tradit,

Dioscorid.
des emac.
lat. 116.

que lucernis admotum, facile eas extinguit: dicit facile accenditur: vt iure quis errorem istum in Dioscoride esse dicat. De qua Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medicamē. ita tradit: Tum ipse, tum eius succus quem elaterium vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, perutilis ad meditationes existit. Elaterium itaq; menses ciet, foetumq; perimit applicatum, ceu alia omnia amara & tenuium partiū: Summe siquidem est amarum, calfacitq; in secundo ordine, ac proinde etiam digerit, Sic enim eo angina laborantes inungunt quidam cum melle aut oleo veteri: bonum item est regio morbo affectis infusum cū lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atq; foliorū succus similem, sed imbecilliozem facultatē sortitur. Radix etiā abstergit, digerit, emollitq;. Cortex potentius desiccatur: cetera vero de elaterio apud Mesuen legito.

DE STAPHIDE AGRIA.

Græcè, *σταφίς ἀγρία*: Latine, *staphis agria*, herba pedicularis, pituitaria, vna syluestris: Hispanicè, *fabaz*, *paparraz*: Italicè, *staphusaria*, semence de frati: Arabicè, *Alberas*: Gallicè, *staphis-agrie*, ou l'herbe aux poulx: German. *Bismüntz*, oder *leüfs somen*.

ENARRATIO CLVI.

Dicitur *Staphisagria pedicularis* herba, quoniam eius commune semen & officinis familiare pediculos enecet. Hanc *Cornelius Celsus* lib. iij. capite xxj. & alij nonnulli medici, *vuam taminiam* vocant, sed falsò, quia *vuam taminiam*, vitis est nigra, de qua sermo in hoc libro habentur.

Staphisagria.
Pedicularis herba.
Vuam taminiam.

Staphis agria.

duſ eſt, de hac vero ſtaphidagria, ſub agreſti vua, Galen. lib. vj. ſermonem fecit, quum dicat: At agreſtis, vehementer acris exiſtit, adeo vt ex capite purget, abſtergatque valenter. Itaq; ad pſoram accommoda eſt, ſed & vrendi vim habet.

DE THAPſIA.

Græcè, θάψια: Latinè, thapſia: Hiſpanicè, Luſitanicè, otóm: Italicè, Gallicè, thapſie.

Enarratio CLVII.

Dicitur Thapſia quia in Thapſio inſula prope Siciliaſ Thapſia
 abunde proueniat, & in ea primo inuenta fuerit, quæ variis aliis in locis creſcit, vtpote apud montem Garganum, Sancti Angeli dictum, prope Apuliam, non minus in Hiſpania, Luſitaniaque feliciffime naſcitur, præcipue apud Conimbricenſes, prope fanum diui Antonij, vt alios fileam locos, Dioſcoridis hiftoriæ in vniuerſum reſpondens, quam ibidem à thapſia, corrupta voce, Tom appellant mulieres, & eam ad fugandos dæmones uſurpant, & ea de cauſa de ea quoq; prouerbium circumferunt, quod ſic noſtra lingua ſonat, Eu ſom otom, quæ odiabo fuge, donde euſom, & Latinè ita dici poteſt, Ego ſum thapſia, ex qua præſente, dæmones auſugiunt: Cæterum, hanc omnes ſcholasticos Conimbriceniſis academię, veluti cæteras cognouiſſe herbas, non dubitarim, quum præceptore Reinoſio viro grauiffimo, ac doctiffimo vtantur, quem, quum primū ex Italia in Hiſpaniam reuocatus eſſet, apud Almediam oppidū, interueniente fratre meo Petro Brandano, inuiſi, vt tanti hominis amicitia mihi conciliarem. Sed vt ad thapſiam reuertar, Theophræſtus lib. ix. de Plantarum hiftoria, cap. 22. de ea ſermonem habet: non minus Plinius lib. xiiij. cap. 20. ita quoq; de ea tradit: Nero Cæſar, inquiens, claritatem thapſiæ dedit, initio ſui Imperij, quia nocturnis graſſationibus, emaculatam faciem trahens, illam thapſia, thure & cera illinebat, & contra famam ſequenti die cutem ſynceram circumferebat. Porro ex thapſia Galenus libris Methodi medendi, initio deſtillationum, à capite in pectus, & ſubiectas partes cadentiū, emplaſtrum ad cutem materiã reuocans deſcribit. Eſt enim

thapsiæ pars præcipua radix, de qua Galenus libro vj. de Facultat. simplic. medic. ita tradit: Thapsia acrem habet ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate coniunctam: quare ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit, celeriter tamen corrumpitur.

DE SPARTO.

Græcè, *σπάρτον*: Latinè, *spartum*, *genista*: Hispanicè, *genestra*, *giesta*, *giesteira*: Italicè, *genestra*: Gallicè, *genest*, & *genest d'Espaigne*: Germanicè, *Pfrimmen*.

Enarratio CLVIII.

Sparton.

rum in modum aluum exoluit, & de illius natura, ita tradit Galenus lib. viij. de Facul. simpl. medic. Sparti (quo & vites alligant) tum fructus, tum succus virgarum valentem trahendi vim possidet, reliqua vero de genista apud Mesuen legito.

Spartum. Est spartum siue spartium, hodie longe aliud à genista, quod

Genistam hic describit Dioscorides, aureos flores producentem quam prisca spartum siue spartium appellabant: Cuius virgæ natio lentore infragiles sunt, & illis rustici vites, & fasciculos ligant, imò Itali ex illis aqua maceratis, fila pro faccis & chordis conficiendis parant. Insunt enim genistæ phaselorum modo siliquæ, in quibus semen lentis modo clauditur: gallinis admodum infestum: Nam flos ut dixi, aureo quodam fulgore à longinquis apparet, tametsi albus quoque videatur, qui mi-

quod in Betica regione Hispaniæ parte, præcipuè regno Morficienſi nascitur: veluti in Algarbia apud Lusitanos, Aphricæ contermina, frutex iuuci aculeati modo, in aceruis sponte sua nascens, absq; folio, semine, & flore: nam virgæ huic ad summum cubitales sunt, solidæ, ad frangendum difficiles, vinculorum vsui præcipuè, ex quibus cordæ, funes, cameli, & nauium ornamenta parantur: nec minus in ipsa Algarbia & Bætica regione, ex isto sparto, infinitus sportularum, & corbium, calasthicatorumque numerus, pro deferendis ficibus, & passis, aliisque mercibus, ad vniuersam Germaniam, Prussiam, & Boëmiam, Galliam & Scythiam fiunt, hodie verò spartum hamato liguo conuolutum, eradicatus, veluti quoq; Plinij tempore, ossibus siue ligneis conamentis, euellebatur, vt cap. .lib. xix. vbi exacte sparti huius historiam prosequitur, meminit: fuit enim spartum hoc post Theophrastum, Græcis notum, vt ibidem Plin. testatur, & lib. xxiii. cap. 9. in quo quæsitum proponit, num genista Græcorum spartum sit, de quo Homerus dixit, nauium sparta dissoluta, Cui breuiter respondet, certum esse, nondum eo tempore Africanum vel Hispanum spartum in vsu fuisse, vt credendum sit, genistam, Græcorum spartum esse, nostrum verò spartum, illis ignotum esse, nec de eo vllâ posteritati reliquisse memoriam.

DE SILYBO.

Græcè, σιλύβορ: Latinè, silybum.

Enarratio CLIX.

Silybon quæ sit spina ignoratur hodie.

DE GLANDE VNGVENTARIA.

Græcè, Βάλανος μυροειδικά: Latinè, balanos myrepfica, myrobalanus, glans unguentaria, Ben Arabum: Hispanicè, auellana de la India: Vulgò, ben.

Enarratio CLX.

Nascitur glans unguentaria quam Græci balanon myrepficam, siue myrobalanon appellant, frequentissime, non quod equidem nouerim in Hispania, sed potius in India, vnde ad nos adfertur, fructus persimilis auella-

nis agreftibus triangulatis, vel potius piftaciis, aut integro cappari triangulari, ex cuius nucleo, oleum de Beni dictum, vnguentarij hodie ad prifcorum imitationem parant, vt libro fecundo diximus: vocant enim oleum de ben, quia Arabes & Mauritani, vt Serapio & Mefue glandem iftam vnguentariam ben appellat. Fieri enim oleum hoc debet, ex nucleis, vt diximus, minime vero ex corticibus aut putaminibus, vt Theophrastus contendit. Cæterum, medici qui in India degunt glandem iftam vnguentariam, in potu, ad subducendam aluum, & prouocandum vomitum, ægrotantibus propinant, fimul enim glans hæc opus iftud complet, & vt tradit Galenus lib. vj. de Faculta. simpli. medicamen. succo eius qui calidus est, vnguentarij vtuntur. Reliquiæ autem vnde expressus est succus, vincentem habent qualitatem amaram, cui admista est quædam astrictio, proinde extergentem, incidentem, contrahentem & stipantem effectum possident. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum subducit largiter, sed lienes liquat, iecurque indurescentia: ad quorum viscerum expurgationem, ex oxycrato ipsam exhibere consueuimus. Ex aceto etiam lepras, psoras, lentes, vitiligines, ionthos, ephelim, exanthemata, achoras, aliosque id genus cutis affectus exterit. Abstergentem itaq; & incidentem cum astrictione obtinet facultatem. Cortex autem eius, admodum astrictorius existit.

DE NARCISSEO.

Græcè, νάρκισσος: Latine, narcissus, lirion: Vulgo, narciso: Arabicè, narcos: Gallicè, porrion: Germanicè, narcissen rœsslin.

Enarratio C L X I.

Narcissus.

Plinius lib. xxj. cap. 19. Narcissi inquit duo genera in vsu medici recipiunt, vnum purpureo flore, & alterum herbaceum, hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluos quoque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissium dictum, non à fabuloso pætero. Hæc Plinius. In quibus animaduertitis, narcissio flores
purpur

*Narcissi 2. genera.**Narcissus luteus.*

purpureos, vel herbaceos tribuisse, quum tamen Dioscorides in præfenti, candido flore suum narcissum cum aliquantulo medio croceo ornari tradat, ex quo satis constat, narcissi plures & varias species esse, ut nos quoque re ipsa experti sumus, videntes Ferratiæ, ac Venetiis narcissos variis insignitos coloribus. Theophrastus porro libro vj. eiusdem numeri capite, tradit, narcissum solum in autumnali æquinoctio florere: quod falsum esse experientia indicat, quum in æquinoctio vernali florere quoqueprehendamus, imò ter aliquando in anno flores emittere narcissum, compertum est, de quo Galenus lib. viij. de Facult. simplic. medic. ita tradit: Eius radix desiccata adeo ut vel maxima tendonum vulnera glutinet, habet verò quiddam abstersorium, & attractorium: plura verò alia, & illa quiddam fabulosa apud Ovidiũ legito, qui narcissum croceo flore nitere, candido verò ambiri iis carminibus cecinit.

Nusquam corpus erat croceum pro corpore florem

Inveniunt, folijs medium cingentibus albis.

Quæ proculdubio ad Dioscoridis mentem scripta sunt.

DE

DE HIPPOPHAE.

Græcè, ἵπποφαές: Latinè, hippophaes.

Enarratio CLXII.

TAmetsi hippophaës exacte à Dioscoride delineetur, hætenus tamen quæ illa sit herba, ab omnibus ignoratur.

DE HIPPOPHÆSTO.

Græcè, ἵπποφαιστον: Latinè, hippophaeston.

Enarratio CLXIII.

Et hæc quoque quæ sit herba ignoratur.

CONSTANTINVS.

Hippophaes & Hippophaeston planta non sunt incognita, vt credit Amatus Lusitanus: nam vtraq; omnibus Dioscoridis notis congruens in Angliæ & Scotia litoribus inuenitur: multisq; alijs in locis maritimis, vt existimo, si quis perquirat diligenter. Nam & in Italia inuentum hippophaes testatur Mathiolus vir grauisimus: sicuti & hippophaeston in littore Monpeßulano frequentissimum esse, obseruauit Iacobus Dalechampius Cadomensis medicus. Lugduni medicinam faciens maxima cum celebritate nominis et gloria: quique, propter eruditionem in eo viro commemorabilem, mihi pernecessarius atque coniunctissimus existit. his testimonijs vtor, ne quis maliciosior rem commentitiam esse suspiciatur. Rufus medicus etiam de hippophae & hippophaesto meminit libello de purgantibus medicamentis, quem de Græco conuertimus. Sed aduertendum quòd hippophaesto in purgando valentiores vires tribuat: Ediuerso Dioscorides hippophaes fortius existimet. Plinius lib. xxvj. cap. 8. hippopheon etiam epithymon vocat. Ab eodem lib. xxj. cap. 15. hippophaes dicitur hippophyes, spinis geniculatum, cui tributa proprietas, quòd & fructum spinosum habet. Galenus in vocibus Hippocratis hippophaes ἵπποφαιστον ἵπποφαιστον dici adnotat. sed hippopheon & styphon legit Phauorinus. Plin. lib. xvj. cap. 44. hippophaes etiam hippophaestum vocat, spinam fulloniam, calyculis inanibus, solijs paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo sit vtilissimus. Libro tamen xxvj. capite 10. ita scripsit: Hippophaeston (legendum Hippophaeston) nascitur in spinis ex quibus fiunt anea (locus corruptus. Cornarius legit pile) fulloniae, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus, & solijs paruis, multis, herbacei coloris, radiculas

diculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur Aestate ad solvendam aluum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hydropticis. contra vertigines, orthopneas, paralyseis incipientes. Idem auctor libro xxij, cap. 12. hippophues & hippophæston, sub his nominibus Hippophyes & Hippope, mihi videtur descripsisse addita etiam vocabulorum notatione. Eius hæc verba: hippophyes in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis. Hedera modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farina: hac bilem detrahit obolo ponderis, saluberrimè cum mulso. Et altera hippope, sine caule, sine flore, solijs tantum minutis. huius quoq; succus hydropticis mire prodest. Debent accommodata esse equorum natura, neque ex alia causa nomen accepisse &c. Apud Theophrastum libro sexto, de historia plantarum legitur hippophyon quod interpretes vertunt lappaginem. lib. autem nono, hippophaos vocatur ab ipso spissatus succus tithymali: sed legitur in exemplari Græco hippomanes, quod etiam plantam esse cecinit Theocritus in Pharmaceutria, cui se opponunt interpretes ex Aristotelis decreto libro vj. de histor. animal. Plinius lib. xxvij. cap. 11. & libr. viij, cap. 42. Virgiliusq; Aeneidos 4. & 3. Georgicon.

DE RICINO.

Græcè, ρικιν: Latine, cici, ricinus, croton: Officin. cataputia maior, cherua maior, granum regum, palma Christi: Arabicè, cherua: Hispanicè, figueira de l'inferno: Italicè, girasole, fagiuolo Romano, fagiuolo Turchesco, mirasole: Gallicè, palma Christi; Germanicè, Vvunderbaum.

Enarratio CLXIII.

Dicitur ricinus planta hæc, ob similitudinem quam eius fructus cum ricino animali sordido habet, quod canes, asinos, equos, boues, ac potissimum capras & hircos infestat, & sua voce Hispani carrapatum, Itali verò zeccam, appellant. Est enim planta hæc in altum crescens, vt sæpe arboreseat, caule arundineo, folio ficus,

Ricinus.

commune oleum, ac proinde potentius digerit.

CONSTANTINVS.

Complures sunt causa quas alibi exponam, cur vix persuaderi possim Cici Dioscoridis plantam esse, quam vulgò vocamus palmam christi. Cici ut refert Herodotus libro ij. vocant Aegyptij, & Graeci *Συλλικύπριος*. arbor ipsa ricinus, & Graecis *τροτον* dicitur, à similitudine animalis canibus infesti, nos vocamus Tiques, fortè à Graeco vocabulo (nam & *trotonem* & *tixin* siue *trixin* vocant graeci) Homerus *κρυογαισας* appellat, & interpres *κροτορας* & *τροβικια*. De Ricino vide Plinium libro 15. cap. 7. & lib. xxij. cap. 4. Theophrastum lib. j. de historia & lib. xx. de causis plantarum. Galenum in glosis Hippocratis. & adhuc Plinium libro. xvj. capite 22.

DE SEPTEM TITHY-

MALI GENERIBVS.

Græcè, *τιθύμαλ*: Latine, *tithymalus*, *esula*: Hispanice, *leche tresna*: Lusitanicè, *aleitaria hierua*: Arabicè,

Arabice, *xaufer*: Italicè, *lactaria herba*: Gallicè,
reueille matin: Germanicè, *Vvolffsmilch*.

Tithymalus 1.

Tithymalus 2.

ENARRATIO CLXV.

SEPTEM connumerantur tithymalorum genera, ultra
 plura alia à nobis cognita quæ ordine recensebimus.
 Est igitur primam eorum genus sequens, Charatis, siue
 Cometes, aut Amygdaloides, à foliis amygdalarum di-
 ctus, quod alij cobion appellant, & eum nos multoties
 vidimus, & ubiq; reperitur, folio lathyris, minoris ca-
 taputiæ dictæ.

Secundus tithymalus, myrtites, quasi myrtaceus vo-
 catur, quia foliis myrti pungentibus tamen ornetur, vnde
 melius myrsinites vel caryites quoque appellari solet, &
 quem Mañardus, Leonardus Fuchsius, & alij non pauci,
 vulgare officinarum turbit esse putant, quia vt referunt
 herbarij, & circulatores, ac radicifecæ, turbit hoc, ex plan-
 ta folia myrto simillima habente excauant, potissimum
 apud

Tithymalus 3.

cinis satis familiaris herba, quam Mesue alsebram minus vocat, porro alsebram maius, pityusa Dioscoridis est, vt sequenti dicemus capite.

Sextus, dendrodes, quasi arborescens tithymalus est.

Septimus, platyphyllos, id est latifolia habens, dicitur, verbasco similis herba & qua Hispani hodie quoque pro interficiendis piscibus vtuntur: & eam Itali torum taglium sua voce appellant. Cæterum de horum tithymalorum viribus, ac natura, legito Mesuem capite de Alsebram, & Galenū lib. viij. de Facultat. simplic. medic. qui sequenti modo tradit: Tithymali omnes, vincētem habent acrem, calidamque potentiam, cum amaritudine quadam, validissimus eorum est liquor, dein fructus, & folia, postremo radix: Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina inditur. Cæterū si aliam partam contingat, continuo adurit vlceratque illam, ex quarta existens calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus euellit,
deter

apud mōtem Garganum prope Apuliam.

Tertius, Paralius maritimus, siue tithymalus, vel lactariolus dicitur, quem Hetrusci piscatores, Mauram herbam appellant, & illius radice pisces interficiunt, ex ea escam parantes, veluti ex platyphyllo, septimo nominando tithymalo.

Quartus Helioscopos id est, solisequus, quia capitula cū Sole circum agit dicitur, variis in locis repertus.

Quintus, Cyparissias nominatur, qui, vt mihi videtur, & res ipsa testatur, esula minor est, offi-

detergitque lichenas & psoras, propter amaritudinē, nec non vicerum phagedænica, anthracode, & gangræode, quia valenter calcificat, & desiccet, aliquando iuuare poterit. Ad hæc, fistularum callos eximit, prædicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecillius, quibus sanē & ad pisces in aqua stagnali capiendos, vti assolent, celerime enim ab illis ad vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porro quū septem sint tithymalorum genera valentissimus est quem characiam maremq; nominant, & fœmina nuncupata myrsinites: & qui in petris nascitur arborescens: deinceps qui phlomo assimilis est, & cyparissias, dein marinus, ac denique helioscopius proportionem autem facultatis ipsorum, & cinis & lixiuum existet.

DE PITYUSA.

Græcè, πῖτυσα: Latine, pityusa: Officin. turbit nigrum: Arabicè, scebran: Vulgò esula maior, turbit negro: Germanicè, düffelsmilch.

ENARRATIO CLXVI.

Nascitur pluribus & variis locis pityusa, similis omnino cyparissia, sed longe maior & procerior, & ea de causa, cyparissiam minorem esulam, hanc verò maiorem appellamus, quam Mesue & Auicenna, alsebram & scebram maius appellant, vt ex Serapione facile percipi potest, qui ad verbum ea quæ Dioscorides pityusæ tribuit, ille suo scebram condonat. Huius verò radix vt placet Actuario, turbit nigrum est, quod hodie ex monte Gargano apud Apuliam, multis & variis abundante herbis aduehitur, intus aliquantulū album: exterius verò ex sub-ruffo nigrum, natura pessimum, & omnino aspernendū. Album verò turbit, vt idem Actuarius in eodem libro de Compositis medicamentis testatur, radix alypi est, quod ex orientali regione Turcæ & Hebræi, hodie ad nos portant, natura optimum, & quod seplasiarii vt habeant solliciti esse debent, pityusæ radice, vt infestissima relicta: de qua Galenus lib. viij. de Facultat. simplic. medic. inquit: Viribus est similis tithymalo, succumque sortitur similem, & similiter purgat.

DE LATHYRI.

Græcè, λαθύρις: Latinè, lathyris, cataputia minor;
 Arabicè, mendana: Hispanicè, tartago: Italicè,
 cacapuzza: Gallicè, esburge: Germanicè, Spring
 kraut, spring kœrner.

Lathyris.

Enarratio

CLXVII.

NOta lathyris est her-
 ba, officinis catapu-
 tia minor dicta, cuius
 grana viginti potentis-
 sime piritam purgant,
 & illis rustici pro subdu-
 cenda aluo frequentis-
 sime in Hispania & Ita-
 lia vtuntur: & de illius
 natura, Galenus libro
 septimo, de Facultati-
 bus simplicium medica-
 mentorum, ita dixit:
 Et succo & purgatoria
 vi tithymalum refert,
 nisi quod semen appa-
 reat dulce, licet maximè
 sit purgatorium.

DE PEPLIO.

Græcè, πέπλος: Latinè, peplus, esula rotunda: Hi-
 spanicè, mala leche yerua: Lusitanicè, maleitas
 herua: Italicè, esola ritonda: Gallicè, reucille ma-
 tin des vignes: Germanicè, Klein hundsmilch.

Enarratio CLXVIII.

Nascitur peplos siue peplum, in vineis, prope vias, & in
 hortis folio paruo, simili rutæ, ex quo lac emanat ap-
 prime purgans, & ea de causa, Lusitani & alij Hispani, her-
 bam istam malum lac appellant, quam pharmacopolæ ro-
 tundam

quandam esulam vocant, & de ea Galenus lib. viij. de Facultatibus simplic. medicam. ita tradit: Succum habet similem tithymalis, quum in aliis, tum quia purgat ceu illi;

DE PEPLIO.

Græcè, *πεπλῖς*: Latine, *peplion*, *peplis*.

Enarratio CLXIX.

Nascitur peplion non multum ab simile à peplo, prope mare, & alia varia loca, folio rotundo aliquantulum circinnato: caule vero subrucco, lactis liquore pleno, de cuius viribus, Galenus citato loco, ita inquit: Etiam fruticulus hic succū habet vt tithymali, validumq; non tamen admodum vtilem, radix eius videtur superuacanea, semen vtile est, & flatulentum pepli semini similiter purgans.

DE CHAMAESYCE.

Græcè, *χουμαίσυκη*: Latine, *chamaesyce*, *peplum minus*, *ficus terrestris*.

Enarratio CLXX.

Chamaesyce.

sicuti & suffusionū principia. Hæc Galenus. Verum caue

Nascitur Chamaesyce ubiq; herba parum à peplo, præterquam paruitate differens, qua de causa, minus peplum appellari meretur, de qua Galen. libro octauo, de Facultatibus simplicium medicament. ita inquit: Chamaesyce abstergendi simul & acrem vim possidet, itaq; aërochordonas & myrmecias caules eius teneriores intriti, quique ex eis profluit liquor, auferūt, cum melle crassas oculorum cicatrices detergūt: hebetudinē visus à crassitie ortam, adiuvant:

tu lector candidè ne decipiaris, quia chamæciffos longè alia est herba, quàm chamæsyce, vt ex capite 127. deprehendere potes.

D E S C A M M O N I A.

Græcè, σαμμωνία: Latine, sammonion, scammonia:

Arabice, sachmunia: Vulgò scammonee.

ENARRATIO CLXXI.

Scammonia,

Satis nota scammonia est, basis & calcar omnium soluentium medicamentorum, quæ cotoneo cocta, diagridium dicitur. Est enim scammonia, siue scammoniū, succus siue liquor radicis volubilis cuiusdam, quæ in Asia, Myfia, & Syria, ac Iudæa nascitur, quanquam in Apulia, non postremæ notæ proueniat: quæ verò ex Asia affertur scammonia primatum obtinet: Syriaca verò non ita bona est. Cæterum, bona scammonia vt dicatur, has notas habeat necesse est. Leuis sit scammonia oportet, pellucida, fungosa, taurino glutini colore similis: vt tenues habeat discurrentes lineas linguæ admota lactescat: ultimo loco signum hoc collocandum est, scilicet vt admota linguæ albescat, lactescat ve, quia & adulterinæ permixtæ liquori lactariæ herbæ. Illud quoq; eueniat, vt testatur Dioscorides, quod in præsentī animaduertant pharmacopolæ velim, ne sic hoc tantum contenti signo, in bona eligenda scammonia decipiantur: nam quum eam sputo inadefaciunt, & in lac verti vident, illico optimam esse asserant, quum tamen per se signum hoc solum fallax sit; cæteris verò notis adiunctum, verissimū. Proinde hoc ante oculos habeant decet, quum nullum hodie sit medicamētum quo frequentius vtantur, quàm scammonia, cuius optimæ & Asiaticæ Dioscorides, ad scriptulos quatuor concedit, imò ipsius drachmam vnā simul cum duobus scriptulis nigri veratri, & integra aloës drachma, ad optimam obtinendam purgationem tribuit. Hodiernæ verò & communioris scammonia, decem vel ad summum quindecim grana, efficacissimè purgant: vnde satis percipitur hanc adulterinam, & lacte liquoreve tithymali permixtā esse: sed scammoniam & alia similia medicamenta per se absq; correctione vlla ægrotantibus dare peritus medicus cauere debet, qualia sunt heilæborus, colocythis, euphorbium

bium, esula laureola, tithymalorum septem genera, & alia plura, quæ non solum homines, sed etiam bruta enecant, de quibus Galenus semper quum loquitur, inquit: Purgantium omnium medicamentorum naturam corporum quæ purgantur naturis contrariam esse, quod minime benedictis medicaminibus euenire certum est, vt cassiæ fistulari, mannæ, thamarindis, passulis Corinthiacis, myrobalanis, rhabbaro, syrupo rosarum solutiuo, syrupo violaceo solutiuo, sene, & aliis similibus, quæ improprie medicinæ dicuntur. Cæterum, vnũ in præsentis non præteribo, quod Actuarius memoriæ cõmendauit, dignum sane vt omnes medici præ oculis habeant, scilicet quod scammonia iuribus & brodiis miscenda non sit: ita enim inquit ille: Scammonium non censeo iuribus inferendum, quod experientia compertum est, id cum ipsis conciliari non posse, quod hodierni medici animaduertant suadeo, vt non scammonium aut pilulas iuribus eliquatas in potu tradant, quum inde multis mors subsequatur: vt Venetiis vidimus & Ferrariæ in Samuelo Abarbanelio, qui ob epotas sic pilulas vitam cum morte commutauit.

Scammonia
in iure le-
thalis.

Chamælea.

DE CHAMÆ-
LEA.

Græcè, χαμῆιλία: Latine, oleastellum, chamælea: Arabicè, mezerion: Vulgò, mezerion: Gal. boys gentil.

ENARRATIO CLXXII.

Chamælea officinarum mezereon est, planta circulatoribus, & pseudomedicis familiaris, qua corpora exfoluendo excarnificant, ex ea verò pharmacopolæ pilulas parant, quibus

zz 3

medici

medici afeitē morbum propulsant. Cāueat tamen lector, ne pro chamæla chamæleontam intelligat: de chamæla vero ita tradit Galenus lib viij. de Facultatibus simplic. medic. Chamæla vincentem habet qualitatem amarā, quare admodum sordida vlcera, & quæ maximis inducta sunt crustis, purgare cum melle est potens.

DE THYMELAEA.

Græcè, θυμελάα: Latinè, thymelæa: Hispanicè, thornisco: Italicè, pepe montano: Gallicè, lin sauuage: Germanicè, Rellers halss.

Enarratio CLXXIII.

Thymelæa.

nis, prope infinitas dixerim auiculas hoc semine, curuatis virgis & quibusdam lineis dispositis veniantur: Ob magnam enim quam thymelæa cum chamæla siue mezecone habet similitudinem, multi chamælam mezereonitum appellant. Est enim huius semen apprime soluens, vt testatur Dioscorides, quod granū enidion dici, latius lib. ij. adnotauimus.

Est thymelæa planta nobis satis cognita, virgas singulares, & plures, cubitales, à radice mittens, quarum cortices pro ligandis scopis & fasciculis deseruiunt, in quibus folia chamælae sunt, sed minora, lentisci figurā imitantia: nam huic fructus piperis magnitudine inest primo viridis, postea, vero quum ad maturitatem peruenit, ruber euadit, & quo per dices & auiculæ auicidissimè vescuntur: & ea de causa, rustici Hispaniarum, singulis an-

DE SAMBUCO.

Græcè, *ἄμυγδαλον*: Latine, *sambucus*: Arabice, *Tafuḥū*
 Hispanicè, *sabugo*, *sabugueiro*, *caninero*: Italicè,
sambuco: Gallicè, *suc*, & *suseau*: Germanicè,
Holder.

DE EBULO.

Græcè, *χαμαιάμυγδαλον*: Latine, *ebulus*, *humilis sambucus*
 Hispanicè, *hiez guos*, *indios*: Italicè, *ebulo*: Gallicè,
byeble: Germ. *Attich*, *oder nilderer*, *holder*.

Enarratio

CLXXIII.

Sambucus.

Arborefcit sambu-
 cus vbique ex um-
 bella flore albo & odo-
 rato, ex quo aqua per
 campanam extracta, ac
 fronti applicita, capi-
 tis dolores mitigat, non
 minus quoque succus ex
 cortice radicis expres-
 sus potentissime vomitum
 prorritat, ab hydro-
 picis aquam depellit.
 Ebulus vero chamaeactæ
 id est humilis sambucus
 herbæ modo, bicubita-
 lis altitudinis, ad sum-
 mum crescit, folio amy-
 gdalino, planta in vni-

uersum vsui medico conuenientissima, cuius radicis suc-
 cus eadem præstat quæ sambuci, vltra quæ pituitam quo-
 que iuncturis adhærentem crassam & viscidam purgat,
 decoctum quoq; totius herbæ pedum cœdemata à longin-
 quis morbis contracta resoluit. Cæterum, in dubium

vertitur cuius temperaturæ sambucus & ebulus sint: cui quærito Dioscorides ita primo respondet, eadem sambuco & ebulo vis est, si. cant, adstringunt, refrigerantque & aquas è corpore pellunt. Actuarius quoque libro de Compositis medicamentis, ita cum Dioscoride tradit: Sambucus & ebulus refrigerant, aquas trahunt, stomacho aduersantur. horum folia olerum more igni decocta eduntur: ad pituitam bilemque detrahendam, radicis in vino decoctæ vsus, hydropicis cõfert. Ex quibus satis percipitur, quòd sambucus & ebulus, frigida sortiantur tẽperaturã, quibus Auicenna in oppositum est, qui lib. ij. sui Canonis, cap. 619. sambucum calidum & siccum in tertio gradu potius constituit. Nos vero ne in hac re à testibus contra testes discurramus, Galeni regiam viam sequentes, quantum ab harum plantarum odore, sapore, & ipsis operationibus venire possumus, inuenimus eas potius ad caliditatem declinare, quàm frigiditatem. At quia caliditas, primum ordinem non superat, pro quo inueniendo opus est ratiocinatione, nonnulli frigiditas esse dixerunt, sed quòd ita se res habeat, attestatur Galenus lib. 6. de Facult. simpl. medic. dicens: Vtraque potentiam habet & deficendi & conglutinandi, nec non digerendi modicum: in his enim vltimis verbis, Galenum illis modicam tribuisse caliditatem, quum dicat digerendi modicum potentiam habet, satis claret. Nec enim Auicenna nobis in hac re contrariatur: quum citato loco (vt mea fert sententia) nõ de sambuco hoc agit, sed potius de sambac: hoc est balsamino, vel vt verius dicã, de violis, quas Keiri Arabes appellant, vt ex suis verbis, facile percipere quis poterit, in passiuis vero qualitatibus, potenter plantas istas exiccandi facultatem habere omnes concedunt.

DE PYCNOCOMO.

Græcè, πυκνόκομος: Latine, pycnocomum.

Enarratio CLXXV.

Pycnocomon & si suis lineamentis & coloribus exacte Dioscorides depingat, quæ tã illa sit herba ignoratur.

DE APIO

HERBA.

Græcè, ἀπιϑ: Latine, raphanus syluestris, apios: Hispanicè, una suerte de rauano syluestre: Gall. raue sauua-ge: Germa. Erdnuß.

Enarratio CLXXVI.

Apios herba sic dicitur, quia similè pyro radicem habet, nascitur autem inter hordeum exacte Dioscoridis historiæ respondens, qua in Gallia rustici famis tempore, vt testatur Ruellius, vescuntur.

DE COLOCYNTHIDE.

Græcè, κολοκυθιδις: Latine, colocynthis, cucurbita syluestris: Arabice, chandel: Hispanicè, Italicè, coloquintida: Gallicè, colloquinte, & courge sauua-ge: Ger. Vvilder kûrbis, colocynth.

Enarratio CLXXVII.

Colocynthis, corrupte coloquintida hodie appellatur, officinis satis familiaris, cuius vires ac earum correctio-

Apios.

Colocynthis.

nem legito apud Mesuem in suis Simplicibus, Ex illa tamen trochisci parati in officinis habentur, quos Alandach appellamus, quibus in clysteribus, contra colicos affectus, & rebelles dolores passim utimur, magno profecto iuua-mento. De colocynthide ita refert Galenus libro septimo de Facultatibus simplicium medicament. Gustu amara est, vehementerque purgatoria facultate prædita: Ipsius virentis succus intritus ischiadicis prodest.

DE EPITHYMO.

Græcè, ἐπιθυμόν: Latine, *epithymum*, *flos thymi*: Hispanicè, *cabelhos*, *flores del thomilho*: Italicè, *epithimo*: Gallicè, *teigne de thyn*.

DE ALTERO EPITHYMO.

Græcè, ἐπιθυμόν ἢ ὄσπον: Latine, *cuscuta*, *cassuta*, *padagra lini*: Hispanicè, *sirgo de raposa*, *rabo de raposa*: Italicè, *cuscuta*: Gallicè, *barburette*. Germanicè, *Filtzkraut* oder *flachs seiden*.

Enarratio CLXXVIII.

Solent hic herbarum inquisitores, longas componere disceptationes: quas nos prætermittimus, rem paucis, ut solemus, absolventes. Est igitur epithymon, siue epithymus, crinis tanquam palliolum, thymum ambiens, vel potius flores thymi. Nascuntur autem potissimum capilli isti, tanquam inuolucrum super thymo qui easdem cum floribus thymi vires habent, & ea de causa, authores nonnunquam per epithymum flores thymi intelligunt. nonnunquam verò crines supercrescentes in thymo cum suis floribus. Nascitur epithymus iste Salmanticæ (ut cæteros fileæ locos) ad ripas fluminis Thormidis, & si recte memini, prope sacellum Sanctæ Mariæ dicatum: Verum, & si potissimum epithymus super thymo nascatur, & ea de causa epithymus quasi in thymo dicatur: super aliis tamē herbis nascitur, ut tradit Actuarius vir Græcus doctissimus: nascitur autē in satureia, & stœba herbis, epithymbrū inde dictum, cum reliquo easdem facultates habens, infirmiores tamen, de quo Galenus, lib. vj. de Facult. simp. med. inquit.

quit: Epithimum thymi facultatem habet ad omnia efficacius: exiecat & calfacit in tertio gradu. Mesue verò tractatu suo de Simplicibus, postquam de eo multa secūdum Galeni doctrinam dixit, ita quoq; de illius viribus tradidit, inquit: Prærogatiuam habet educere super omnibus solutione educentibus melancholiam, educit enim sine molestia & facile, curat melacholiam morbum, epilepsiam, & timorem, imo omnes morbos à melancholia ortum trahentes depellit, vt cancrū, lepras, scabies, quartanas, splenis oppilationes, & huius generis alios. Dosis eius in decoctione, est in potu à drachmis quinq; vsq; ad xx. & pulueris eius à drachmis tribus, vsq; ad vij. eius tamē vsus in æstate, non adeo securus, vt in hieme est. Est & alius epithymus rubens, qui capillorum modo absq; radicibus creseit, & aliis obuoluitur circumligaturve plantis, præcipue lino, & ea de causa, podagra lini appellatur, quam Plinius cuscutam aliquando nominare non dubitauit, quanquam lib. xxvj. cap. 8. illum quoq; inter epithymi genera cõmémorat, Cæterum falluntur Eurit. Cordus, Otho Brunphelsius, ac Manardus, credentes cuscutam androsacem esse. Est enim androsaces herbula super saxis & lapidibus nascens, quam semel apud Antonium Musam Brasauolam, anno millesimo quingentesimo, quadragesimo quinto, die verò xx. Octobris vidi, quæ à cuscuta multum abest, & albissima ac tenuissima fila, veluti capillos, super saxo habebat, vt suo diximus loco: Habet autem cuscuta easdẽ cum primo epithymo vires, quæ quoq; iecoris obstructiones aperit, & sanguinem mundificat.

DE ALYPO.

Græcè, ἄλυπον: Latine, alypon, alypia, turbit album, turbit Orientale: Vulgo, turbit di Leuante.

Enarratio CLXXIX.

Actuarius libro de Compositis medicamentis vbi de triphera minori agit, inquit Alypum turbit album esse, quod ex Oriëntali plaga ad nos aduehitur, habet enim huius semen vim bilem atram purgandi, radix verò pituitam, de qua Paulus Aegineta, lib. vij. suæ medicinae, ita dixit: Alypi semen bilem atram per inferiora purgat, pari
epithy

epithymo mensura sumptum cum sale & aceto, verum tamen intestina leniter exulcerat. Item capite eo quo medicamenta atram bilem purgantia describit, inquit: Alipi semen inferius atram purgare bilem, pari epithymo mensura cum sale & aceto, dictum est, intestina vero, si fidē Dioscoridi accommodamus, leuiter exulcerat. Est verò meo iudicio, quæ nūc alypias vocatur: exhiberi debet in mulla.

DE EMPETRO.

Græcè, ἔμπετρον: Latinè, *empetron, calcifraga*: Gallicè, *percepierre*: Germanicè, *Stein raut.*

Enarratio CLXXX.

EMpetri historiam tam succincte narrauit Dioscorides, vt quæ illa sit herba, difficile sit addiuinare: olim verò quum apud Anthuerpienses agebam, apud quos, magna diligentia, simplicia medicamenta inuestigabam, Cornelius medicus Anthuerpiensis mihi herbam cespitosam, sapore falsam, prope mare nascentem, obtulit, quam empetrum esse contendebat: Nam & pastor qui illam ad eum attulerat, iureiurando affirmabat, oues quum male haberent, ad illam tanquam ad certum salutis asyllum confugere: cuius esu munitæ, morbum propulsabant, & immunes manebant: Interpositis verò postea nonnullis annis, eundē Cornelium huius herbæ memoriam fecisse comperi, præcipue, in quadam epistola quam commentariis Hieremii Triuerij, Louaniensis medici, viri doctissimi super Aphor. affixit, & de ea ita dixit Galenus, Ad solas purgationes esse videtur commodum, bilem ac pituitam educēs, iuuat tamen ad alia gustu falsum existens.

DE SYLVESTRIVITE.

Græcè, ἄμπελον ἀγρία: Latinè, *vitis sylvestris, Officinis viburnum*: Italicè, *dafne, Lienen*: Gallicè *viorne, ou hardie*. Germanicè, *Speckreben lienen.*

Enarratio CLXXXI.

Dicitur Vitis agrestis planta hæc, ob id tantum quia racemosum fructum rubrum, vitis instar gerit, quum tamen figura & viribus multum ab agresti vite differat: folia.

folia enim huic non vitis
 sed solani potius sunt, vi-
 res verò calidissimæ cau-
 sticæ ac depilatoriæ, quib-
 us de caulis mulieres Ita-
 liæ, & Hispaniarum hu-
 ius plantæ fructu, pro ru-
 bricandis genis maxime
 vtuntur. At vera vitis syl-
 uestris, tantum abest, vt
 solani folia habeat, vt
 potius vitis sint, quibus
 non caustica aut adurens,
 depilatoriæve vis inest:
 sed frigida potius & con-
 stringens: de hac vero de
 qua agimus, ita refert Ga-
 lenus lib. vj. de Facultat.
 simplicium medicamen-
 torum: Racemi eius ex-
 tergendi vim possident,

Vitis sylvestris.

ac proinde cutis extremæ vlcera purgare possunt, sed a stri-
 ctionem quandam sortiuntur extrema germina, quæ &
 sale condiri assolent, Hæc Galenus. Hodie verò Itali, præ-
 fertim Anconitani, eius asparagis turionibus dictis, ma-
 xime vtuntur.

DE VITE ALBA.

Græcè, ἀμπέλῳ λευκῆ: Latine, *ampelos leuce*, *vitis*
alba, *bryonia*: Hispanicè, *Nueza*, *anorca*: Italicè,
zucca saluatica: Gallicè, seu *ardant*, *couleuree*:
 Arabicè, *festre*: Germanicè, *Schmervvürtz*.

Enarratio CLXXXII.

Dicitur *Vitis alba*, à seplasiariis hodiernis, *bryonia*,
 cuius radix crassa alba in vsu medico est, de qua Me-
 sue tractatu de Simplicibus, sub athesera mentionem fe-
 cit.

Vitis alba.

cit, Galenus verò lib. vj. de Facul. simplic. medic. ita de ea tradit: Prima huius germina vere edi solent, edulium propter astringentem ventriculo acceptum; Ceterū subamaram & modice acrem astringentem possident; quare & vrinam modice cient: At radix & abstergentem & desiccantem vim habet, & moderate calidam, quamobrem & lienes induratos liquat epota, cum ficibusque posita foris, psoram & lepram sanat. Porro fructus eius, racemi speciem præferens, iis qui coria deplunt est utilis.

DE VITE NIGRA.

Græcè, ἀμύρα & μέλαινα: Latine, *Vitis nigra*, Hispanicè, Lusitanicè, *congorca*: Italicè, *tamaro*: Gallicè, *espece de colemeuree*, Arabicè, *Fasersin*: Germanicè. *V vald reben, lynen, oder lenen.*

Enarratio CLXXXIII.

Hæc illa planta est, cuius fructum, vñ tamminiam appellamus, & ex qua quoq; cauliculi asparagorum modo, pro victus vsu colliguntur, quam Lusitani reliquiq; Hispani sua voce, *congorcam*, id est quasi vitem albam appellant, vocant enim vt dixi, vitem albam, *norcam*, hanc vero *conorcã*, & corrupte *congorcam*, quæ omnia ad Galeni mentē nominatā sunt, vt mirer Lusitanos hucusq; rerum nomina tam incorrupta & ad Græcorum & Rom

Romanorum mentem, reseruata habeant, ita enim Galenus citato loco tradit: Vocatur autem hæc vitis nigra, proprie bryonia, prædictæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

CONSTANTINVS.

Erat Mathiolus Senensis vir alioqui meo iudicio maximus, quem sequitur Amatus Lusitanus, & ipse de literis optime meritus. Non enim, vt eorum vterq; falso censet, vitis nigra qua bryonia proprie dicta Galeno, est latinorum vua taminia. Sed aut labrusca genus Plinio, aut staphis agria (id est pedicularis Scribonio largo, & Plinio etiam pitustaria dicta) Cornelio Celso est vua taminia. hic siquidem lib. iij. cap. 21. *σάφισα ἀργία* exponit vuam taminiam. Sic namq; legendum, non tyminiam. Plinius verò lib. xxij. cap. 1. *astaphidem* siue *staphidem agriam*, vuam taminiam falso vocari asserit: cum tamen vua taminia lib. xxvj. cap. 13. tribuat, qua Galenus agrie staphidi libro de Compos. Medic. secundum locos. Idem Plinius lib. xxij. cap. 1. *labruscam ampelon* videlicet agriam, vuam taminiam nominat: quo loco etiam lapsus deprehenditur, nam ampelon agriam de qua agit hoc capite Dioscorides, confudit cum ampelo agria qua proprie est labrusca, *αένανθημ* ferens: de qua peculiariter egit ipse Dioscorides, lib. v. cap. 2.

DE FILICE,

Græcè, *ῥίγης*: Latinè, *Filix*, Hispanicè, *fechos*: Lusitanicè, *feitos*: Italicè, *felce*, Gallicè, *feugere*: Arabice, *Sarax*; Germanicè, *Vvaldfarn mennlin*.

DE FILICE FOEMINA.

Græcè, *θηλυρήγης*: Latinè, *fœmina filix*: Hispanicè, *fechos hiembra*: Italicè, *felce femina*: Gallicè, *Osmonde*: Germanicè, *Vvaldfarn vueiblin*.

*Filix Mas.**Fœmina.*

ENARRATIO CLXXXIIII. CLXXXV.

Filix tam masculus, quàm fœmina, ubiq; crescunt, De quibus Galenus lib. viij. de Facultatib. simplic. medic. ita tradit: Radix eius latum lumbricum perimit, si in melicrato pondere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsam partum viuum necare, mortuum autem expellere, non est mirum, siquidem amara existit, paulumque astrictionis obtinet, vnde validè vlcera desiccat, citra morsum tamen, cui similem vim habet Thelypteris.

DE POLYPODIO.

Græcè, πολυπόδιον; Latine, Polypodium, filicula; Hispanicè, filipodio, polypodio; Italicè, polipodio; Gallicè, polypode; Arabicè, Bisberg; Germanicè, Engelsuess.

Enarratio CLXXXVI.

NOta Polypodij radix officinis est, cuius folia pennata filicis modo sunt, & ea de causa, à Romanis Filicula dicitur: nascitur autem optimum polypodium in quercubus, qua de causa, à medicis continuo quercinum in suis compositionibus describitur: quod vero super lapides nascitur, non ita bonum est, humiditatem enim superfluum indigestam (vt Mesue tradit) gignentem in corpore ventositatem, & subuersionem, ac nauseam possidet: Imò de omni polypodio tradit idem Mesuæ, corpora maxime extenuare, deficcare, ac ea ad nauseam & subuersionem trahere: quæ Manardus Ferrariensis non ferens, contra Mesuem insurgit, dicens magis credendum esse Auerrhoi dicenti polypodium esse securam medicinam, & epithymo meliorem, quàm Mesue vel Plinio, qui ab eo stomachum offendi affirmant. Est enim Polypodium calidum in primo gradu, vt eius indicat sapor. Cuius dosis ad integram vnciam est, de quo Galenus lib. viij. de facultatib. simplic. medicamen. ita inquit: Dulcem simul & austeram vincentem obtinet qualitatem, vt facultatis sit citra morsum admodum exiccantis, & vt tradit Mesue, solutione educit choleram nigram, cum facilitate, & phlegma grossum, & mucilaginosum, & materias iuncturarum, & confert colicæ secundum omnem modum administrationis eius, & duricie splenis, & proprie cum epithymo, & sale Indico, & cõfert ad melancholicas febres, & proprie cum aqua mellis, & sanat scissuras quæ fiunt in manibus.

Mesue.

Manardus

DE DRYOPTERI.

Gracè, Ἀγροῦν τεύξ: Latine, Dryopteris, filix quercina: Hispanicè, fechos de sobre, el robre: Italicè, felce di quercia: Gallicè: Feugere de chesne: Germanicè, Eich farn.

Enarratio CLXXXVII.

DRyopteris, filix in quercubus nascens est, folio parum inciso, radicibus implexis, hirsutis, dulcibus cum quadam acerbitate, vel vt tradit Galenus, dulcis, acris, amara, & in radice etiam acerba existit: habet autem facultatem putrefaciendi, proinde pilis glabrâ cutim efficit.

A

DE

Græcè, *κνικόν* : Latine, *cnicus*, *cartamus*, *crocus syl-
uestris* : Hispanicè, *alacor*, *semente de papagaios* :
Italicè, *cartamo*, *saffarano* *Saracinesco* : Gallicè,
saffran bastard, ou *sauuage* : Arabicè, *Chartom*,
Germanicè, *Vvilder garten saffran*.

Enarratio CLXXXVIII.

Cnicus.

CArtami semen, in
vsu medico habetur,
& ex eo conditum
quoddam in rotulis ad
mentē Guidonis, phar-
macopoliorum seplasia-
rij componunt, de quo
Galenus libro vij. de Fa-
cultat. simplic. medic. ita
inquit: Cnici semine dun-
taxat ad purgationes vti-
mur, estque tertij ordi-
nis excalescentium, si
quis foris eo vti volet.
Mesue verò illum potius
calidum in primo ordi-
ne cōstituit, siccum vero
in secūdo, & vť tradit so-
lutione educit phlegma
per ventrē & vomitum,
& similiter aquositates,
& valet ad agritudines ex eis, sicut est colica, & clysteri-
zatus valet similiter, & mundificat pectus & pulmonem,
& proprie lohoc prædictum, & alij modi administratio-
nis eius, & clarificat vocem, & similiter oleum ipsius, &
vsus ipsius in spermate augmentum efficit: flos vero eius
cum aqua mellis remouet icteritiam, dosis eius à drach-
mis quatuor, vsque ad aureos quinque, & floris eius, à
drachma vna, vsque ad aureos duos.

DE MERCVRIALI.

Græcè, λινωζόστις : Latine, *Linozostis*, *Mercurialis*:
 Hispanicè, *mercuriales*, *urtigua muerta*: Italicè,
mercurella: Gallicè, *Mercuriale*: Germanicè,
 Bengel kraut.

Mas.

Fœmina.

Enarratio CLXXXIX.

Frequenti in vsu clysteriorum, Mercurialis tam mascula quam fœmina hodie venit, de qua Plinius abunde lib. xxv. cap. 5. dixit. Cæterum à nobis syrupus de succo mercurialis excogitatus est, quo bilem & aquosos humores absq; noxa vlla, quatuor vnciarum pondere, euacuamus. Fit quoq; ex tenellis mercurialis cauliculis, pessulus, qui oris matrici admotus menses & secundas prouocat: familiare enim apud Hippocratem remedium est, vt libro de Natura muliebri, & de morbis muliebribus comprehenditur. Galenus porro libro septimo, de Facultat.

Mercurialis.

Syrupus de succo.

Mercurialis.

simplic. medicamen. ita inquit de linozostide: Ea vtuntur omnes ad subductiones alui duntaxat, quanquam etiam admota, valenter digerit.

DE CYNOCRAMBE.

Græcè, κυνοκράμβη: Latine, cynocrambe, canina brassica, mercurialis canina: Hispanicè, verca perruna: Italicè, mercorella canina: Gallicè, mercurialle noire: Germanicè, Vvildbengelkraut.

Enarratio c x c.

Ruellius
errat.

Cynocrambe.

Cynocrambe, id est canina brassica, ea est herba, quæ mercurialis folia habet, & prope fossas, muros, & vias nascitur, altitudine duorum & trium cubitorum. Quapropter errat Ruellius, quum cynocrambem atriplicem sylvestrem esse credidit, quum Dioscorides capite de Atriplice, de domestica & sylvestri sermonem habuit. Est præterea alia herba atriplici sylvestri æqualis quæ fricata semen genitale redolet, & ea de causa, spermaria herba appellatur. Huic quoque altera similis est herba, Vulvaria dicta, quæ fricata ac manibus tractata, foetidum & putidum ex se expirat odorem, qualem ex putidis piscibus salitis & inueteratis attolli nouimus. Soluunt autem omnes istæ herbæ, & matrici auxiliantur male affectæ.

DE

DE HELIOTROPIO MAIORE.

Græcè, ἡλιοτρόπιον μέγα: Latine, *Scorpiurus*, *heliotropium maius*, *Officinis Herba cancri*, *solaris herba*, *verrucaria maior*: Hispanicè, *tornasol*, *yerna de las verrugas*: Italicè, *herba de i porri*: Gallicè, *Tournesol*, *herbe au chancre*.

DE HELIOTROPIO MINORE.

Græcè, ἡλιοτρόπιον μικρόν: Latine, *Heliotropium minus*: *Officinis solaris minor*, *verrucaria minor*: Gallicè, *vernette*, *ou herbe aux porreaux*.

Enarratio cxcī. cxcīi.

Qui Chalendulam heliotropium hoc esse credunt, miro comprehenduntur errore, quum chalendula (ut dixi) chrysanthemum est, cuius flores caudæ scorpionis minime respondent. Dicitur vero heliotropium, herba cancri, ob duo: Primo, quia florem similem caudæ cancri possidet: Secundo quia mirum in modum cancris, & vlceribus malignis, canerosis & auxiliū præstet: minor vero verrucaria, ita dicta, quia semen verrucarum similitudine habet. Prope lacus, & stagnantes aquas nascitur: quam simul cum prima, Antuerpiæ mihi monstravit Christiernus Morciensis, singularis doctrinæ vir, & qui Parisiis publice Mathesin profitebatur: quem nos, quum Antuerpiam veniret, ut inde in Daniam nauigaret, per quatuor menses remorati sumus, à quo multa & præclara didicimus, vna cum Iodoco Valareo viro Antuerpiensi, trium linguarum peritissimo, & cuius industria hodie Quintus Calaber Latinus legitur, ut plura alia taceam opera, per hunc doctissimum virum composita: aderat quoque eo tempore nobiscum Hieronymus Lusitanus medicus, qui hodie apud Indos, regis Lusitanix mandato, magna cum gloria artem medicam exercet,

simul enim præclaro viro illi Christierno, discipuli facti sumus.

DE SCORPIOIDE.

Græcè, σκορπιοειδής: Latine, Scorpioides:

Gallicè, Souuenez vous de moy.

Enarratio CXCIII.

Scorpioidem quoq; apud Belgas vidimus, folio minoris heliotropij, semine scorpionū caudæ perfimili, vnde nomen traxit. Non est scorpioides chalendaria, vt mulci putarunt, sed de Scorpioide ita tradit Galenus, libro octauo de Facult. simplic. medic. exalfacit ordine tertio, desiccatur secundo.

Finis Libri Quarti.

IN DIOSCORIDIS ANAZARBEI DE MEDICA

MATERIA, LIBRVM QVINTVM,

Enarrationes Doctoris Amati Lusitani

Medici in Italia præ-
stantissimi.

*

De Vite vinifera: Germanicè, Vveinreben.

Enarratio Primi Capitis.

Vitis vinifera.

VITIS plan- *Vitis*
ta Baccho,
siue Libe-
ro, Noepa-
tri dicto,
dicata, vbique vulgatis-
sima est, ex qua vix pen-
dent, & ex illis diuinus
ille liquor, vinu dictum
paratur: frigida enim o-
mni ex parte vitis est,
cuius capreoli comesti
stomacho calido magnu
præbent oblectamentu,
& ex illis, nos ante agre-
stæ ortum, succum cum
aqua rosacea extrahere
facimus, quo pullos gal-
linaceos, vice agrestæ,
principibus & dominis,
comedant consulimus.

Porro, aqua ex vite amputata, destillans, veluti quoq; con-
cretum gummi, vrinam cit, & faciem pulchram reddit.
Vitem quoq; siccam, sarmentum practici appellant, quo
ignito, cauterij vice, verrucas extirpare solemus, & illius

A 4 cinis,

cinis, vnguentis præcipuè ad morbum Gallicum facientibus, non minus ac thamarisci miscetur.

De Labrusca.

Enarratio I I.

Oenanthe Capite quinto sequenti lege de *Oenanthe*.

De Vuis: Germanicè, Vveintraub, vueinbeer.

Enarratio I I I.

Vua. **R**ecens vua collecta, ac roscido humore madefacta, & comesta, stomachum turbat, & aluum subducit. pentilis verò, in qua maior humoris sui pars exaruit, optima est, & in optimum vertitur nutrimentum: ab vua tamen nutrimentum acquisitum, facile euanescit, vt recte admodum meminit Galenus, exemplum à pinguibus vinearum custodibus desumens. Cæterum inter horum fructus, vua primatū obtinet, secundum locum, ficus habet.

De Vuapassa: Germanicè, meertreüblin.

Enarratio I I I I.

Vua passa **V**Va passa, siue sole exiccata, magnopere à Galeno laudatur, præcipuè pro pectoris ac iecoris affectionibus, modo absque seminibus in cibo detur: nam semina siue interna grana sua pectus constringunt, & obstructions parant, qua de causa Galen. libro septimo, de Compositione medicament. secundum locos, cap. 2. in suis arteriacis, ad thoracis morbos, compositis, passas exacinarum iubet, suadetque earum carnem tantum comedendam, id quod libro octauo sequenti prædicti voluminis, corroborat dicens: vuas passas ad thoracis & iecinoris affectus, specifica virtute quadam, vel vt aiunt à tota substantia, valere modo à granis & seminibus suis exacinata patiens comedat. Quibus Gale. verbis Alexander Trallianus subscribit, veluti Aëtius, qui passas vuas seminibus repurgatas, peculiare iecinoris alimentum esse tradunt, à quibus Auicenna sumens Fen decima libri tertij, inquit: Vua passa à tota substantia iecori conuenit, suple tu, seminibus munda, exacinata dicta. Quo factum est, vt medici hoc tempore, summo consilio, vuam passam Corinthiacam, absque

absque semine natam ægrotis concedant, quæ ieiuno stomacho sumpta, prius aqua vel vino mersa, trium unciarum pondere, aluum mouet, & purgat: quæ verò seminibus ornatur vua passa, stomachum roborat, vt testatur Galenus libro de Facile parabilibus, eo præcipue capite, quo de capitis dolore ob vini potum orto, agit, vbi animaduertendum est, quòd vua passa ante cibum, vt corpus moueat, absque seminibus comedi debet, vt verò stomachum roboret, cum illis: à cibo verò, cum granis & semine integra edi debet, nam & stomachum roborat, & aluum subducit: vt de cotoneis & pyris, austerisque fructibus Galenus historiam enarrat.

De Oenanthe: Germanicè: Vvildreben.

Enarratio v.

Est oenanthe, vt alibi diximus, & Secretarius Florentinus ignorauit, ea herba, quam filipendulam pharmacopolæ appellant, nunc verò, oenânthe fructus est vitis syluestris florentis, quem officinæ labruscam vocant, sua natura, constringentem, stomacho conducibilem: qua de causa inter medicamenta stomachica per sæpe miscemus.

De Omphacio, id est agresta: Germanicè, Agrest.

Enarratio vi.

Omphacium, id est succus vix acerbæ, vbiq; paratur: in æreo porro vase ad Solem concretus, magno iuamento contra oculorum nebulas, ac scabrics paratur, quo sæpe ipse vsus sum. Videant tamen iuniores medici, quum agrestæ succum febricitantibus concedunt, ne plus iusto salitus sit, nam sic salitus, vt plerunque paratur, febres acuit, & corpora plus iusto sicca reddit.

De Vino.

Enarratio vii.

Vinum vbiq; suas habet laudes, quod odore, sapore, colore, dignoscitur, & vt Erasmus Roterodamus, olim viua voce superaddebat, fama: bonum enim & generosum vinum iuspensa hedera non habet opus, quod contra cicutam & alia frigida venena, meracum ac po-

tens præstantissimum antidotū est, vt olim Angelus Politianus ad medicorum mentem exacte exposuit. Non minus quoq; vinum vinosum œnodes siue polyphorum dictum, id est multam ferens aquam, & multiferum dictum, post esum melonum, & fructuum frigidorum bibi debet, vt ex Hippocrate clare percipitur, libro de Affectionibus quum dicat: Quicumque cibi aut flatum, aut æstum, aut morsum, aut repletionem, aut tormen faciunt, à talibus liberat vinum meracum insuper potatum, proinde videant iuniores medici, Auicennæ & Arabum sectatores, qui contendunt, super similes fructus aquam potius bibi, quàm vinum debere. Cæterum hic Dioscor. de Vetusis vinis primo sermonem facit, pro quo scire licet, quòd vetusta vina ea dicantur ad Dioscoridis & Græcorum mentē, quæ quindecim vel viginti excedunt ætatis annos. Mediæ autē ætatis vinum apud illos dicitur, quod septem ad decem vsque annos continet, vt hic ex Dioscoride percipitur, quum dicat: quæ mediæ ætate sunt tutissime bibuntur, qualia ferè septimo anno sunt. Quibus verbis Galenus subscribit libro vij. Methodi medendi, vbi vinum sex annorum tanquam medium inter nouum & vetus laudat, quod idem fecit libro quarto, de Compositione medicamentorū, per genera: vbi de epulotico medicamento ex collectaneis Primionis agit, quum dicat: Etenim recens vinum penitiora corporis non permeat, vetus acre & mordax est, ergo ætate medium potius est, quod plurimum intra quinque & decem annos consistit. Hæc Galen. In quibus clarissime inquit, vinū mediæ ætatis ad decennium vsque protendi. Cuius axioma, non sic superficialitè ab omnibus intelligatur, velim, quum illud veritatem teneat in vinis potentissimis, & diu perdurantibus, qualia Hispaniarū sunt, quæ ad triginta & quadraginta annos, perdurant, & vires suas potentissimas, ac valentissimas, seruant, veluti duo illa vina, quæ nobis Magnificus Ant. Musa Brasauola gustanda dedit, è cellario siue cella vinaria, illustriss. ducis Herculis Estensis, quorum alterum 150. annorum erat, alterum verò ducentorum. Nam de vinis debilibus & oligophoris, id est pauciferis, nullam in dilutione aquam ferentibus, falsum esse dictum putarem, qualia sunt Galliæ vina, aut Ferrariensia
aliave,

aliave Hispaniæ suspensa, sic dicta, quia in alto enascitur, quæ per duos ad summum perdurant annos, hanc nostram sententiam veram esse confirmat Galenus comment. tertio in librum Hippocratis, de Ratione victus acutorum morborum, enarratione prima, ubi inquit, quod ætas & tempus in vinis non sunt attendenda, sub iis sequentibus verbis: Non enim ob tempus, inquit: vina vel iuuat, vel lædunt, sed ex propriarum differentiarum mutatione id habent, ergo quum de vinorū agimus differentiis, temporis mentionem facimus per accidens, & non proprie nec primum. Vina igitur vetusta sanitati aduersantur, modo diluta non sumantur: noua verò & recentia, corpus inflant, ægrè concoquuntur, ac grauiā, & tumultuosa faciunt insomnia. Nec est quod aliquis mihi obiiciat, Teuthonas, & inferiores omnes Germanos, assuetos potu vini noui, & recentis, musti dicti, esse, quum illi non sine noxa, & corporum suorum iactura, vinum illud Rhenense recens ebibant, facillimè enim à quouis morbo moriuntur, nec ad senectutem, eorum vllus immunis aut sanus peruenit, quod millies illis obieci, Hispanos nostros, & Italos aliosque exteros mercatores, cum quibus Anthuerpiæ magnam contrahunt familiaritatem, à tali vsu præcauendo. Porro vinum Cretense, quod ex vuis sole siccatis conficitur, hodie Maluaticum ab insula vnde primo fortassis afferebatur, dicitur, potens, & generosum, quod stomachum dissolutum reficit, & vires amissas facile recuperat. At Albanum, non quod equidem putem Antiquorum, sed sic apud Ferrarienses nominatum vinum, colore album, natura frigidum, quod (mea sententia) potentius quàm aqua infrigidat: Nam aqua suis qualitatibus tantum infrigidat. Albanum vero vinum sua substantia, & præter hoc, austeritate quadam, quod vinum Galenus intelligit, quum vinum continuo febricitantibus cõcedat, vt Centuriis curationum nostrarum abunde diximus, ad quem locum lectorem relegamus, vt cætera quæ de vino desiderantur, ibi legat.

*Novum
vinum.*

*Vinum
Cretense.*

Albanum.

De Vino melite.

Enarratio VII.

Hodie vinum hoc non paratur, facile tamè parari posset.

*Vinum me
litites.*

De Mul

De Mulsō.

Enarratio IX.

Mulsū. **N**Ec hoc quoq; paratur hodie, quod à melitite parum differt, vt meminit Dioscorides capite superiori.

De mulsā siue melicrato: Germanicè, honigvuaßer.

Enarratio X.

Mulsam aquam, melicratum, siue hydromel, hodie aquam mellis vocamus, quæ ex octo aquæ partibus, vna verò mellis paratur: quanquam & fortior & leuior parari potest, vt libro de Ratione victus in morbis acutis legitur.

De Aqua.

Enarratio XI.

*Aqua non
debet ponderari.*

*Aqua fontana an
pluuiatili
sit melior.*

Aqua fontana, vel fluuiatilis, pondere, vt bona sit, considerari non debet, vt recte admodum Plinius adnotat, quæ vt corpus nostrum ingreditur, inter cæteras aquas primatum obtinet. Si verò vt elementum, ac frigida, & tenuis consideretur, pluuiialis præcipua est: proinde multi quum aquam tanquam potum considerant eam fontanam vel fluuiatilem, summis laudibus extollunt, pluuiatilem vituperantes, vt Plinius, & alij celebres viri, quum vero aquam tanquam elementum considerant, pluuialem maxime laudant, vt Hippocrates & Paulus. Cæterum, de aqua & eius facultatibus, legito Galenum, li. j. Simpl. cap. quarto, quinto, sexto & septimo.

De Aqua maris.

Enarratio XII.

Aquamarina.

Aqua marina, dulci grauior est, & ea de causa, naues in mari securius nauigant, quam in fluuiis, vt Galenum quoque adnotasse legimus libris de Facultatibus simplicium medicamentorum. Verum, aqua marina clysteri iniecta, aluum expurgat, & dolores coxendicos curat, ac serpentina vlcera remoratur. Sed in præsentia, vnum non prætereundum est, quod Dioscorides in fine huius capitis

capitis attingit, videlicet, quum dicat: Verum tamen post purgationem, gallinaceorum, pisciumue esculentum ius dandum est, ad infringendam erosionis eius acrimoniam: quæ verba intelligatis velim, ad Hippocratis & Galeni mentem lib. ij. de Ratione victus in morbis acutis: & libro, Quos purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat, vt illico post epotum pharmacum, ius gallinaceorum, vel piscium, ptisanamue, æger absorbeat, vt eius pharmaci vis acrimoniaue infringatur debilitetur, & consequens oris ventriculi læsio ab eodem pharmaco euitetur, vel vt tradit Galenus citato libello: Assumpto pharmaco conducit mox super sorbere cremorem ptisanæ, vt qui id quod in transitu affixum, applicitumq; est, abstergere, & deorsum trahere, qualitatem vero medicamenti, particulis insidentem, contemperare & inalterare possit, Est hæc ratio O viri prudentissimi, propter quam prisca illi medici, tam fortia medicamenta dare ægrotantibus audebant, quia pharmaco ab ægrotante ebibito, illico cremorem ptisanæ sorbendum illi dabant, ob quem medicamentorum acredo, venenositasue obtundebantur, & à membris superioribus & nobilibus, ad inferiora descendebant, non vero vt hodie inscij putant, & conciliator monet, quia antiquitus aureo illo seculo, homines robustiores & maioribus viribus præditi quam nunc sunt, erant: quum idem nunc sit mundus qui antea erat, nec vllus immutatus stellarum ordo, vt meminit Galenus libello illo, Quod optimus medicus sit & philosophus. Sed hoc nostro tempore medici, naçti meliora & securiora medicamenta, tantum abest, vt illico post epota illa, ptisanam aut ius aliquod ebibendum propinent, vt potius absoluta purgatione, ius simplex pulli gallinacei, aut ptisanam concedant, quod opus summopere laudamus, quia quum licebit comedere, licebit prius abluere, interim dum tamen pharmacum operatur, ptisanam vel alium potum amplius non dabimus, ne actio medicamenti exoluatur: vt quoq; Auicenna subscribit dicens: Oportet vt potionatus nõ comodat vel bibat, donec medicamentum suam conficiat operationem,

Exponitur Hippoc. & Galenus.

Cur medicis prisca tantis fortibus medicamentis utebantur.

De Thalassomelle.

Enarra

Enarratio XIII.

Thalassomel.

Thalassomel hodie non conficitur: facile tamen & paucis nummis parari posset.

De Aceto.

Enarratio XIII.

Acetum.

Acetum natura sua tenue, refrigeratorium, exiccatoriumque est, ac constringens, vt Galenus tradit libro primo Simpli. cap. 18. 19. 20. 22. 23. 24. tenues enim & subtiles partes obtinet, quas aliquando calidas esse inquit, quum tamen cap. xxij. prædicti libri, non calidas, sed potius subtiles, acutas & frigidas esse, innuere videatur, quum dicat: Acetum non proinde quòd mordax est, calidum iudicandum est, sed tenue vt aër borealis. In quibus verbis, dicere videtur, quòd subtiliores aceti partes, quibus fit penetratio, calidæ non sunt, sed potius illis similes, quas boreas ventus possidet ficcas & acutas, ac penetrantes, minime verò calidas, ob id verò sequenti cap. 24. dicit: Sed igitur fuerit, tenue, refrigeratorium, exiccatoriumque acetum dixisse, omisis super illis rationibus nimis phisicis, quæque magis ad naturam rerum scrutantes attinent. Quòd verò maxime constringat cap. 18. prædixerat, in quo eorum redarguit inscitiam, qui credebant acetum instar cauterij calidum esse, quia sanguinis fluxus sistere videbant, non aduertentes, illud non vi caustica agere, sed astrictione potius & refrigeratione, vt eius indicant verba.

Acetum constringit.

De Oxymelite. Oximel.

Enarratio XV.

ET simplex & compositum Oximel hodie in officinis paratur: non tamen ad Dioscoridis citatum modum.

Oxymel.
Oxalme.

De Oxalme. Germanicè, Lack.

Enarratio XVI.

Oxalme, salmuria acetosa hodie dicitur,

De Thymoxalme.

Thymoxalme.

Enarratio XVII.

Ex thymo herbà & aceto, thymoxalme conficitur.

De Ace

De Aceto scillitico.

Enarratio xviii.

Acetū scilli
num.

ACetum scillinum, siue scilliticum dictum. in officinis hodie paratur non minus ac oxymel scilliticum quoque nominatum.

De Vino scillitico.

Enarratio xix.

Vinum scil-
liticum.

Hodie non paratur: parari tamen posset facillime.

De Vinis aqua marina concinnatis.

Enarratio xx.

Nullibi vina hæc nostro hoc æuo parantur, ne à quocquam concinnari, nec audiui.

De Vino cotoneorum. Rütten vvein.

Enarratio xxi.

EX cotoneis, cytoniis, siue cydoniis dictis, hodie conditum saccharo vel melle concinnatur: & sine illis, quod caro cydoniorum vocatur: Vinum vero facile ex illis parari posset, non minus ac miua dicta ex illis ubiq; parata.

De Hydromalo.

Enarratio xxii.

Non paratur, sed paucis expensis parari possit.

De Omphacomele.

Enarratio xxiii.

Omphaco-
mel.

Loco huius, syrupus de agresta cum saccharo paratus, in officinis habetur, quo frequentissimè contra febres tertianas utimur.

De Vino ex pyris.

Enarratio xxiiii.

Vinum ex
pyris.
Conditum
ex pyris.

Vinū ex pyris & pomis, hodie in Gallia apud Hispanos conficitur: veluti pluribus aliis locis, ex pyris porro conditum cum saccharo, cordialissimum, adiecto paucō moscho & ambaro, nobiles Hispaniarum parant.

De Vino cenanthino.

Enarratio xxv.

Non paratur,

De Vino malorum granatorum. granaten vucin.

Enarratio xxvi.

*Vinū gra-
matorū aci-
dorum.
Oxyfaccha-
ra.*

Hodie succus ex acidis pomis granatis, vinum dicitur granatorum, quod ad arcendam sitim febricitantium in continuo vsu est: Nam & succharo succus iste ad ignem inspissatus, Oxyfacchara appellatur, quæ simplex & composita quoq; ornatur.

De Vino rosaceo. rosen vucin.

Enarratio xxvii.

*Vinum ro-
saceum.*

EX vino & rosis, balauistiis, & pomis cupressi, ac ros-marino, adiectis aliis constringentibus, vt myrto, galla, summitatibus rubi, lentisco, absinthio, & aliis similibus, vinum roborans membra debilia & vlceribus affecta, quotidie paratur.

De Vino ex baccis myrti.

Enarratio xxviii.

*Vinum ex
baccis myr-
ti.*

Hodie non paratur, parari tamen consonum esset, quum magnum pluribus ægritudinibus afferat commodum.

De Vino myrteo.

Enarratio xxix.

Nec hoc quoq; paratur.

De Lentiscino, & terebinthino vino.

Enarratio xxx.

Non parantur, imò multi terebinthum non norunt.

De Palmeo vino.

Enarratio xxxi.

*Palmeum
vinum.*

Palmeo quodam vino Indici homines, in potu vtuntur. At turcæ quoq; ex dactylis, & passis vuis aliisque rebus, potum parant, quod vini vice accipiunt, & eo non raro inebriantur.

Do vino ex caricis confecto.

De vino resinato.

Enarratio xxxii. xxxiii.

Regionibus frigidis, & vbi vina debilia sunt, & facile accescunt, vinum hoc paratur.

De vino ex pineis nucibus condito.

De vino ex cedro, ac aliis fructibus confecto.

De vino picato.

Enarratio xxxiiii. xxxv. xxxvi.

VAsis picatis, id est pice illitis, vinum in Hispania reconditur, quod easdem vires ac à Dioscoride citatum, habere, certò crediderim.

De vino absinthite: Germanicè, Vermuot vveyn.

Enarratio xxxvii.

IN vniuersa Germania vinum ex absinthio nunc paratur, præcipue Mechliniæ prope Louanium, vbi sæpius illud pitissauimus.

De vino byssopite: Germanicè, Ysop vveyn.

Enarratio xxxviii.

Non paratur.

De pluribus & ex diuersis plantis conditis vinis.

Enarratio xxxix.

EX pluribus quoque, & aliis variis nobis cognitis herbis, quarum præci nullam habuerunt cognitionem, Vina similiter parari possunt, vt ex eupragia contra oculorum vitia: ex sena, contra atrabiliarios affectus: ex ligno Indico Guaiaco dicto, contra morbum Gallicum: ex radice cinarum contra destillationes, veluti ex altera radice, nunc demum in lucem aduecta, salsa pirrilha dicta, ad prædictas affectiones.

De vino aromatite: Germanicè, Hippocras.

Enarratio xl.

AD huius imitationem, Hippocraticum dictum vinum, vel claream, Officinæ parant.

De vinis, pluribus diuersisque odoramentis conditis.

Enarratio xli.

Multa huiusmodi vina parturientes mulieres præparant.

De varijs vinis ex varijs herbis confectis.

Enarratio XLII.

Facillime omnia hæc vini genera parari possent, quæ dubio procul rei medicæ magnum afferrent ornamentum: Multa tamen hodie, vt audio parari incipiunt, de quibus omnibus Arnaldum Villanouanum consulito, in eo præcipue tractatu, quem vinis dicauit.

De varijs lapidibus metallicis, & primo de Cadmia: Germanicè, Gravver hutten rauch.

Enarratio XLIII.

*Cadmia
Tutia vul
gari est.*

Cadmia, genus illud metallicum est, quod hodie Tutiam siue pompholygem omnes medici appellant: nec est quod quis miretur, quæ res ita se habeat, vt ab hinc quindecim annis monstrauius, quanquam hodie quidam maxime sibi aroget, quod primo ita se rem habere inuenerit. Est igitur cadmia botryitis, id est acinosa, granulosa, ac cerulei coloris, communis tutia, quæ in æris fornacibus fit, quum enim æris fauilla sursum fertur, & ferreis trabibus, quas acestides vocari Dioscorides tradit, infideat, fit inde vt in dies magis & magis augetur, & in corpus euadat, cuius infima pars, ob infessum super illis ferreis virgis, concaua efficitur & fistulosa: nam pars superior illius, cerulei est coloris, granulosa, siue acinosa, vnde Græci botryitim appellarunt, nam tota ipsa ponderosa, grauis, ac metallica percipitur: Cæterum hucusque cadmia ista in officinis pro tutia, & pompholyge, habita & recepta est, hac forsitan de causa, quia facilius eius habebatur copia, quàm veræ tutiæ: aut pompholygis, Sed quod pompholyx aut officinarum vulgata tutia, Græcorum pompholyx aut spodium non sit, vel ex hoc tantum satis percipitur, quia Græcorum pompholyx & spodium puluisculi sunt, qui facillime volant, non verò corpus æneum, graue, quale cadmia est, & officinarum tutia. Est igitur vt receptui canamus, Tutia aromatariorum, apud Græcos cadmia dicta. De qua Galenus lib. ix. de Facultat. simplic. medic. ita tradit: Cadmia fit, vbi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in sublimem partem fornacis egerente veluti fuliginem aut fauillam quandam, In argenteis etiam metallis simili secretionem efficitur. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus

*Tutia vul
gari nō est
pōpholix.*

vsto fit cadmia. Cæterū absque fornace in Cypro cadmia inuenitur, quam iure quispiam lapidem vocet, At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin medici nuncupant, Botryitin quidem, quæ in æditioribus ipsius fornacis muris colligitur: placitin verò, quæ in humilioribus: Ac liquet sane botryitin partium esse tenuiorum, crassiorum verò placitin, vtranq; autem vi desiccandi, ac mediocriter digerendi præditam, Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessario etiam aliquid habet: Merito itaque eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione, vtile ad caua vlcera præhumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habetur. Igitur respicientes ad temperatam & mediam inter omnes excessus naturam, leuiter desiccatoriam abstersoriamque cadmiæ inesse facultatem dicimus: In caliditatis autem & frigiditatis differentia cadmia quodammodo temperata existit. Galenus libro quarto de compositione medicamentorum secundum genus, ita quoque tradit: Reuocanda (inquiēs) ad memoriam sunt ea quæ citra morsum exiccant: cuiusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet, combusta, & lota, acrimoniam, quam prius habebant, amittere, ac proinde ipsis vt edum esse, in ijs qui molli carne sunt præditi, admodumque ad sentiendum prompti, nec nō cacochymi. Nā in alijs corporibus illita etiam vsurpare licebit, siccam igitur modice, Lemnia sphragis, Cadmiaque præsertim quæ sponte nascitur, quam sub aëstiuo Sole pluribus diebus ex aceto, aut vino giluo pellucidoque interea exiccantiorem reddo.

*Combusta
lota acrimoniam
amittunt.*

De Pompholyde, & Spodio: Germanicè.

V Veysser hüttenrauch.

Enarratio x x x x.

Pompholyx, vt diximus nō est tutia, nam tutia cadmia est, vt capite superiori adnotauimus. Est igitur pōpholyx puluisculus duorū modorū, alter albissimus, qui pompholyx id est bulla dicitur: Alter vero subalbidus, Spodjū vero puluisculus quoque est in prædictis æris fornacibus inuentus, ponderosior tamen ac cineritij coloris, qua de causa cinerula vocatur, de quibus dicere solebat Galenus,

*Pōpholyx
bulla est.
Spodium
cinerula
dicitur.*

se nūquam vsum fuisse spodio, quū large illi semper pompholyx suppeteret. Vidimus enim nos, tres istos pulueres Ferrariæ, quos, vnusquisque hodie quoque apud Antoniū Musam Brasauolam videre poterit, quum omnia simplicia varijs scriniolis disposita apud se reseruata habeat, & ea omnibus magna animi liberalitate videnda promat: Cæterum, scire licet, quòd spodium Græcorum, ab Auicennæ & Arabum spodio differt: nam spodium Græcorū, vt dixi in æris fodinis repertus puluisculus cineritij coloris est, qui veneni naturam habet, & per exteriora tantum admoueri debet: spodium verò Auicennæ, ex radicibus quarundam cannarum combustis tantum fit, quod per os tuto exhiberi potest. Ex quibus prædictis radicibus Turcæ, & homines qui è Græcia ad nos veniunt, vasa quædam confecta pro deferendo vino & aqua portant. Nascitur autem canna ista potissimum apud Vuandalos, à quibus hodie verum Auicennæ spodium ad nos adducitur. Proinde non putent pharmacopola quòd spodium Arabum ex omni harundinis radice parari possit, quum ex amplissima quadam harundinis radice, quæ apud Vuandalos potissimum vt dixi nascitur, conficiatur. Est enim Vuandalorum regio, olim Romania dicta, in Thracia contenta, quæ hodie Turcarū Imperatori Solymano paret, & Regem proprium Christianum habet. Qui quum hæc scriberemus, nos per literas hortatur, vt ad eum accedere dignemur, vt apud eū medici officio fungeremur: cui obedire difficillimum est, quia regio illa, dispar complexionis meæ est, vt pote frigidissima, nam trigessimum octauum ætatis meæ annum perago, pro qua tuenda, vt pote declinante, calidam regionem incolere necessum mihi est. Item quia rex ille vitæ discrimini quotidie expositus sit: quibus adde populi ruditatem, ac barbariem fœdissimam quæ omnia homini politico, difficillima, & quasi mors altera, reputanda sunt, & tanto magis quum ibidem homo ex libero seruus efficitur. Ob horum enim plurima, quum à Rege Poloniæ, interueniente probò viro Iacobo Thebaldo, Illustrissimi Ducis Ferrariæ, apud Venetos vigilantissimo Oratore, vocatus etiam essem, à profectioe tali me retraxi, tenui mea fortuna contentus. Cæterum de pompholyge, & spodio, ita tradit Gale. libr. ix.

*Spodium
Auicennæ.*

*Vuandalorum
regio.*

de Facul. simp. med. Pompholyx fit & in æris fornace, veluti & cadmia, fitq; & dum in fornacibus cadmia vritur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam fauilla ascendente, quæ dum colligitur est pompholyx, Nam quod reflectens in paulimentum recidit, nominatur spodium, cui videtur similem habere facultatem, quod antispodium appellant. At ego illo vsus sum nunquam, quum large mihi semper pōpholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hæc adsit, spodio uti velit, nedum antispodio: Est autē pompholyx medicamentum prope omnium quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, Quamobrem ad vlcera cancrofa idonea est, & ad omnia maligna. Itaq; inditur collyriis quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæque bullas in eis natas curant, præterea ad pudendorum & sedis vlcera, optimum est remedium.

*Spodium
Galeni.*

De Antispodio.

Enarratio XLV.

ANtispodium, ac dixeris pro spodio, vel vice spodij: Quia igitur antiquitus, spodium nō sic facile habebatur, illius loco multa antiqui excogitarunt, quæ cum spodio vires pares haberent, qualia sunt à Dioscoride hic citata, quæ tu per ocium cognosces, quibus tu addas, ex harundinis cuiusdam radice, ad Auicennæ mentem confectum, ut præcedente capite dixi, non minusque ex elephanti osse combusto concinnatum, ut alia præteream.

Antispodium

De Aere cremato: Germanicè, Gebrant ertz, oder kupffer stein.

Enarratio XLXVI.

AEs vstum vbiq; paratum habetur, de quo Galenus libro nono de Facultat. simpl. medicamen. ita tradit: Chalcos cecaumenos, id est, æs vstum, habet & acrimoniam quandam, sed & astrictiois est particeps, proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ, quæ quoq; idem Galenus libro quinto eiusdem voluminis prædixerat, capite 14. prope finem.

Aes vstum

De Flore æris: Germanicè, kupfferbraun.

Enarratio. XLVII.

*Flos æris
non est vi
vide æris.*

FLOS AERIS, non est vt multi putant, viride æris: est igitur flos æris, pars quædam subtilis granulosa, quæ ex ære ignito, & aqua resperfo, in ferreo coopertorio ascendit, quum enim æs feruentissimo illo ardore ebullit, aqua frigida extinguitur: Cuius vapor in ferreo coopertorio ascendit, & ibi frigiditate condensatur, ac granulofus & subrutilus euadit, qui flos æris nuncupatur: & de eo Galenus libro nono de Faculta. simpli. medicamen. ita dicit: Chalcuanthos, id est flos æris, tenuioris essentiæ est quam aut æs vstum, aut squama: quare ex eo factis collyriis extergunt, auferuntque superciliorum magnas asperitates.

De Squama æris: Germanicè, Rupfferschlag.

Enarratio XLVIII.

*Squama
æris.*

SQUAMA æris, pars illa æris est, quæ cum percutitur exilit, & illius lauaturam exacte Dioscorides docet.

*De Squama chalybis, dicta Stomoma: Germanicè,
Stabel hamerschlag.*

Enarratio XLIX.

Stomoma.

STOMOMA Græcis, idem est Latinis, quod ensis vel cultri acies quo scinditur, vnde credendum est, quod Squama Stomomatis, Squama chalybis sit, hodie Azzali dicti: Nec est quod quis obiiciat Dioscoridem: quum Dioscoridis historia per Marcellum descripta corrupte legatur, vbi inquit: Habet & Squama æris, quam stomoma dicunt, easdem vires, nam revera Squama stomomatis, chalybis Squama est, vt ex Galeno quoq; percipi potest libro nono de Facultatib. simplic. medicamentorum, quum dicat: Squama, alia est æris, medicamen multo vtilissimum: Alia ferri, & stomomatis, alia deniq; quam nonnulli vocant Helitin: Atque omnes sane vehementer siccant: cæterum, helites principem in desiccando locum obtinet, nam subtilissimæ omnium substantiæ est, nimirum quæ æruginis nonnihil assumpserit: maiorem obtinet astringentem Squama ferri, & hac etiam maiorem stomomatis, quamobrem ad contumacia vlcera meliores sunt, quam Squama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes
autem

autem squamæ non instrenue mordaces sunt, quare essentia ipsarum non est admodum tenuis, siquidem inter ea quæ parem vim possident, minus est mordax quod est tenuius, hæc Galenus. Ex quibus satis clare percipitur, quod squama stomomatis squama æris non sit: sed potius ut diximus chalybis, quæ ex chalybe in incude percussa, vel in mola quum acuitur, cadit.

CONSTANTINVS.

Stomoma Aristotel. libro iij. Meteor. nihil aliud est quàm purissimum ferrum, defecatum & recoctum, idemq; quod acies Plinio libro xxxvij. cap. 15. & 16. hoc vulgò vocamus acier. sed multi falso putant (inter quos etiam doctissimus Mathiolus & eius interpres Amatus Lusitanus) id per chalybem significari: ut Stomoma & chalybs idem significant, in quo vulgarem opinionem sequi, mihi potius videntur, quàm doctorum. Nam inter ferrum & chalybem authores nullam ponunt differentiam: ut ex Virgilio liquet. 8. Aeneid. vulnificusq; chalybs vasta fornace liquefit: Et Ouid. 4. Fast. Aes erat in prætio, chalybis iam forma placebat. Chalybes enim populi erant quos Alizonas vocat Homerus, qui postea Chaldaei dicti sunt teste Strabone Geographia lib. xij. à quibus ferrum etiam chalybs vocatum est, quia apud eos magna erant ferraria: proptereaq; dixit Virgil. At Chalybes nudi ferrum: &c. Et Cratinus apud Pollucem à loco χαλυβιδιον σίμωμα dixit: & ἰψὸν χαλυβιδιον σίμωμα. Daimachus etiam in Obsidionalibus, stomomatis genera statuit Sinopicon, Chalybdicon ad fabrilia opera idoneum, Laconicon ad limas, terebras, stylos, & ad latomorum instrumenta: Lydion verò & ipsum ad limas utile, & cultros, & nouaculas, & scalpella. Plinius stomoma esse voluit lib. xxxiiij. cap. 11. squama alterum genus subtilius, ex summa scilicet lanugine decussum: sed melius dixisse videtur, cum ait lib. xxxiiij. capite 15. squama ferri in usu est ex acie aut mucronibus maxime simili. Nam hæc squama decussa ex acie, propriè est stomomatis squama de qua loquitur Dioscorides, Galenus libro ix. Simplicium, atque Aetius lib. ix. cap. 48. & lib. x. cap. 11. & libro xiiij. cap. 24. Pollux præterea lib. x. vocat σίμωμα σιδάξω ipsum stomoma. sed Plinium in errorem pertraxit Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. vj. cap. 6. in Cleonis collyrio ita posuit: squama æris quod σίμωμα appellant. &c. φοδία & χαλῦς cum Hippocrate, aut δειδία & χαλῦς cum Dioscoride dixisse oportuit. Castigandus etiam obiter error summi philosophi Hieronymi Cardani, qui

libro quinto de subtilitate, squamam ferri cum stomomate confundit. tradit enim squamam ferri stomoma appellari.

*De Rasili ærugine, quam Viride æris vocant:
Germanicè, Spongruen.*

De Aerugine scoletia, id est vermiculari ærugine.

Enarratio L. LI.

Viride
æris.

Epulotica
medicamē-
taqua sint

Rasa, siue rasilis ærugo, hodie officinis Viride æris appellatur, quod Hispani Verdete, quasi dixeris viride, vel cardanilium, aut æris orin vocant. Itali vero sua voce, Verde rame vocitant, ex quo Lanphrancus insignis Chirurgus aquam parare docet, pro virgæ curandis vlceribus. Scoletia vero ærugo siue vermicularis dicta, hactenus à me non est visa, de cuius viribus Galenus libr. ix. de Facultat. simpli. medic. ita tradit: Gustantibus acrem exhibet qualitatem digerens, detrahens, & liquans non teneram modo, sed & duram carnem. Hallucinantur igitur qui talia medicamenta Epulotica appellant: hoc est, quæ cicatricem inducant, quum nimirum epulotica pharmaca contrahant, constipent, & in calli morem ipsam carnem indurent, Quin & gustam mordicat ærugo, non tantum vlcera, quod si pauculum eius cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

CONSTANTINVS.

Quod Dioscorides ἰδρῶν vocat & aruginem Plinius, Vitruuius arucam nominat, atque etiam aruginem: nos Galli verd de gris, qua vox est seplastic. nam viride æris dicunt medicamentarij. parandi modum docet Plinius libro xxiiij. cap. xj. Vitruuius 7. cap. libri xij. Et Cardanus libro v. de subtilitate. Paratur item aruca lamellis æreis desossis intra vinacea, super affuso vino aliquo fugiente & rapido.

De Ferri rubigine: Germanicè, Eisen rost.

De Scoria ferri, Germanicè, Sinckelstein.

Enarratio LII. LIII.

Ferri rubi-
go.

In est ferro veteri rubigo, de qua hic agit Dioscorides: cæterum ferrum igne candens, in aqua vel vino extinguitur, & contra ventris profluuium, ac choleram morbum,

bum, & lienis affectiones, vtiliter aqua vel vinum ipsum conceditur: Verum scoria ferri nota est, quæ sic ab Hispanis Scoria quoque appellatur, ab Italis vero loppa, vel ferri spuma, aut stercus ferri, Latiniiores vero ferri recrementum eam dicunt: manet enim scoria ferri hæc, in fabrorum ferrariorum fornacibus tanquam spongia, quæ postea nullatenus ferruminari aut in ferrum verti potest: De qua Galenus libro ix. de Facultatibus simplicium medicament. ita dixit: Scoria omnis resiccatorium est medicamen, potissimum autem ferri: Siquidem ad leuorem redigens ipsam in aceto quam acerrimo, posteaque decoquens, ad aures iam pridem fluentes pure, ea vtor pro medicamento maxime exiccatorio. Cæterum hodie ex scoria ferri, electuarium quoddam in officinis paratur, apprimè constringens & desiccans.

Scoria ferri.

Electuarium de scoria ferri.

*De Lotura plumbi, & eloto plumbo: Ger. Blei.
De Coctura plumbi, & cremato plumbo.*

Enarratio LIIII. LV.

VRitur & lauatur plumbum hodie frequentissime in officinis, quod & in laminas subtilissimas redactum, pharmacopolæ quoque habent, quas medici, pluribus foraminibus perforatas, supra calidos renes apponi iubent, non minus quoque erysipelatis, ac membris nimio feruore accensis, eas superponunt, pro quibus complendis rebus, ac vlcibus curandis, vnguentum quoque ex plumbo dictum myropolæ paratum habent. Vocant autem Hispani plumbum vstum, Barbarorum Maurorum voce, azarcon.

Plumbum.

*De Scoria, siue recremento plumbi:
Germanicè, Bleischack.*

Enarratio LVI.

TAmetfi pars hæc plumbi, scoria siue plumbi recrementum vocetur: non est tamen pars subsidens, vt in ferro, sed potius tanquam spuma, quum percolatur manens, densa, dura, & tanquam vitrum translucens, ad

Plumbi recrementum.

ruborem inclinans. De natura plumbi ita refert Galenus lib. ix. de Facultat. simplic. medicamen. Molibdos, id est plumbum, facultatis est refrigeratoriæ: Siquidem non modo multam habet substantiam humidam, à frigore congelatam, sed & aëriam, paucam autem terream. Igitur quod plurimū habeat essentiaë humidæ coactæ à frigore, indicium tibi esto, quòd vbi admotum est igni celeriter funditur, fluitque. Quòd verò & aëriæ sit particeps, hoc habeto signum, Omnium quæ nouimus vnicum plumbum tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunq; illic ponantur, celeriter situm contrahant. Iam verò si in mortario plumbeo liquorem quemlibet plumbeo distillo contriueris, ita vt ex pistillo ipso, atque etiam mortario exprimatur etiam aliquis succus, id quod ex vtroque conflabitur, multo erit frigidius, quàm liquor infusus fuerat: cæterū, si vis magis refrigeratorium medicamen efficere, oleum omphacinum, aut rosaceum, aut mellinum, aut myrrinum, sit liquor is quem infundes, eritque remedium optimum ad sedis phlegmonas cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, vberibusque consistunt, similiter aduersus cæteras alias stationes quæ articulis accidunt, sed & vlcerebus rebellibus etiam vtilè est: Nam ad caneros eo vtens, virtutem medicamēti miraberis. Quòd si celeriter multum succi plumbei velis colligere, conare in Sole terere, aut quocunq; certe modo aëre excafacto, Multo autem vtilissimum habebis medicamentum, si affuso refrigerantium succorum aliquo teras, vt semperuiui, cotyledonis, intybi, lactuæ, cōdrilles, pillij, omphacis, portulacæ. In laminam etiam diductum plumbum, lumbisq; admotum, pollutionem per insomnia coërcet, nimirum haud obscure refrigerans, sed & bractea tenuis probe ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probe quisquis ab Hippocrate didicerit in ipsam noxam potius firmandum, quam hinc vel inde, porro plumbum vstum, ac dein ablutum, refrigerat, confertq; ad implenda vlcera, eademque cicatrice obducenda, Conuenit & chironiis dictis, & omnibus canerosis vlcerebus, Ante lotionem autem, vlcerebus pertinacibus etiam auxilio est.

De Lapide plumbario: Germanicè, Glantz.

Enarratio LVII.

Molibdoides, id est, lapis plumbarius, in fodinis plūbi *Lapis plū-*
reperitur, quem aliqui plumbi matrem, aliqui verò *barius.*
venam plumbi, vel lapidem plumbi appellant, nonnulli
verò marchasite genus plumbarium lapidem esse dicti-
tant, qui à prioribus in nihilo differunt.

De Stimmi: Germanicè, Spiels glafs.

Enarratio LVIII.

Stimmi, vel stibium, à seplasiariis hoc tempore, anti- *Stibium*
monium dicitur, ab Arabibus verò & Hispanis alco- *Antimo-*
hol, quod mulieribus & chymicis satis notum est, Ex eo *niū est, vel*
enim chymistæ oleum parant, quo argentum ad auri co- *alcohol.*
lorem redigere conantur, & ex illo quoque multi oleum
pro malignis curâdis vlceribus præstantissimum parant.
Verum, qui antimonium non fundi contendunt, omnino
errant, quum revera, nō minus antimonium quàm plum-
bum fundi nouerimus, vt quisque conscius euadet, si quæ-
rat ab iis qui stannū tractant, & æs pro cymbalis & bom-
bardis fundunt eliquantve, de quo Plinius libr. xxxij. ca-
pite sexto sermonem habet, dicens: Vis eius astringere
ac refrigerare, principalis autem citra oculos, nanq; ideo
etiam platyophthalmum id appellauere, quoniam in col-
lyriis mulierumq; epiphoris dilater oculos, & fluxiones
inhibeat oculorum, exulcerationesq; &c. & vt tradit
Galenus libro nono de Facultatibus simplicium medic.
cum facultate desiccatoria habet astrictionē adiunctam,
quamobrem & ocularibus modicamentis miscetur.

De Molybdæna artificiali, Galena dicta:

Germanicè, Test.

De Molybdæna fossili, siue naturali dicta: Germanicè,

Bley ertz, odertzvwitter.

Enarratio LIX. LX.

Factitiam & fossilem molybdænam in præsentī Dio- *molybdæ-*
scorides describit, factitiam Plinius galenam vocat, *na factitia*
quæ aliud nihil est, quàm plumbum nigrum in fundo for- *Galena est*
nacis

nacis vbi excoctum fuit aurum, vel argentum, subfidens, vt facile quis molybdænam hanc lythargyrium appellare possit. Solent enim metallarij artifices, quum glebas auri, aut argenti fundere volunt, in quibus non tantum plumbi, vt fundi possint, reperitur, illis plumbum, vel venam plumbi adiungere, ex qua mixtione plumbum post aurum vel argentum excolatum, in ima fornacis parte manens molybdæna hæc factitia dicitur, Quæ eadem cum lythargyrio vires obtinet, vt quoque meminit Galenus. De hac verò Plinius libro xxxiii. capite 16. ita dixit: Plumbi nigri origo duplex est, aut enim sua prouenit vena, nec quicquam aliud ex se parit, aut cum argento nascitur, mixtisque venis conflatur. Eius qui primus fluit in fornacibus liquor, stannum appellatur: qui secundus, argentum: qui remansit in fornacibus, galena; quæ portio est tertia addita venæ: hæc rursus conflata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus. Naturalis vero siue fossilis molybdæna, plumbi est vena, siue plumbarius lapis, quanquam tamen proprie, colore, à lapide plumbario differat, quum molybdæna flauescit & splendet, molybdoides verò, id est lapis plumbarius, plumbeum insequitur colorem: nec enim de hoc mirari est, quia vt recte adnotat Georgius Agricola, in suo dialogo de Metallicis, cui titulus est Bermanus, Vena ista & si frequenter plumbei quasi, & splendidi sit coloris, reperitur interdum quoque nigra, interdum cærulea, interdum etiam iocinoris colore infecta, quam ad Plinij mentem idem Agricola, in vniuersum, galenam vocat, ita enim de ea Plinius memoriam facit, lib. xxxiii. capite 18. dicens: Est & molibdæna, quam alibi galenam vocauimus, plumbi & argenti vena communis: & vt tradit, capite 6. eiusdem libri, Vena siue terra argenti excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi, quam Galenam vocant. Cæterum, hic non est immorari, cur Galena dicatur. Nam Marcellus Virgilius, galenam à Galitia, Hispaniarum prouincia denominationem traxisse, vbi multa reperitur, contendit quem merito Georgius Agricola, vir doctissimus, & eloquentissimus, redarguit. Dicitur igitur, vt ipse puto, terra siue vena ista, Galena, corrupte à voce Hispanica Galana quæ vox pulchritudinem refert. Quia igitur vena ista

Galena
quid.

Molybdæna
natura
lis.

Georgius
Agricola.

Galena
cur
dicitur.

aspectu

aspectu pulchra est, ea de causa Hispani apud quos in copia reperitur, Galenam siue Galanam appellarunt. Porro utcumq; se res habet, ita de molybdæna tradit Galenus libro nono de Facultatib. simpl. medicamen. Molybdæna id est plumbago, similem lithargyro vim possidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens, sed neq; abstergentis facultatis est particeps: vtrunque autem medicamentum liquari potest, celerrimeque, vbi oleo non nihil aceti est additum, liquantur tamen etiam admista aqua, sed coctione longissima. Vidi equidem molybdænam proiectam plurimum cum multis aliis lapidibus in ea via que ad ergasteria ducit à Pergamo.

Molybdæna Galeni.

De Argenti scoria: Germanicè, Silber Schlacken.

Enarratio LXI.

Helcysma Græcis, Romanis argenti retrimentum dicitur: quod vbi argentum funditur in magna cernitur copia, & Itali argenti loppam, Hispani vero argenti scoriam vocant, quam varij coloris cernunt, præcipue nigri ad cyaneum inclinantis: de qua Galenus libro nono prædicto, capite de Scoria ita inquit: Porro argenti scoriam proprie helcysma appellant, verum emplastris quibusdam resicatoriæ facultatis commiscetur.

Argenti scoria.

De Lithargyro, id est spuma argenti: Germanicè, Glet, oder silber glett.

Enarratio LXII.

Lithargyrum auri & argenti hodie pharmacopolæ indicant, quum tamen ex argento solum colligatur. Est enim lithargyros, spuma quædam, ex plumbo ære & argento conflata, quæ in argento quum purificatur supernatat: Si enim spuma hæc, plumbi magis habeat, ut inde argenti colorem ducat, argenti lithargyrum dicitur: Si vero plus æris dominetur, lithargyrum auri, vel chrystitis appellabitur, de cuius viribus ita tradit Galenus lib. ix. de Facult. simpli. medica. Lithargyros desiccat quidem, sed omnium moderatissime: & secundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio consistit, modica tamen astringendi, abstergenti que facultas ei inest.

Lithargyrum auri & argenti cur dicatur.

Chrystitis.

Cæterum

Cæterum ad intertrigines femorū utilis medela est, iure itaq; mediij ordinis in metallicis habebitur, proinde frequenter vtimur lithargyro ceu aliorum materia: sicut in liquescentibus ad pleraq; medicamenta adhibemus ceram tanquam materiam mediam eorum quæ valentem possident facultatem.

DE CERUSSA.

Græcè, *Σιμμίθιον*: Latine, *psimmithium*, *cerussa*: Hispanicè, *aluayalde*: Italicè, *biacca*: Gallicè, *ceruse*, Arabicè, *Affidegi*: Germanicè, *Pleivveis*.

Enarratio LXIII.

*Cerussa.
sandyx cerussa
vsta est.*

Cerussa vbique paratur, præcipue ex aceto & plumbo, At Sandyx cerussa vsta est, quam sandaracham, nonnulli verò minium appellant, de quibus Galen. lib. ix. de Facult. simplic. medic. ita inquit: Cerussa si ex aceri aceto solvatur, gustu tamen neq; acre erit neq; mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa adusta in sandyca transit, medicamentum se ipso tenuius, non tamen excalfaciens, phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

CONSTANTINVS.

Consicienda cerussa modum etiam docet Plinius lib. xxxiii. cap. vltimo. Item Vitruuius libro vii. cap. 12. Cerussa verò cum in fornace coquitur vt ibidem hic author inquit, mutato colore ad ignis incendium, efficitur sandaracha. Id autem incendio didicerunt homines, & ea multo meliorem vsum præstat, quam quæ de metallis per se nata foditur, cui sententiæ aspiculatur Plinius libro xxxv. cap. vi. vbi inquit: Cerussa vsta, sandaracha, sandix, syricum. vsta casu reperta incendio Piræi, cerussa in oris cremata. Et Ibidem Sandaracha fit adulterina ex cerussa in fornace cocta (malè legitur, non in fornace) Colos debet esse flammens. &c. Quæ non legisse mihi videtur Mathiolus Senensis cum reprehenderet Fuchsum immeritò, quòd libro de Compositione medicamentorum dixerit cerussam vstam etiam sandaracham appellari. Est enim sandaracha duplex fossitia & adulterina siue factitia. Natiuam vocant officina arsenicum rubrum: Adulterinam verò ex cerussa vstulata, pro verò minio vendunt. Et pigmentarij nostri veram sandaracham vocant masticot, adulterinam verò mine.

Tametsi

Tametsi hac parata industria sandaracha, verum minium minime sit, quo quidem destituimur, nec ut errans voluit Fuchsius latinorum minium secundarium: quod aperte ostendunt hac verba Plinij lib. xxxij, cap. 7. Steriles etiam plumbi deprehenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exusti, tunduntur in farinam. Et hoc secundarium minium per quã paucum notum. &c. Nec solum cerussa vsta sandaracha dicitur, sed etiam sandyx ut Dioscoridi & Galeno. 9. libro simplicium. Aetius lib. ij. Sericum ut legit Hermolaus, vel Syricum vocat. Plinius tamen sic distinguit libro xxxv. cap. 6. ut sandaracha adulterina siue cerussa vsta, si torreatur, aqua parte rubrica admixta, sandycem faciat. Quamquam animaduerto inquit, Virgilium existimasse herbam id esse, illo versu: Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos. De syrico vero ita subiicit: inter facilius verò est & syricum quo minium sublini diximus. fit autem sinopide & sandyce mixtis. Quo loco corrigitur Erratum in Pliniano codice, libro precedenti xxxij, cap. 7. ubi loquitur de secundario minio. Hoc ergo ait, adulteratur in officinis sotorum, Item scyrico. Quoniam modo autem fiat scyricum suo loco dicemus. Sublini autem scyrico minium compendij ratio demonstrat. Quibus locis syricum et syrico legendũ sine t. At scyricum aliud est, Silius nempe genus de quo idem Plinius libro xxxij. capite 12. Dicendum item est syricum, aut sandycem per phycos apud Græcos non significari, ut falso censuit Fuchsius loco superius adducto. Num phycos à sandyce aperte videtur distinxisse Galenus lib. ix. simplicium. Sed phycos meo iudicio, nihil aliud est quam cerussa elotæ compositio quadam ad fucum mulierum, siue ut Plautus vocat offuciam, Plinio enim teste, Leuissima omnium cerussa ad candorem mulierum adhibetur, Atque hinc fucata mulieres dicuntur, & Martialis Sabellam vocat cerussatam. Nec tamen ignoro Dioscoridem lib. ij. cap. 100. longè aliter iudicasse, qui phycos quo pro fucum mulieres utuntur, radiculam esse prodidit. Sed contra tanti viri auctoritatem à me est Galenus, qui phycos ad urssam resulit libro nono simplicium.

DE CHRYSOCOLLA.

Græcè, χρυσόκολλα: Latinè, chrysocolla, Offic. borax:
Hispanicè, attincar: Italicè, borace: Arabicè,
tincar. Gallicè, Bourrache; Germanicè, Borras,

Барра

Enarratio LXIII.

Chryso-
colla.
Borax.
Attincar.

Chryfocolla, id est auricolla, hodie officinis borax dicitur, Hispanis verò, Arabica, vt plerunq; fieri solet, voce, attincar, quæ & naturalis & artificialis comperitur: vtraque vero mulieribus pro decoranda facie, & auri fabris, ac pannorum infectoribus, nota est, ex India autem fossilis hodie in Lusitaniam optima vtpote viridis coloris aduehitur, de cuius viribus ita tradit Gal. lib. ix. de Facultat. simplic. medic. Chryfocolla carnem liquat, non tamen valenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, exiccanteque: præparare autè hanc chryfocollam debes tempore æstiuo, aut aëre profus calido: vrinam pueri, mortario & pistillo, vtroque ex rubro are, contundens: hoc medicamentum aptissimū est vlceribus contumacibus, tum per se, tum aliis mistum. Nam quanto plus quam chryfocolla metallica desiccatur citra morsum, tanto etiam ipsam excellit tenuitate. Hæc Gal. Hanc verò fictitiam chryfocollam quidam mercatores Olyssipponenses, Olyssipponæ pararunt, longe alio ordine ab hoc Dioscor. citato, ex qua, incomparabilè quæstū sibi compararunt, vt perfecte nouit Manuel Reinelius, vir medicus doctus, qui hodie apud Anthuerpienses agit.

Manuel
Reinelius
medicus.

De Armenio lapide.

Enarratio LXV.

Lapis Ar-
menius.

Quia ex Armenia lapis iste aduehi solebat, Armenius dicitur: hodie tamen ex Germania non minoris notæ quàm Armeniacus, & eiusdem fere coloris cum chryfocolla ad nos affertur, ex quo color viridis, ad cæruleum tendens paratur. Lapis hic atram bilem vnice purgat, vt Alexander Trallianus vir Græcus doctissimus, primo dixit, & Arabes omnes affirmarūt, quibus nunc practici ferè omnes fidem habent, imò Manardus Ferrariensis hoc lapide Armenio, morbos ab atra bile ortos, magna cū gloria curasse testatur: Lauatur autem lapis iste vt cæteri lapides, de quo Gal. lib. ix. de Facult. simplic. medic. ita tradit: Armeniacum vim habet extergentem cum leuicula tum ærironia, tum astrictione, vnde merito miscetur ocularibus facultatibus: præterea ipso per se redacto in pollinem, atque sicco, vtuntur ad pilorum in superciliis incremen

Alexāder
Trallia-
nus.

incrementum, vbi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec crescunt, nec nutricantur. Cæterum huius purgatoriam vim Galen. non nouit, nec Dioscorides, quia vt dixi, ex Græcis Alexander Trallianus, primo lapidem istum purgatorium esse, expertus fuit.

DE LAPIDE CYANEO.

Græcè, κυανὸς λίθος: Latine, lapis cyaneus, lapis cæruleus: Officinis, lapis lazuli: Vulgo lapis lazuli: Arabicè, azul & lazuard. Germ. Lafürstein.

Enaratio LXVI.

Lapis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur, quem hodie seplasiarij lapidē lazuli appellant, & illum optimum dicunt, quem multis auri scintillis ornari vident, ex quo hodiernæ officinæ, pilulas pro depellenda atra bile componunt. Abluitur verò lapis iste veluti Armeniacus, cui Galen. vires detrahendi siue deponendi concedit, & vt Arabes addunt, atram bilem, quod verum esse, experientia indicat: nec Fuchsius in suis Paradoxis audiendus est, qui contra Arabas insulse admodum contendit quòd lapis cyaneus atram bilem non deponat, argumentū desumens mere ficulneum, quod nec Dioscorides, nec Galenus, aut Paulus, viri Græci, vnquam illi facultatem deponendi atram bilem dederunt, ignorans ille, vir alioqui doctus, multa Arabas post Galenum & Græcos, inuenisse, quorum Græci nullam prorsus notitiam habuerunt, & eo magis, quia Galenus huic lapidi facultatem detrahendi tribuit, & vt experientia indicat, atram bilem. Cæterum, ex lapide isto cyaneo siue lazulo dicto, color paratur cæruleus, quem vltra marinum pictores appellant, quia forsitan, maris aquæ colorem superat, illum verò hodie tam purissimum, ac saturum, Nicolaus Nicolutus pharmacopola Ferrariensis, parat, vt aliquando vnciam, centum aureis scutatatis vendat. De hoc verò lapide ita tradit Galenus lib. nono de Facultat. simplic. medic. Cyanos, id est cæruleus lapis, acrem possidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi quàm cinnabari potentiolem: inest quoque ei nonnulla astrictio.

Lapis cyaneus.
Ceruleus lapis lazuli.
Fuchsius errat.

Vltra marinum.

AMATI LVSIT. COMMENT.
DE INDICO LAPIDE.

Græcè, ἰνδικόν: Latinè, Indicum.

Enarratio LXVII.

Indicum.

Improprie lapis dicitur: propterea Indicum appellari, melius est, quo infectores lanarum potissimum vtuntur, & eum in lotio dissoluunt. Est enim indicum hoc, succus defecatissimus issatidis herbæ, concretus, ac inspissatus, nam naturale indicum tanquam spuma ex harundinibus erumpens hucusq; à nostris compertum non est: Plinius vero vtriusq; nullam fecit notitiam, vt ex illo facile comprehendi potest lib. xxxv. cap. 6.

DE OCHRA.

Græcè, ὄχρα: Latinè, Ochra: Hispanicè, terra roya, Italicè, terra gialla: Gallicè, Ochre: Germanicè, Ochergel, oder berggel.

Enarratio LXVIII.

*Ochrater-
ra rubra.*

Ochra, terra rubra & lapidis modo concreta est, quia pigmentariæ officinæ fere omnes abūdant, & ea pictores pro colore vtuntur, veluti sarcinatores pro signandis pannorum incisionibus.

DE CINNABARI.

Græcè, κιννάβαρι: Latinè, cinnabaris, Officinis sanguis draconis, Hispanicè, sangue de drago: Italicè, Sangue di dracone: Gallicè, Sang de dragon: Germanicè, Bluot farb.

DE CINNABRIO FOSSILI, ET
ARTIFICIALI.

Cinnabrium fossile, minium naturale: Hispanicè, bremelhon de minera: Italicè, cinnabrio naturale: Germanicè, Berg cinober.

Cinnabrium artificiale, minium artificiale: Hispanicè, bremelhon artificial: Italicè, minio: Gallicè, Cinnabre & vermeillon: Germanicè, Cinober, ode minien.

Enarratio

Enarratio LXIX.

Longashic moliuntur authores digressiones, quas nos subtrahimus, rem paucis concludentes, & eo magis quum de re clara & nobis obuia, sermonem habeamus. Ait igitur in præsentî Dioscorides de Cinnabari, id est sanguine draconis, pro quo scire licet, quòd arbor quædam procera apud Hispanos, præcipue in insulis Maderiæ & Cannariæ nascitur, quam illi præcipue Lusitani draconem, siue draconarium vocant, ex qua lachryma quædam lucida & rubricans defluit, quam si fricueris & ea lineas duxeris, colorem profundissimū ac sanguinis oriri conspicias. Qua de causa, nomen huic lachrymæ sanguis draconis inditum est. Ridiculosum profecto est asserere: vt testatur Dioscorides, cinnabarim draconis animalis sanguinem esse, in quem errorem Plinium labi animaduertimus, vt apud ipsum videre est, libro trigesimotertio, capite septimo. Cæterum, explosæ sunt iam hodie rotulæ quædam, in officinis pendentes, quas sanguinem draconis appellabant, & eas pro eo vendebant: componebant vero eas fallaces pharmacopolæ, qui nihil præter nigrum pro albo vendere semper solent, ex sanguine hircino, sorbis, ac laterum puluere, in vnum redactis, vel potius ex rubia tinctorum, bolo armeno, resino, ac dragacantho simul mixtis.

Cinnabaris sanguis draconis.

Sanguis draconis.

Cinnabarium.

Est porro in officinis cinnabrium, minium dictum, quod naturale & artificiale comperitur: naturale Hispanis & Germanis frequens, apud quos vomica argenti viui scaturit, quum in argenti viui fodinis potissimum nascatur: lapis rubricans, grauissimus, non admodum durus, qui plerunque argento viuo plenus conspicitur, corrosiuus, putrefactiuus, ac lethalis. Artificiale vero, ex argento viuo & sulphure in igne conflatur: magni valoris & pretij apud Indos, & ea de causa, ex Lusitania in Indiam non nisi regis consensu portari potest, paratur vero apud Antuerpienses magna copia, ex quo ceram rubram faciunt, qua literas sigillamus, & de illis Plinius citato loco loquutus est, quem legere ne pigeat.

DE ARGENTO VIVO.

Græcè, υδράργυρος: Latine, Hydrargyros, argentum

tum viuum : *Hispanicè*, azogne : *Italicè*, argento viuo, *mercurio* : *Gallicè*, vis argent : *Arabicè*, Zeibar : *Germanicè*, Queckfilber.

Enarratio LXX.

Missum facimus, quod à Philosophis & chymicis de argento viuo, Mercurio dicto, circumfertur. Est igitur hydrargyrum Græcis : Romanis aqueum argentum, vel ex suo cōtinuo motu, viuum argentum dictum, quod naturale & artificiale inuenitur, ex quo vnctiones pro Gallica scabie incredibili iuuamento parantur : quas inscij veram praxim ignorantes, vituperant, ignorantes argentum viuum suo pondere tantum lethale esse non verò qualitatibus, vt testatur in præsentī Dioscorides, quum dicat: lethale potum argentum viuum est : pondere suo interanea disrumpēs, à quo Plinius si quis interiorius animaduertat verba, libro xxxiiij, cap. 6. non disidet, quin potius illius verbis vt plerunque solet subscribit. Ita verò se rem habere, & argentum viuum venenum non esse quotidiana indicat experientia, quum tantum abest, vt venenum sit, vt potius pro præstantissimo antidoto, puerulis fascinatīs, & vermibus infectis, omnes medici Hispaniarū pondere semiunciæ, optimo successu, in potu concedant, nec ex eo symptoma aliquod, per tam longum tempus oriri hucusq; perceperunt. Vidimus enim nos, si mihi visa referre liceat, puerum quendam decem annorum, plus libra vna argenti viui ebibisse, ex quo præter pondus nullum inde symptoma contraxit, clysteribus tandē adiutus, totum cacauit, & liber absque noxa vlla permansit : ocludatur enim argentum viuum in quodam stricti orificij vase, in quo vinū antea recondi solebat, & ex eo puer sepe ebiberat, vnde semel vini vice integram librā, & plus argenti viui vt dixi deglutiuit. Hoc verò sciens doctissimus Brasauolus, examine suorum Simpl. dixit, nos argentum viuum infantibus in vermīū semimortuis exhibuimus, & illico sanati sunt: nec Mundellē Brixienti, qui contra illum inuehitur fides vlla habenda est, quum absq; ratione & experimento loquatur: crederem tamen ipse, argentum viuum arte paratum, quod Hermolaus proprie hydrar

*Historia
de argento
viuo.*

*Mundella
fallitur.*

hydrargyrum vocari contendit, corrodens, ac exulcerans esse, quod Galenus tantum nouit, & illius nullum habuit experimentum, vt lib. ix. de Facultat. simplic. medic. fateatur, ad istum modum dicens: Hydrargyros, non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ parantur, veluti psimithium, ærugo, psoricum, lithargyros. Cæterum, interimatne deuoratum aut admotum extrinsecus, nondum feci periculū: lib. tamen iij. eiusdem dicti voluminis, cap. 18. illud inter medicamenta erosione interimentia adnumerauit: facile enim credere est, arte factum viuum argentum, non eam nancisci benignitatem, quam sua sponte in fodinis fluens possidet, imò naturale hoc argentū viuum, quum ignem perferat, ex benigno, corrodens efficitur, quod in sublimato, ex eo parato, vel argento sublimato dicto, abundans argumentum habemus, quod ad hominum perniciē excogitatum fuit, Cæterum, cuius temperaturæ argentum viuum sit, sub iudice lis est, à testibus enim cōtra testes res agitur, & à rationibus contra rationes. Ego vero frigidū & siccum esse, pro firmo crediderim: At Dioscorides hic tradit, minutissima autem ramenta epota, auxiliari nocuentis ab argento viuo derelictis: tamen in nonnullis exemplaribus verba hæc non legantur, quæ annotata velim, vt animaduertant nonnulli recentiorum, qui cum nihil præter calumnias norint, vt multa, ita auri vsum detestantur, quum tamen ipsi magis vituperio digni sint, quod eo careant, ignorantes aurum rem nobilissimam ac cordialissimam esse, præcipue si candens igne, iuribus aut destillatis, vinoue demergatur: Opitulatur enim vt Serapio & Auicenna credunt, morbis melancholicis, cordis palpitationi, non solum sic paratum, sed etiam in puluerem redactum. Sunt enim variis in locis aurifodinæ ex quibus aurum foditur, sed purissimum obrizum dictum, raro inuenitur, quod nostri Hispani à tibar, aurum defecatissimum ac purissimum è regione sic Tibar dicta, appellant. Non eo inficias tamen, nos Hispanos plurimo abundare auro, præsertim eo inter Tagi fluminis arenas reperto, merito enim aurifer Tagus appellatur fluuius hic, quia inter suas arenas multum & prope infinitum dixerim aurum, trahat, vt abunde expertus sum, apud Ferrariam oppidum, quod

Temperatura.

Aurum optimū medicamentū.

Tagus aurifer.

Tagus præterlabitur quatuor leucis à Castello albo, propria meâ patria distans, imò vt verum fatear, pauca extant flumina apud Lusitanos, quorum arenis aurum mixtum non sit, non adeo tamen purum, vt à Tibar dictum, nec ita infimum, vt quod ex Peru, terra paucis ante annis inuenta, aduehitur, ex quo cauterium paratum candens, minus mordicat, & fistulas facilius sanat, vt ex Plinio prius didicimus, libro trigesimo tertio, capite quarto.

*De Rubrica sinopide : Germanicè,
Bergroetel.*

Enarratio LXXI.

Rubrica si
nopis.
Georgius
Agricola.

Rubrica sinopis, quam milton Græci vocant, ea est terra quam hodie multi vice boli Armenici vsurpant, & eam Ioannes Manardus epistola prima, libri quarti suarum epistolarum à se Venetiis visam pastillorum forma testatur, veluti Georgius Agricola, quam sibi Baptista Opizo ibidem Byzantio aduectâ ostenderat: Terra enim est rubrica sinopis, densa, grauis, locinoris colore, non calculosa, sibi concolor, & copiose cum diluitur se diffundit, quam Lusitani nostri in maxima habent copia, præcipue apud Stremozium oppidum, ex qua vasa pulcherrima fiunt, quæ quum labiis admouentur, ita hærent, vt difficulter nisi aqua madescant auelli possint, desiccandi enim ac astringendi vires terra ista habet, vt vice boli Armenici merito vsurpari possit. Cæterum, Mathiolus Senensis immerito Manardum vellicat, quòd rubricam albam, id est exiguo rubore ornatam describat, quum tamen Theophrastus exalbidam quandam rubricam describat, quam Plinius quoq; minus rubentem vocat.

*De Rubrica fabrilis, quam Hispani almagri dicunt:
Germanicè, Rœtel.*

Enarratio LXXII.

Rubrica
fabrilis.

Hæc in Hispania abunde reperitur, quæ tanquam sanguis inficit, & sua voce Hispani almagre appellant, picturis admodum terra hæc deseruit, parum ab ochra differens, imo vt inquit Dioscorides, ex vsta ochra, rubrica fabrilis fit, ex qua mimi & personati, rubricati
sepe

sæpe incedunt, & pictores multa leuiter minimo sumptu depingunt.

De terra Lemnia.

Enarratio LXXIII.

DE terra Lemnia, sphragide, id est sigillo insignita, pauca dicturi sumus, quia Galenus abundantissime libro nono Simplific. de ea dixit: Quam rubricam Lemniam quoque appellat, ob quod Plinius à Leonicensi facile defendi potest, quum terra Lemnia rubrica quoque dicatur: tamen si rubrica proprie alia sit terra, ut capite superiori dictum est. Est igitur terra Lemnia vera: quæ à Lemno insula, Stalimene hodie dicta aduehitur, non quidem in orbiculos ex albo rubentes, & characteribus Turcicis insignitos, sed illa potius quam sub nomine boli armenici in quædam frusta aut glebas, inde ad nos portant. Nam orbiculi illi effigiati ex eadem terra formantur: adiecta tamen arenosa quadam argilla, ob quam orbiculi siue pastilli illi albescunt, quos sub terræ Lemniæ, vel terræ sigillatæ nomine, hodierni mercatores vendunt: At ne bolo Armeno nos carere dicamur: imò quòd eo abundemus terram illam sic glebosam quam veram Lemniam esse diximus non sub terra Lemnia, sed potius sub bolo armeniaco, ut inde quæstum alterum faciant, sed quòd terra ista rubricans, bolus armenus hodie dictus butyrosus, vera terra Lemnia sit, ipsa attestatur signa, ob quæ omnes nunc doctissimi viri in hanc condescendunt opinionem: Quum igitur viri prudentissimi, ac vos boni pharmacopolæ terra Lemnia uti volueritis non quidem pastillos literis Turcicis sigillatos, accipere debetis, sed potius glebas illas, quas sub bolo Armeniaco Orientali, eumentibus indicant venditores. Nam bolo Armeno vero nos carere certum est, quem eandem cum terra Lemnia vires habere, Gal. testatur, quum dicat, in illa magna peste, quæ similis fuit ei quæ Thucydidis tempore grassata est, omnes qui hoc medicamè biberunt, breui curati sunt, quibus autem nihil profuit, omnes mortui sunt, nec aliquo alio medicamine curari potuerunt: ex quo perspicuum est, quòd solum his qui incurabiles erant, nihil profuit. Bibitur verò cum vino tenui modice mixto si sine febre æger fuerit,

Terra Lemnia.

Bolus Armenus.

vel saltem parum febricit, cum aquoso autem si multum febricit, nec tamen pestilentes ipsæ febres vehementer calent, Hæc Galenus. Qui in eo loco Armeniam terram colore pallidam esse tradit. Cæterum de terræ Lemniæ viribus, Galenum consulit citato à nobis loco, vbi ob eam nauigasse, & falsum deprehendisse, quòd sanguis hircinus illi miscebatur legimus. Cæterum, vt vera terra Lemnia abundamus, ita breui speramus, veram armeniacam habere, ab iis præsertim mercatoribus qui ex Ancona in Armeniam petunt, vt inde ex oppido Angoræ, vndulatas vestes siue symboloticas aduehant.

DE CHALCANTHO.

Græcè, χάλκανθος: Latinè, chalcanthū, atramentum sutorium: Officin. vitriolum: Arabicè, alcalca-dis: Hispanicè, capa rosa: Italicè, copa rosa: Gallicè, vitriol, & couperose: Germanicè, kupfferuasser, oder victriol.

Enarratio LXXIIII.

Qui Galeni libros de Compositione medicamentorum, secundum genera scire exacte desiderat, atq; in illis emplastra, cerota, vnguenta, & quæ sunt alia, ibidem descripta, vt decet componere exoptat, in iis primo exercitatum iri, necesse est, ex quibus chalcanthum, id est atramentum sutorium se offert, vulgò vitriolum dictum, quod naturale, & artificiale est: naturale vbiq; cupa rosam, vel caparrosam, tam Hispani, quàm Itali & Galli appellant, & variis conspicitur coloribus. Nam alterum ex Germania aduehitur oculis gratum, coloris cærulei: Alterum verò Romanum est, non adeo tamen intensi, & grati coloris: Tertium verò ex Cypro adfertur, quod quū friatur aureas scintillas emittit. Ex omnibus verò, Romanū Vitriolum, primas obtinet, secundas Cypricum, minus verò validum Germanicum, tam pro conficienda aqua forti argentariorum, quàm pro tingendis lanis, artifices experiuntur. Cæterum, monet Galenus, quòd post longum tempus chalcanthum chalcitis efficitur, quod experiètia deprehendimus, chalcanthum in chalcitem mutatum aliqua ex parte esse. Videmus enim partē exteriorē chalcanthi

Vitriolum

canthi id est Vitrioli dealbescere, & cum albedine ad aliquam crassitiam peruenire, interiori eius parte in suo proprio perseverante colore. De quo Galenus in epitomen redactus, per doctissimum Andream Lacunam Secobiensem, olim apud Salmanticenses condiscipulum nostrum, ita tradit Chalcanthos (qui in Cypro ex viridi quadam aqua concrevit) extrema sui parte in chalcitim temporis processu degenerat, habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non vulgarem coniunctam: Vnde omnium maxime condire seruareque carnes humiditas potest, nimirum caliditate humiditatem absumente, astrictioneque substantiam contrahente atque constipante, constringit itaque, siccatur, & contrahit in sese totius substantiam carnis. Ex vitriolo, oleum hodie conficitur, apud chymistas, quod potens cauterium est, cuius vna vel altera gutta, in aquis cordialibus mersa, multum contra pestilentes febres valet, eas enim acetosas cum quadam stypticitate reddit.

De chalcitide: Germanicè, Rot atrament.

Enarratio LXXV.

Chalcitis in ærariis fodinis comperitur: quæ ut diximus, ex chalcantho quoque efficitur: Exterior enim chalcanthi pars in chalcitidem vertitur, quum tamen interior illæsa permanet, & chalcanthum existit. Dicitur autem chalcitis ab Arabibus colchotar que quoque in misy transformatur: non est ergo colchotar vitriolum combustum, ut multi putant, quum potius ut dixi, chalcitis colchotar est: de qua Galenus libro nono de Facultatibus simplicium medicament. ita tradit: Mistas habet astringentem acremque facultates: cæterum, vincit acris, utpote adeo vehemens, ut carnem urat, nec non inducat escharam. Vstum hoc medicamen minus mordicat, non tamen minus desiccatur, verum non parum astrictiois remittit: Itaque melior est vndequeque chalcitis tum adusta, tum lota, quum euadat sic minus mordax.

De Psorico: Germanicè, Grindtruckne.

Enarratio LXXVI.

Psoricum medicamentum quoddam est, quod contra scabrities, & cutis asperitates valet, nam & scabiem mirifice sanat.

*Chalcitis
colchotar.*

Psoricum.

De Misy: Arabicè, zagi: Germanicè,

Gel atrament.

Enarratio LXXVII.

Misy.

Contendunt nonnulli quòd vitriolum Romanum, misy fit, quòd falsum esse, paucis indicatur: primo ex chalcitide misy fit, non vero ex misy chalcitis, vt ex Galeno didicimus: nouimus enim nos ex vitriolo Romano chalcitim fieri, proinde Misy vitriolum Romanorum non esse certum est, quum si misy vitriolum Romanorum esset, ex eo chalcitis fieri posset, quod impossibile esse, Galenus tradit. Faciunt ad hæc, quòd vitriolum Romanorum misy non sit, quia misy durum est, auri speciem præ se ferens, quod quum friatur aut eas scintillas ex se mittit, & stellarum modo splendet, quæ omnia minimè in vitriolo Romano comperiuntur, proinde vitriolum Romanum non esse misy certum est: consultius autem mea sententia esset asserere, quòd soli vitriolum Romanum est, quum vt chalcitis in misy trãformatur, ita soli facile in chalcitim vertitur. Vt unque tamen sit, soli, chalcitis, & misy, tametsi figura, & compositione differat, quia soli crassior est materia, subtilior verò misy, media autè chalcitis: viribus tamen & natura eadem sunt, vt ex Galeno libro nono de Facultatibus simpliciu medicament. comprehenditur, quum dicat: In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, vt ærugo super æs, Ac suspicor etiam soli longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina eiusdem genere facultatis esse, soli dico, & chalcitim, & misy: tenuitate & crassitudine inter se diuersa: crassissimum enim est inter ipsa soli, tenuissimum misy, mediam vtriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuersa hæc tria, & scharas efficiunt: attamen non nihil etiam astringunt. Verum, misy admotù corporibus duris minus chalcitide mordicat, tametsi ea non minus sit calidum, id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porro quum vtraq; hæc in decoctionibus fundatur, & magis chalcitis, quàm misy, soli tamen non liquefcit, nimirum quod lapidosius sit, & vehementius compactum: sicuti rursus misy quia à conge-
nno

nito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcitide, iccirco merito quoque liquefcit ægrius: libro verò quarto, de composit. medicament. secundum genera ita quoque de illis tradit: Misy autem & fori, chalcitidi sunt cognata: tenuius tamen misy apparet, minusque mordax & vrens: crassius fori: & vtriusque siccat imbecillius, quemadmodum & stimmi maiorem astringendi siccandi que vim, ac fori possidet. Porro diphryges vlcibus ægre humoris vitio ad cicatricem venientibus, aptissimum medicamentum existit, valide namque siccat, etsi sit mordax modice, ad hæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiam, vim astringentioriam possidet.

DE MELANTERIA.

Græcè, μελαντήρια: Latine, melanteria: Arabicè, maltina: Hispanicè, aziche: Germanicè, Gravu atrament.

Enarratio LXXVIII.

Nigerrima terra Melanteria est, quæ sæpe in se aliquid Melantera
ria continet argenti, porro sulphurei coloris in Hispania frequens est, quam pro conficiendo atramento librario scribæ vsurpant, & eam Mauritanica voce azige, vel aziche, vocant, tametsi vox hæc Arabica, azige, omne genus atramenti sub se comprehendat, de qua Galenus lib. nono citato, ita inquit: Valde quidem astringit astringentia que omnia propemodum tenuitate superat.

DE SORY.

Græcè, σόρυ: Latine, sory: Arabicè, alsuri.

Enarratio LXXIX.

Sory, vt dixi vitriolum Romanum est, de quo capite Sory. de Myfi legito.

CONSTANTINVS.

Sory de quo etiam tractauit Plin. lib. xxxiiij. cap. 12. nativum & fossile est, ac Melanteria cognatum, colore fusco subrufo, quod dum frangitur pinguius nigrescit. At verò quod seplasia vitriolum Romanum vocant, Calchanti concreti genus est factitium, colore quidem prasio, aut casio. Ex hac vtriusque collatione euidenter apparet, quam tota erret via Amatus Lusitanus, qui sory vitriolum

trium Romanum esse credat. Sed ipse errandi occasionem arripuit ex verbis Mathioli Senensis, ex quibus perperam intellectus suum dogma construxit: rectius fortasse dicere potuisset Brasauolus vitriolum Romanum Soreus naturam magis referre, quam Mysios, sic enim sonant ipsius Mathioli verba ex idiomate Italo conuersa (commentario in Dioscorid. cap. huius Lemmatis & argumenti) vnde largiter hausit hic author, sed tamen illius bona interuertens, ne furtum agnoscere posset.

De Diphryge: Arab. diphrygis: Germ. Ofenbruch.
Enarratio LXXX.

Diphryges. **D**Assim & frequenter diphryges, in ærariis fodinis apud Germanos conspicitur: quum enim æs funditur in ima fornacis parte residens pars quædam conspicitur, quam diphrygem esse certi sumus. Ex Cypro verò diphryges antiqua illa, ad nos hodie non portatur: De qua Galenus summam lib. ix. de Facult. simplic. medic. ita inquit: Mistam habet tum qualitatem, tum facultatē, habet enim in sese quiddam & mediocriter astringens & mediocriter acre: vnde vlcera rebellium optimum medicamen est, Eo siquidem ad putrescentia oris vlcera, siue perse siue cum melle, cum detracta erat spuma, tum ad anginam, vbi iam per astringentia medica consistit: quod infuebat, ac breuiter ad columellam præcisam, pudendiq; & ani vlcera cicatrice obducenda, sum quam felicissime vsus. Porro, quo pacto adulterentur dictorum medicamentorum singula, non videtur pretium operæ scribere, quum talia posse discere homines sceleratissimi in lucro ponant.

DE ARSENICO.

Græcè, ἀρσενικόν: Latine, arsenicum, auripigmentum.
Arabice, arneth: Gallicè, arsenic, orpin, reagat.
Hispanicè, oropimente: Italicè, orpimento: Germanicè, oporment.

DE SANDARACHA.

Græcè, σανδαράχη: Latine, sandaracha, arsenicum rubeum: Arabice, zarnich: Gallice, massicot.
Hispanicè, fezes de oro: Germ. Reusch geel.